



OPENBAAR LICHAAM BONAIRE

JAARVERSLAG EN JAARREKENING 2016





Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Jaarverslag 2016	8
1.1 Inleiding	10
1.2 Algemeen	10
2. Beleidsverantwoording	12
2.1 Bestuursorganen	14
2.1.1 Eilandsraad	14
2.1.2 Bureau Griffie Eilandsraad	14
2.1.3 Gezaghebber	16
2.1.4 Bureau Eilandsecretaris	17
2.2 Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning (B&O)	21
2.2.1 Inleiding	21
2.2.2 Afdeling Financiën	21
2.2.3 Afdeling Communicatie en Protocol	22
2.2.4 Afdeling Post en Archief	24
2.2.5 Afdeling Juridische en Algemene Zaken	25
2.2.6 Afdeling Personeel & Organisatie	26
2.2.7 Afdeling Informatie Communicatie en Technologie	28
2.2.8 Afdeling Facilitaire zaken	30
2.3 Directie Toezicht & Handhaving (T&H)	31
2.3.1 Inleiding	31
2.3.2 Bedrijfsvoering en personeelsbeleid	31
2.3.3 Afdeling Samenleving & Zorg (belast met Warenkeuring & Openbare Hygiëne)	32
2.3.4 Slachthuizen	33
2.3.5 Afdeling handhavingprojecten en taskforces	33
2.3.6 Bureau Rijbewijzen	34
2.3.7 Afdeling Ruimte & Ontwikkeling	34
2.3.8 Afdeling Haven & Loodswezen	35
2.3.9 Uitdagingen en belemmeringen	36
2.4 Directie Samenleving en Zorg (S&Z)	37
2.4.1 Inleiding	37
2.4.2 Afdeling Beleid en projecten Samenleving en Zorg	37
2.4.3 Afdeling Educatie en Welzijn	38
2.4.4 Afdeling Maatschappelijke Ondersteuning	39
2.4.5 Afdeling Burgerzaken	40



2.4.6	Afdeling Publieke Gezondheidszorg	40
2.5	Directie Ruimte & Ontwikkeling (R&O)	43
2.5.1	Inleiding	43
2.5.2	Afdeling Beleid en Projecten	43
2.5.3	Afdeling Realisatie	44
2.5.4	Afdeling Beheer en Openbare Werken	44
3.	Aanvullende verantwoording op functieniveau	46
3.1	Hoofdfunctie 0	48
3.1.1	Functie 001 BESTUURSORGaan	48
	Eilandsraad en Raadcommissies	48
	Ambtswoning gezaghebber	50
	Gezaghebber	50
	Gedeputeerden	50
	Bureau Gedeputeerde Den Heyer	50
	Bureau Gedeputeerde Hellburg-Makaai	52
	Bureau Gedeputeerde Statia	53
	Overlegorgaan staatkundige structuur Bonaire	55
	Bureau Griffier	56
	Rekenkamer BES	56
	Ombudsfunctie	56
	Project bevordering integriteit	57
3.1.2	Functie 002 BESTUURSAPPARAAT	57
	Afdeling Financiën	58
	Afdeling Communicatie	58
	Afdeling Post en Archief	59
	Afdeling Juridische en Algemene Zaken	59
	Afdeling Personeel & Organisatie	60
	Afdeling Informatie Communicatie & Technologie	61
	Bureau Eilandsecretaris	62
	Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning: directeur	62
	Directie Ruimte en Ontwikkeling: directeur, stafbureau en office management	62
	Directie Ruimte en Ontwikkeling: Beleid en Projecten	63
	Directie Samenleving en Zorg: directeur, stafbureau en office management	64
	Directie Samenleving en Zorg: Beleid en Projecten	64
	Directie Toezicht en Handhaving: directeur, stafbureau en office management	64
	Directie Toezicht en Handhaving: Beleid en advies	68



3.1.3	Functie 003 BURGERZAKEN	70
3.1.4	Functie 020 EIGENDOMMEN NIET VOOR OPENBARE DIENST BESTEMD	70
3.2	Hoofdfunctie 1	72
3.2.1	Functie 130 RAMPENBESTRIJDING	72
3.2.2	Functie 140 OVERIGE BESCHERMENDE MAATREGELEN	74
3.3	Hoofdfunctie 2	77
3.3.1	Functie 200 ALGEMEEN BEHEER DROB	77
3.3.2	Functie 210 WEGEN, STRATEN EN PLEINEN	77
3.3.3	Functie 211 VERKEERSMAATREGELEN TE LAND	78
	Directie Ruimte en Ontwikkeling: Commissie Personenvervoer	78
	Directie Toezicht en Handhaving: Bureau Rijbewijzen	79
3.3.4	Functie 222 VERKEERSMAATREGELEN TE WATER	80
3.4	Hoofdfunctie 3	82
3.4.1	Functie 300 ECONOMISCHE ZAKEN	82
	Directie Ruimte en Ontwikkeling: Unit Economie	82
	Directie Toezicht en Handhaving: Afdeling Handhaving Ruimte en Ontwikkeling	83
3.4.2	Functie 310 HANDEL EN INDUSTRIE	84
3.4.3	Functie 341 OVERIGE AGRARISCHE ZAKEN, JACHT EN VISSERIJ	85
3.5	Hoofdfunctie 4	87
3.5.1	Functie 400 ALGEMEEN BEHEER ONDERWIJS	87
3.5.2	Functie 480 GEMEENSCHAPPELIJKE UITGAVEN/ INKOMSTEN ONDERWIJS	87
3.5.3	Functie 482 VOLWASSENENEDUCATIE	87
3.6	Hoofdfunctie 5	88
3.6.1	Functie 510 OPENBAAR BIBLIOTHEEKWERK	88
3.6.2	Functie 530 SPORT	88
	Project Buurt Sportcoach	89
3.6.3	Functie 540 KUNST	89
3.6.4	Functie 541 OUDHEIDKUNDE	89
3.6.5	Functie 560 MAATSCHAPPELIJKE LEEFBAARHEID EN OPENLUCHTRECREATIE	89
3.7	Hoofdfunctie 6	90
3.7.1	Functie 600 ALGEMEEN BEHEER SOCIALE VOORZIENING EN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING	90
	Armoedebestrijding	90
	Project Noodopvang en Begeleiding ("Perspectief op Verantwoord Wonen")	91
3.7.2	Functie 611 WERKGELEGENHEID	91



Project Jobprogramma Algemeen	91
Project Woningverbetering Particulieren	92
Project Jobprogramma Landbouw en Veeteelt	92
3.7.3 Functie 630 SOCIAAL CULTUREEL WERK / JEUGD- EN JONGERENWERK	92
Project Integrale wijkaanpak 4	93
Project ICT in de wijken (Aanpak digitale achterstand ICT in de wijken)	93
Project SHARK	94
3.7.4 Functie 640 BEJAARDENZORG	94
Project Zelfmanagement 60+ en Miva	94
3.7.5 Functie 650 KINDEROPVANG	95
3.7.6 Functie 651 DAGOPVANG GEHANDICAPTEN	95
3.8 Hoofdfunctie 7	96
3.8.1 Functie 700 ALGEMEEN BEHEER VOLKSGEZONDHEID	96
3.8.2 Functie 710 PREVENTIEVE EN CURATIEVE GEZONDHEIDSZORG	96
3.8.3 Functie 720 SLACHTHUIZEN	97
3.8.4 Functie 721 REINIGING	98
3.8.5 Functie 722 RIOLERING EN WATERZUIVERING	98
3.8.6 Functie 723 MILIEU EN NATUURBEHEER	99
3.8.7 Functie 725 OVERIGE OPENBARE HYGIENE	99
Directie Toezicht en Handhaving: Afdeling Handhaving Zorg en Samenleving	99
Directie Samenleving en Zorg: Unit Vectorcontrole	102
3.9 Hoofdfunctie 8	103
3.9.1 Functie 822 OVERIGE VOLKSHUISVESTING	103
3.10 Hoofdfunctie 9	104
3.10.1 Functie 910 RESERVERINGEN EN VOORZIENINGEN	104
3.10.2 Functie 911 GELDLENINGEN	104
3.10.3 Functie 912 VRIJGEKOMEN MIDDELEN	104
3.10.4 Functie 913 DIVIDENDEN	104
3.10.5 Functie 920 BELASTINGEN	104
3.10.6 Functie 921 VRIJE UITKERINGEN	105
3.10.7 Functie 922 ALGEMENE UITGAVEN/INKOMSTEN	105
3.11 Verdeeldienst/kostenplaatsen	107
3.11.1 Functie 022	107
Afdeling Facilitaire Zaken	107
4. Paragrafen	108
4.1 Paragraaf Lokale heffingen en belastingen	110



4.1.1	Inleiding	110
4.1.2	Beleidsmatige ontwikkelingen	110
4.1.3	Overzicht belastingopbrengsten van het openbaar lichaam	111
4.1.4	Eilandsverordening lokale kwijtschelding	112
4.1.5	Motorrijtuigenbelasting	112
4.1.6	Toeristenbelasting	112
4.1.7	Verhuurautobelasting	113
4.1.8	Erfpachten en huur	113
4.1.9	Havenbelasting	113
4.1.10	Grondbelasting	113
4.1.11	Nieuwe huisstijl	113
4.1.12	Invordering (belasting)schulden	113
4.2	Paragraaf Weerstandsvermogen	115
4.2.1	Inleiding	115
4.2.2	De gewenste c.q. aanwezige weerstandscapaciteit	115
4.2.3	Berekening gewenst weerstandsvermogen	116
4.2.4	Overzicht weerstandscapaciteit	116
4.2.5	De definitie van een risico	117
4.2.6	Inventarisatie van de aanwezige risico's	118
4.3	Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen (incl. "wegwerken achterstanden")	120
4.3.1	Inleiding	120
4.3.2	Restauratie bestuurskantoor	121
4.3.3	De Centrumvisie Kralendijk, Bonaire is vastgesteld	122
4.3.4	Herstel schade n.a.v. Omar (haven): ASCON	122
4.3.5	Masterplan Onderwijshuisvesting RGD	122
4.3.6	Beheer Wegen Bonaire (2012 – 2016): (CEC/Witteveen & Bos)	123
4.4	Paragraaf Bedrijfsvoering	125
4.4.1	Inleiding	125
4.4.2	Van voorafgaand toezicht personeel naar goedkeuring achteraf	125
4.4.3	AO/IC	126
4.4.4	Uitrollen planning & control cyclus richting directies	126
4.4.5	Rijks- en lokale belastingen	126
4.4.6	Reorganisatie richting directiemodel	127
4.5	Paragraaf Deelnemingen	133
4.5.1	Inleiding	133
4.5.2	Beleidsuitgangspunten	133



4.6	Paragraaf Grondbeleid	137
4.6.1	Inleiding	137
4.6.2	Nota Grondbeleid Bonaire	137
4.7	Paragraaf Collectieve sector	139
5.	Jaarrekening 2016	140
	Bijlagen	
	Model B - Staat van Salarissen en Sociale Lasten	
	Model C - Staat van Geactiveerde Kapitaaluitgaven	
	Model D - Staat van Reserves en Voorzieningen	
	Model G - Staat van Inkomensoverdrachten	
	Model H - Verzamel- en Consolidatie staat	
	Model L - Gedetailleerd rekening van Baten en Lasten	
	Overzicht Bijzondere Uitkeringen	



1. Jaarverslag 2016





1.1 Inleiding

Hierbij vindt u het bestuursverslag, behorende bij de jaarrekening 2016. Het zesde volle jaar na de staatkundige hervormingen zoals die op 10 oktober 2010 zijn doorgevoerd. Dit is ook het vierde volle jaar van de invoering van het direktiemodel.

Het bestuurscollege is hoofdzakelijk verdeeld conform deze directies. De portefeuilles van gedeputeerden concentreren zich rondom het werkgebied van deze directies. Iedere directie heeft een van de gedeputeerden als bestuurlijk verantwoordelijke en de directie Handhaving en Toezicht is ondergebracht bij de gezaghebber. De eilandsecretaris geeft leiding aan het directieteam en aan de individuele directeuren en heeft, naast haar reguliere taken als eilandsecretaris, verantwoordelijkheden in het kader van rampenbestrijding. Door de politieke ontwikkelingen is er in mei 2016 een nieuwe Bestuurscollege aangetreden. De verdeling van de portefeuilles is enigszins gewijzigd in vergelijking met het voorgaande bestuur.

De vier directies brengen allen verslag uit van de belangrijkste door hen bereikte resultaten en onderhanden taken.

1.2 Algemeen

In mei 2016 is een nieuw Bestuurscollege aangetreden als gevolg van de politieke ontwikkelingen. De samenstelling van het Bestuurscollege kende significante wijzigingen.

Het verlies aan koopkracht welke zich reeds een aantal jaren manifesteert was ook in 2016 te merken, veroorzaakt door een nieuw fiscaal stelsel, doorwerking van een nieuw zorgstelsel, invoering van de dollar en vooral het gegeven dat de beoogde compensatie voor de meerderheid van de bevolking nog niet is waargemaakt. Deze groep heeft een inkomen of uitkering dat niet of nauwelijks boven de belastingvrije voet uitkomt. Met de belasting- en premiedruk van ca 30% leeft een belangrijk deel van de samenleving inmiddels al jaren in mindere of meerdere mate onder de armoedegrens.

In 2016 is het beleid terzake doeluitkeringen zijdens het Koninkrijk (niet structureel) ter financiering van sociaal economische projecten voortgezet. De omvang van de beheersmaatregelen als onderdeel van deze projecten blijft een aandachtsgebied.

Op het gebied van zorg, onderwijs, jeugd en gezin en veiligheid zijn verbeteringen te signaleren. De onderhoudsachterstanden op het gebied van infrastructuur, gebouwen en in de sociale sector zijn zichtbaarder geworden en verergeren relatief snel; dit behoeft continu aandacht van het eilandsbestuur.

De problematiek van (het ontbreken van) de benodigde middelen ter financiering van onderhoud, beheer en afschrijving van de diverse investeringen van het Rijk zoals aangekaart in voorgaande jaarverslagen wordt steeds actueler. Gedurende 2016 is verder geïnvesteerd in het schoolhuivestingsproject door het Ministerie OCW. Tijdens 2016 is door het OCW geconstateerd dat de begroting voor de afronding van het project in belangrijke mate moest worden opgehoogd (ruim US\$ 25 miljoen), waardoor het openbaar lichaam Bonaire haar bijdrage in de financiering (US\$ 6,5 miljoen), middels een additionele lening zal moeten financieren. De formalisering van de ophoging van deze lening zal medio 2017 worden



bekrachtigd door de Minister van Binnenlandse Zaken. Het College Financieel Toezicht heeft positief geadviseerd op het verzoek van het Openbaar Lichaam Bonaire voor de ophoging van de lening met US\$ 6,5 miljoen. Op het moment dat deelprojecten, ergo het project wordt opgeleverd en de juridische overdracht aan het openbaar lichaam Bonaire heeft plaatsgevonden, zullen ook de nodige fondsen vrijgemaakt c.q. beschikbaar gesteld moeten worden voor onderhoud en beheer. Hierbij zij verwezen naar fondsen voor het beheer, onderhoud en afschrijvingen voor infrastructuur, gebouwen en sportfaciliteiten, maar daar komen op redelijk korte termijn grotere uitdagingen bij, zoals die m.b.t. het rioleringsstelsel en de rioolwaterzuiveringsinstallatie, renovatie vliegveld, noodzakelijke investeringen in afvalbeheer, haven en andere zaken. Een aantal van deze projecten is in 2016 voortgezet c.q. opgestart. Het absorptievermogen van de beperkte aantal permanente inwoners en toeristen is onvoldoende en wordt daarbij nog beïnvloed door doorlopend koopkrachtverlies.

In rapportages van Ideeversa wordt niet alleen gewezen op het feit dat de CN-eilanden niet op eigen financiële kracht de achterstanden kunnen inlopen (hetgeen ook is erkend in het naar aanleiding van dat rapport ingenomen kabinetsstandpunt), maar ook dat de CN-eilanden, - willen ze wel dit soort kosten kunnen dragen -, een veel hogere vrije uitkering zouden moeten ontvangen. Eind 2014/begin 2015 heeft Ideeversa een evaluatie gedaan van onder meer de aanwending van de vrije uitkering gedurende de afgelopen boekjaren. Uit dit onderzoek heeft Ideeversa geconcludeerd dat de vrije uitkering voor het openbaar lichaam Bonaire verhoogd zou moeten worden met US\$ 4,900,000. De Vrije Uitkering is in 2016 niet aangepast.

De nieuwe gedeputeerde van Financien en Economie begin 2016 heeft de uitvoering van belangrijke initiatieven op financieel bestuurlijk gebied voortgezet. De samenwerkingsovereenkomsten met verschillende instituten (o.a. Haven van Rotterdam, TNO, Qredits) zijn in 2016 voortgezet. Qredits heeft haar activiteiten gedurende 2016 belangrijk uitgebreid. De activiteiten worden hoofdzakelijk gefinancierd middels fondsen die door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties beschikbaar gesteld zijn ten behoeve van de Economische Ontwikkeling van Bonaire, ten bedrage van US\$ 990,000, waarvan in 2016 de resterende US\$ 495,000 werd ontvangen.

In de navolgende secties wordt verslag gedaan vanuit de verschillende directies en wordt uitleg gegeven over het behaalde resultaat. Het resultaat over 2016 is per saldo US\$ **2,243,102** miljoen positief, met als gevolg een sterkere eigen vermogenspositie. De vrije bestedingsruimte qua liquiditeit is 2016 toegenomen, maar blijft echter beperkt door de hoogte van de vrije uitkering en andere ontvangsten (lokale belastingen, heffingen en precario). Het openbaar lichaam Bonaire mag zich wettelijk niet op de kapitaalmarkt begeven en is afhankelijk van financieringsmogelijkheden via rentevrije leningen bij ministeries.



2. Beleidsverantwoording





2.1 Bestuursorganen

2.1.1 Eilandsraad

De eilandsraad vertegenwoordigt de gehele bevolking van het openbaar lichaam. De eilandsraad bestaat uit 9 raadsleden.

De 9 raadsleden vormen samen 5 politieke fracties.

1. Movementu di Pueblo Boneriano MPB met 3 zetels
2. Partido Demokratiko Boneriano PDB met 3 zetels
3. Union Patriotico Bonairiano UPB met 1 zetel
4. Frakshon Raphaela met 1 zetel
5. Frakshon Bernabela met 1 zetel

Daarnaast zijn er ook 5 vaste commissies die uit de raadsleden bestaan, namelijk:

- Vaste Commissie B&O
- Vaste Commissie R&O
- Vaste Commissie S&Z
- Vaste Commissie T&H
- Vaste Commissie Koninkrijksrelaties

In 2016 zijn er **34** openbare eilandsraadvergadering (10 meningsvormende en 23 besluitvormende) geweest, waarvan 10 extra vergadering conform artikel 13, één vergadering conform artikel 21 van het Reglement van Orde (RvO) en één plechtige openbare vergadering in verband met viering van 'Dia di Boneiru'.

Ook gedurende het jaar 2016 gold dat de raadsleden conform artikel 45 van het reglement van orde schriftelijke vragen via de griffier konden indienen. Tevens konden ze ook conform artikel 46 (vragenuur) vragen stellen. De fractie die in 2016 de meeste schriftelijke vragen heeft gesteld was de PDB. Naast de schriftelijke vragen zijn er dikwijls veel technische mondelinge vragen gesteld tijdens de openbare eilandsraadvergaderingen.

In het jaar 2016 hebben de eilandsraadsleden en de griffier verschillende bezoeken in het buitenland gebracht.

In 2016 is er 5 maal gebruik gemaakt van het spreekrecht gedurende de openbare eilandsraadvergaderingen conform artikel 47 van het Reglement van Orde. Het betreft 3 maal het onderwerp "referendum" en 1 maal het onderwerp "Positie nieuwe bestuurscollege inz. uitslag referendum, 2015" en 1 maal "Beleid van de overheid in het algemeen en het bestuursprogramma in het bijzonder".

2.1.2 Bureau Griffie Eilandsraad

De griffie zorgt voor een zorgvuldige, klantgerichte ondersteuning en faciliteren van de eilandsraad en haar commissies, als zodanig dat de raadsleden in staat gesteld worden een goede besluitvorming te realiseren.



De griffier had als prestatie voor het begrotingsjaar 2016:

- het verder opbouwen van een professioneel bureau griffie ter ondersteuning van de eilandsraadleden.

Per 01 juli 2016 heeft secretariële administratief medewerker C ontslag ingediend. De vacature secretariële administratief medewerker C is opengesteld.

Per besluit d.d. 26 oktober 2016 is de raad akkoord gegaan met de offerte van de voormalige griffier van de gemeente Utrecht d.d. 15 september 2016 waarin de griffie in hun functioneren wordt doorgelicht met als resultaat een beter functioneren van de griffie. Op 19 december 2016 werd de eindrapportage aangeboden aan de raad.

In februari is de beleidsadviseur gestart met het leertraject griffie-medewerker verzorgd door stichting Bestuursacademie BES. Op 14 oktober 2016 heeft zij haar eindopdracht, met als onderwerp 'Advies aan de eilandsraad van het OLB- Armoedebestrijding; kindgericht armoedebeleid' ingeleverd als de afsluiting van het traject.

In het kader van de versterking van de bestuurskracht op de BES-eilanden heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties de BES-eilandgriffiers uitgenodigd ter bijwoning van een congres van de Vereniging van Griffiers (VvG) in de week van 03-07 oktober te Haarlemmermeer. Op 07 oktober 2016 werd het jaarcongres van het VvG gehouden. Tijdens het jaarcongres werd naast een gevarieerde inhoudelijke programma ook de Algemene Ledenvergadering (ALV) gehouden waarbij voor het eerst de BES-Griffiers mee mochten stemmen over zaken als het concept jaarverslag ALV 2015, de jaarrekening, en benoeming van een nieuwe secretaris onder andere. De BES-griffiers zijn nu lid van de Vereniging van Griffiers met alle voordelen van dien. De BZK zal het professionaliseringstraject voortzetten.

Raadsinformatie systeem

Het raadsinformatiesysteem (RIS) blijft voor gebruikers en bezoekers de belangrijkste informatiebron over de eilandsraad van Bonaire. De vergaderingen van de eilandsraad zijn openbaar. De stukken die daarbij besproken worden zijn ook openbaar. Het RIS is openbaar, met een besloten deel voor de raads- en commissieleden. In het RIS staan alle stukken die de raad nodig heeft om zijn werk goed te kunnen doen. Ook voor belanghebbenden zijn deze stukken beschikbaar. De geluidsweergave van de openbare vergaderingen zijn op de dag na de vergadering te beluisteren en het kort verslag en besluitenlijst te bekijken na vaststelling door de raad. Het is ook mogelijk een *abonnement* te nemen op de *stukken*. In november 2016 werd 8000 flyers huis aan huis bezorgd door FXDC communications met informatie over de RIS.

Een 8-tal bezoekers van de RIS hebben gebruik gemaakt van het contactformulier om vragen te stellen. De meeste vragen betrof aangelegenheden van het bestuurscollege en zijn doorverzonden naar betrokken directie c.q. afdeling.



De gezamenlijke Rekenkamer

De gezamenlijke rekenkamer BES heeft gedurende het jaar 2016 nog geen enkele keer kunnen vergaderen en is dus geen onderzoek geweest naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het openbaar lichaam gevoerd bestuur.

2.1.3 Gezaghebber

De gezaghebber heeft in 2016 diverse activiteiten ontwikkeld ten aanzien van zijn verantwoordelijkheden op het gebied van Openbare orde en veiligheid, Rampenbestrijding en Verkiezingen.

In het kader van Openbare orde en veiligheid heeft de gezaghebber onder meer:

- De Eilandsraadvergaderingen en de vergaderingen van het Bestuurscollege voorgezeten.
- Het houden van het driehoeksoverleg tussen politie, Openbaar Ministerie en Bestuur van Bonaire.
- De gezaghebber heeft toezicht gehouden op de kwaliteit van procedures op het vlak van burgerparticipatie, waaronder het vaste spreekuur op donderdag, dat goed wordt bezocht in Kralendijk en Rincon.
- Het initiëren en voorzitten van het Eilandelijk Platform Criminaliteitsbestrijding met alle relevante belanghebbende publieke en private partijen op Bonaire, zoals BONHATA, politie, etc.
- De gezaghebber heeft zijn taken uitgevoerd voor het bevorderen van een goede samenwerking binnen het OLB en met andere openbare lichamen en andere overheden, zoals onder andere de kwartaal videoconferentie met alle gezaghebbers van de BES-eilanden en de Rijksvertegenwoordiger. En de vertegenwoordiging bij het afscheid van de gouverneur van Aruba.
En het versterken van de (handels)relatie van Qatar met Bonaire.
- De participatie bij de Bestuurlijke Versterking trainingen op Saba 5 – 17 augustus 2016.
- Als gezaghebber heeft hij tevens een belangrijke rol ingevuld bij het voorzitten van de stuurgroep Bestuurlijke Ontwikkeling en de stuurgroep Wereld Erfgoed Bonaire National Marine Park.

In het kader van de Verkiezingen heeft de gezaghebber zijn taken uitgevoerd tijdens het Nederlands referendum over de Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en Oekraïne op 6 april 2016.

In het kader van Rampenbestrijding heeft de gezaghebber:

- Diverse veiligheidstrainingen en oefeningen bijgewoond op Bonaire en in Zwolle.
- De rampenorganisatie op Bonaire meehelpen professionaliseren.
- Regulier contact onderhouden met de KMAR, het Ministerie van Defensie en het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

De gezaghebber heeft de stuurgroep Haven en stuurgroep Luchthaven voorgezeten in het kader van het verbeteren van de infrastructuur van Bonaire ter ondersteuning van de relevante economische ontwikkelingen van het eiland.



Daarnaast heeft de gezaghebber diverse representatieve taken uitgevoerd ten aanzien van zijn rol als vertegenwoordiger van het openbaar lichaam Bonaire, waaronder:

- Gastheer bij het bezoek van delegaties van de Eerste en Tweede kamer en staatsecretarissen op Bonaire.
- Gastheer bij de ontmoeting tussen de Rijksminister van Economische Zaken en de minister van Economische Ontwikkeling van Venezuela, waarbij is gesproken over de verbreding van de economische samenwerking tussen het Rijk en Venezuela op 31 augustus 2016.
- Vertegenwoordiging bij de overdracht van het commando van de Koninklijke Marechaussee op Curaçao.
- Gastheer bij de feestelijke opening van de nieuwe Brandweerkazerne op Bonaire.
- Vertegenwoordiging van Bonaire richting de delegatie van de Volksrepubliek China.
- Gastheer bij de eerste Miguel Pourier lezing op Bonaire.



Foto: Gezaghebber en Eilandsecretaris met de delegatie van de Volksrepubliek China

2.1.4 Bureau Eilandsecretaris

Het Eilandsecretariaat heeft ook in 2016 weer diverse werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van haar verantwoordelijkheden. Hieronder worden deze per gebied weergegeven. Het bureau heeft deze activiteiten en taken uitgevoerd met 2 FTE, een Eilandsecretaris en een adjunct eilandsecretaris en 2 administratieve medewerkers en een part time externe adviseur die de Eilandsecretaris heeft ondersteund. Van een structurele versterking van het bureau is het ook in 2016 nog niet gekomen. Dat blijft in 2017 opnieuw een belangrijk aandachtspunt.

In het kader van het geven van bestuurs-ondersteuning aan de gezaghebber en het bestuurscollege heeft het Eilandsecretariaat

- Zorggedragen voor een goede voorbereiding van de bestuurscollegevergaderingen en zorggedragen voor vastlegging van de besluiten, en monitoring van de uitvoering hiervan. Voorts ook bij de urgente zaken, acties genomen ter uitvoering.
- Het bestuurscollege ondersteunt in haar tactische en strategisch beleid waaronder het ontwikkelen van een concept bestuursprogramma.
- Alle BC-vergaderingen gefaciliteerd en waar mogelijk het bestuurscollege ondersteund met aanvullend advies bij bijvoorbeeld conceptovereenkomsten of het aanleveren van specifieke data.



- De gezaghebber ondersteund bij de bevordering van een goede samenwerking en afstemming tussen de bestuursorganen alsmede de bewaking van het functioneren als collegiaal bestuur van het bestuurscollege.
- Periodieke overleggen gehouden in het kader van samenwerking met externen zoals met het RCN, met de liaisons van verschillende ministeries op Bonaire, met KvK.

In het kader van ondersteuning i.v.m. de Eilandsraadverzoeken

- Ondersteuning bij het opstellen van niet politiek gerelateerde concept beantwoordingsbrieven van de Eilandsraad naar het BC toe.
- Verzoeken voor ambtelijke ondersteuning aan de Eilandsraad doorgestuurd naar relevante directies en en in verband hiermee noodzakelijke overleggen en vergaderingen bijgewoond.

In het kader van leidinggeven aan het directieteam van het OLB: de algemene bedrijfsvoering, planning en strategie van de ambtelijke organisatie, heeft het Eilandsecretariaat

- Samen met de gezaghebber gewerkt aan een goede afstemming tussen de bestuursorganen enerzijds en de ambtelijke organisatie anderzijds.
- Coördinatie van de werving en selectie van directeuren van de directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning, van de directie Ruimte en Ontwikkeling en van de directie Samenleving en Zorg en zitting hebben genomen in de werving en selectiecommissie.
- I.v.m. liquiditeitskrapte het regelmatig overleg met P&O en FIN i.v.m. werving van acute functies maar ook t.b.v. stimulering van efficiëntie en omgaan met schaarste.
- De dienstverlening van het OLB geprofessionaliseerd door het laten verzorgen van trainingen, opleidingen vooral gericht op de afdelingshoofden van alle directies, het zogenaamde MD-traject. Training waardoor deze hoofden meer competentie konden verwerven bij management van hun afdeling.
- Het op een praktische wijze uitvoeren van procesanalyses en regelmatige gesprekken en bijeenkomsten bij de directies Toezicht en Handhaving en Directie Ruimte en Ontwikkeling, t.b.v. het verbeteren van de dienstverlening bij het verstrekken van vergunningen.
- Een interne klachtenregeling toegepast waardoor een aantal klachten intern goed gemonitord kon worden.
- Gezorgd voor de mandatering van een groot aantal producten en diensten naar de desbetreffende directeuren c.q. afdelingshoofden voor effectieve en efficiënte besluitvorming.
- Door het (tijdelijk) ontbreken van een aantal directeuren de functie van deze directeuren waargenomen als plaatsvervangend directeur.
- Wekelijks afdelingshoofdbijeenkomsten van de verschillende onderafdelingen bij elkaar gebracht en voorgezeten t.b.v. verbetering samenwerking en integraliteit.

In het kader van het coördineren van beleidsontwikkeling, projecten en bijzondere opdrachten heeft het Eilandsecretariaat

- De stimulering van bewustwording gecoördineerd m.b.t. de omgang met persoonsgegevens in het kader van de Wet Bescherming Persoonsgegevens op basis van een inventarisatie bij de directies en met het ontwikkelen van een checklist voor professionalisering.



- De samenwerking met de Ombudsman geïntensiveerd en actief gewerkt aan het oppakken en aanpakken van de klachten. Veel aandacht is gegaan naar coördinatie van de afhandeling van de diverse klachten en ondersteuning bij het redigeren van (antwoord-)brieven.
- Ondersteuning geleverd aan directie-overstijgende beleidsontwikkeling, projecten en nieuwe initiatieven van het bestuurscollege.
- Deelgenomen aan de stuurgroep voor de nominatie van het Bonaire National Marine Park voor Wereld Erfgoed status.
- De coördinatie en evaluatiegesprekken gevoerd over de samenwerking tussen de diverse Europees Nederlandse ministeries en de directies op Bonaire, waaronder een stevige inhoudelijke en coördinerende bijdrage aan het onderzoek en het vervolg van de Evaluatie Commissie.
- Tot op zekere hoogte betrokken bij de uitvoering van projecten en bijbehorende verantwoording, deels gefinancierd met middelen van de bijzondere uitkering “Economische Ontwikkeling Bonaire”.
- Ondersteuning bij de aanpak van commerciële erfpacht
- Ondersteuning sociale agenda (o.a. sociaal zekerheidsstelsel)
- Ondersteuning sociale woningbouw/verhuursubsidie
- Voorbereiding/deelname Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders (AVA's)
- Voorzitter werkgroep “Hondenwelzijn”, waarin vier stichtingen, twee dierenartsen en diverse OLB functionarissen deelnemen.

In het kader van ontwikkeling van EU fondsen het waarnemerschap van de TAO functie uitgevoerd en de coördinatie verzorgd.

- Participatie van o.a. wvd TAO van 22 tot en met 26 februari 2016 in de delegatie van Boneiru te Brussel en meegedaan aan de volgende vergaderingen: * Trilateral meetings di 9th, 10th and 11th EDF programming, * Caribbean OCT Regional Conference (Caribbean OCT's), * OCTA Ministerial Conference, * 14th OCT – EU Forum.
- Coaching en overleg met onze Innovation Manager, waarbij veel aandacht is uitgegaan naar ons proposal en informatievoorziening naar stakeholders m.b.t. het pilot project AlgeaParc in het kader van Territorial Strategies for Innovation (TSI). Dit in samenwerking met Universiteit van Wageningen, TUI en WEB.

In het kader van het voorzien van informatie en het geven van advies aan de Gezaghebber en het Bestuurscollege heeft het Eilandsecretariaat

- Zorggedragen dat de leden van het bestuurscollege over de nodige informatie konden beschikken t.b.v. besluitvorming, zoals goede informatieverstrekking ter voorbereiding van bestuurlijke gesprekken rondom het ontwikkelen van een model om de armoede op Bonaire cijfermatig in kaart te brengen.
- Ondersteuning gegeven in de vorm van administratief werk aan de gezaghebber, de gedeputeerden en het bestuurscollege.
- Een concept doorontwikkeld van objectieveerbare maatstaven als aanzet voor het concreet maken van beleidsdoelstellingen en het kunnen monitoren van behaalde resultaten.



- Een concept model ontwikkeld voor het inzichtelijk maken van de economische impact van het verhogen van het minimumloon op het bedrijfsleven.
- Het doorontwikkelen van een concept model voor strategische, macro-economische en ecologische analyse ter ondersteuning van een strategisch masterplan voor Bonaire.

Voor Rampenbestrijding voert het Eilandsecretariaat de volgende werkzaamheden uit

- De organisatie, waaronder het optuigen van de structuur en de processen en professionalisering van de rampenbestrijding op Bonaire.
- Ontwikkelen en uitwerken van een rampencommunicatieplan en aanvullende deelplannen.
- De coördinatie van de meeste rampentrainingen en andere activiteiten in relatie tot rampenbestrijding, waaronder periodieke bijeenkomsten met lokale hulpverleningsdiensten, utiliteitsbedrijven, handhavingsteams, infrastructurele teams, etc.
- De coördinatie met het Commando Plaats Incident (CoPI), het Eilandelijk BeleidsTeam (EBT) en het uitvoeren van de rol van hoofd Oranjekolom met daaronder de Emergency Support Function-groepen (ESF-groepen).
- Afstemmen met de openbare lichamen Saba en Sint Eustatius.
- Regulier contact onderhouden met de KMAR, het Ministerie van Defensie en het Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Naast het organiseren ook het bijwonen van de diverse veiligheidstrainingen en oefeningen op Bonaire en Sint Maarten.



2.2 Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning (B&O)

2.2.1 Inleiding

De directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning (B&O) levert diensten voornamelijk aan de interne organisatie van het openbaar lichaam Bonaire. De afdelingen Communicatie en Protocol (C&P) en Juridische en Algemene Zaken (JAZ) vormen voor een deel een uitzondering hierop.

De directie B&O heeft ook in 2016 te kampen gehad met veel moeilijk in te vullen sleutel vacatures. Vooral de afdelingen Financien, JAZ, P&O en C&P zijn onderbezet geweest. Veel kaderfuncties bij verschillende afdelingen zijn niet ingevuld, inclusief de directeursfunctie van de directie B&O, die voor een periode van 6 maanden op interim basis is ingevuld.

In 2016 heeft de eilandsecretaris waargenomen voor de functie van directeur B&O. Het Bestuurscollege heeft met ondersteuning van de afdeling Personeel en Organisatie (P&O) getracht de vacante functie in te vullen, maar zonder succes.

2.2.2 Afdeling Financiën

Inleiding

De begroting 2017 en de diverse periodieke rapportages over 2016 zijn opgeleverd binnen de tijdlijnen van de Commissie Financieel Toezicht (Cft) en anderen. De bezetting van de afdeling is nog steeds een punt van aandacht.

Financieel beheer

In 2016 zijn een aantal belangrijke stappen gezet op het gebied van financieel beheer en binnen de afdeling Financiën. In de tweede helft van het jaar zijn opdrachten verstrekt aan diverse kantoren om te adviseren over de diverse aandachtspunten (6 in totaal) van het financieel verbetertraject. Ultimo 2016 waren 4 deze rapporten opgeleverd, terwijl de twee resterende hoofdstukken medio 2017 worden afgerond. Hierna volgt het implementatietraject om uiteindelijk te resulteren in een goedkeurende accountantsverklaring over de jaarrekening.

De uitvoering van het verbetertraject financieel beheer zal zich toespitsen op de acht deelgebieden van de oordeelonthouding door de externe accountant.

De interne controle en de menselijke bezetting organisatiebreed vragen nog altijd veel aandacht. Procedures moeten worden gevolgd, informatie moet worden geleverd en geanalyseerd en de interne controle dient sterk te verbeteren. Ook de procedures, de interne controles en de kwetsbaarheid van capaciteit bij diensten en overheid NV's waar inkomsten worden genereerd of gefactureerd verdienen de nodige aandacht.

Rijks- en lokale belastingen en heffingen

Het incasso van de lokale heffingen en belastingen worden grotendeels door tussenkomst van de Belastingdienst Caribisch Nederland afgehandeld. Het openbaar lichaam Bonaire heeft een kassafunctie bij afdeling Burgerzaken (Directie Samenleving en Zorg). Mede door de beslissing van het BCN om haar kassa's te sluiten is het openbaar lichaam bezig alternatieve betaalwijzen te onderzoeken teneinde de voldoening van de diverse belastingen door de belastingbetaler eenvoudiger te laten verlopen. Er zijn vergaande gesprekken gevoerd met bankinstellingen voor oplossingen.



Op dit moment wordt voor de grondbelasting en erfpacht nog gewerkt met de bestaande (losstaande) systemen. Er is onderzoek verricht naar de beschikbaarheid van geschikte geautomatiseerde systemen voor deze middelen, alsook voor de Motorrijtuigenbelasting, Logeergastenbelasting en de Autoverhuurbelasting. Hierbij is in eerste instantie gezocht naar systemen die aansluiten op Key2Financien en Kas4all (Key2Belastingen). E.e.a. zal mogelijk in de tweede helft van 2017 leiden tot aanschaf en implementatie van diverse subsystemen. De invoering is mede afhankelijk van een aantal interne en externe factoren.

De aanslagen Motorrijtuigenbelasting 2016 zijn in december 2015 en januari 2016 verstuurd. Als gevolg van het aanslagensysteem en een betere interne registratie van de kentekenplaathouders is de compliance van de kentekenplaathouders verbeterd en bestaat nu de mogelijkheid om de MRB via verrekeningen te innen bij wanbetalers.

De aanslagen Grondbelasting 2016 en erfpacht zijn medio 2016 verstuurd. Tijdens 2016 is een inhaalslag gedaan door (her)taxatie van bestaande en nieuwe objecten middels inschakeling van diverse taxatiekantoren voor de heffing van Grondbelasting. Dit resulteert op termijn in een structurele verhoging van de opbrengsten Grondbelasting. Een betere samenwerking tussen afdeling Financien, directie Ruimte en Ontwikkeling en directie Toezicht en Handhaving is van groot belang gebleken.

De efficiëntieslag voor de facturering van havengelden ('direct billing') is in 2016 ook verder doorgevoerd. Naast Carnival Cruise Lines geschiedt sinds 1 januari 2016 de facturering van Holland America Cruise Lines en Princess Cruise Lines ook middels 'direct billing'. Bovendien is de administratie van het havenkantoor versterkt, waardoor een betere controle op de procedures en facturatie mogelijk is.

De afstemming met de Belastingdienst/CN, die voor openbaar lichaam Bonaire de inning voor haar rekening neemt, is in 2016 verbeterd, echter er is nog ruimte voor verbetering. Het convenant moet alsnog aangepast worden. Het grootste knelpunt blijft de directe beheersing van de debiteuren door het openbaar lichaam Bonaire.

2.2.3 Afdeling Communicatie en Protocol

Taken van de afdeling

- De afdeling is met namen verantwoordelijk voor interne en externe communicatie van het OLB;
- Zij geeft communicatie advies aan het kabinet gezaghebber, bestuurscollege, directies en afdelingen;
- Het organiseren van officiële (protocol) evenementen van het openbaar lichaam Bonaire;
- Het zorg dragen voor protocol tijdens bezoek van het koninklijk huis en bewindslieden;
- Het zorg dragen van contact met pers hieruit volgen activiteiten zoals persconferenties, persmomenten en persberichten;
- Het publiceren en het opstellen van advertenties in de media;
- Het maken van foto's en schrijven van persberichten van het bestuurscollege tijdens belangrijke mijlpalen;
- Voert communicatie campagnes uit voor afdelingen en ondersteunt werkgroepen met communicatie advies;



- Is verantwoordelijk voor het beheren van de website en alle sociale media pagina's van het OLB
- Het uitvoeren van het strategisch communicatie plan "Gobièrnu ta informá". Dit houdt o.a. in:
 - Het opstellen van informatieve bladen/magazines;
 - Opnemen van Radio programma's;
 - Filmen en regisseren van TV programma's.

De afdeling Communicatie en Protocol is verantwoordelijk voor de externe en interne communicatie van het openbaar lichaam Bonaire. In het afgelopen jaar heeft de afdeling alle officiële evenementen van het OLB ondersteund in de organisatie hiervan. De ondersteuning begint al vanaf aanvang van evenement, in het bedenken van het concept en het wordt uitgestrekt tot het maken van foto's, toespraken schrijven, protocol regelen, uitnodigingen voorbereiden tot het helpen meedenken in details zoals catering en set-up. Officiële evenementen tijdens 2016 waren o.a. Gezagsborrel, de gezamenlijke borrel van het OLB en RCN, Doden Herdenking, Dia di Boneiru, Streanan Deportivo, Lancering communicatie campagnes, Bonaire Economic Conference 2016.

Sinds november 2015, na goedkeuring van het BC, is het strategisch communicatie plan "Gobièrnu ta informá" van start gegaan. In 2016 heeft men meer dan 25 TV en Radio producties intern geproduceerd en via de meest bekende media uitgezonden. Deze werden herhaald in tweede helft van het jaar.

De afdeling communicatie beheert het sociale media en website van het openbaar lichaam Bonaire. Deze bestaat uit website www.bonairegov.com en drie FB pagina's "Gobièrnu di Boneiru", "Gobièrnu ta informá" en "Boneriano bon kondukta". Tevens beheert de afdeling gezamenlijk met sommigen afdelingen enkele FB pagina's zoals facebook pagina van bibliotheek en burgerzaken. De Facebook account van de afdeling wordt gebruikt om persconferenties live uit te zenden. De afdeling blijft eindverantwoordelijk voor de externe communicatie van deze middelen en is dan ook de enige die "administrator rights" heeft van deze pagina's.

De afdeling beheert relatiegeschenken van het BC en het OLB. Deze worden ook gebruikt voor sport groepen en scholen die Bonaire officieel in het buitenland gaan vertegenwoordigen.

Voor de verschillende afdelingen worden er regelmatig communicatie campagnes gevoerd om activiteiten om gedragsverandering te stimuleren of gewoon om informatie te verschaffen. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Bewustwordingscampagne omtrent Dengue, Chikungunya, Zika;
- Griepvaccinatie;
- Gedragsverandering campagne "Boneiru Limpi i Salú";
- Kome salú;
- Informatie campagne "Bo identidat, Bo responsabilidat".



Andere projecten die de afdeling tijdens 2016 actief heeft ondersteunt zijn:

- Stratennamen project
- Haven project
- Festival del Caribe
- Bestuursprogramma

In 2016 heeft de afdeling in haar structuur een additionele communicatie adviseur gekregen tegelijkertijd heeft een communicatie adviseur ontslag genomen.

De formatie bestaat uit 1 afdelingshoofd, 3 communicatie adviseurs, 1 hoofdmedewerker communicatie, 2 medewerkers communicatie en 1 audio visuele medewerker. Er is een onderbezetting van bijna 40%. Er zijn vacatures voor 2 communicatie adviseurs en 1 medewerker communicatie.

2.2.4 Afdeling Post en Archief

Het uitvoeren van de taak Selectie van archieven van het voormalig eilandgebied Bonaire

Het project vestigingsvergunningen is in november 2014 gestart. Het doornemen en opschonen van de bedrijvendossiers is in 2016 verder ter hand genomen. Deze werden onderzocht op te bewaren, historische betekenis en te vernietigen. Er werd samengewerkt met Kamer van Koophandel. Dit in verband met bedrijven waarvan nog niet zeker was of ze wel of niet actief waren. In verband met het onderzoek ten behoeve van diverse bedrijvendossiers heeft er een gesprek plaatsgevonden tussen Files & Facilities, Post & Archief en Kamer van Koophandel. Resultaat hiervan was een wederzijdse samenwerking tussen P&A en KvK.

De dossiers van vergunningen voor specifieke dagevenementen (APK vergunningen) en buffetvergunningen vanaf 1936 tot het jaar 2008 zijn in hun geheel verwerkt. Het analoge dossierbestand van vestigingsvergunningen is tot en met het jaar 2010 ingevoerd in de digitale dossierinventaris, zodat er een compleet beeld en ingang is in het archiefbestand van vestigingsvergunningen tot en met 2010.

Er werd gestart met inventarisatie en bewerken van de dossiers van de huurgronden van het openbaar lichaam Bonaire. Er is begonnen met het opschonen van de gehouden administratie welke in het jaar 1955 begon. Deze werden geïnventariseerd en geregistreerd in een Excel bestand. De analoge dossierinventaris (1934 -2016) is omgezet in een digitale dossierinventaris.

Het wegwerken van achterstand archieven bij sectie archief

In het kader van het jaarplan "inhalen achterstand" gericht op het verbeteren van de klantvriendelijkheid, dienstverlening en communicatie bij de sectie Post en Archief is gewerkt aan het niet afgeronde gedeelte van de stukken over de jaren 2012 en 2013 die eind 2015 klaar hadden moeten zijn. Het coderen van de stukken van 2014 en ook die van 2015 zijn per eind 2016 bijna in hun geheel verwerkt.

De werkzaamheden konden niet 100% conform afspraak gedaan worden ivm afwezigheid (zwangerschap, ziekte en vakantie) van medewerkers en de hoeveelheid te verwerken stukken.



Hier kwam ook bij dat op de afdeling vier medewerkers bezig waren met de opleiding LARM. De opleiding vergde veel tijd ivm onderzoek die gedaan moest worden voor hun praktijkopdracht.

Opleiding LARM

Van de vier cursisten die deze opleiding volgde, hebben twee de opleiding afgerond met goede resultaten. Een cursist is vanwege medische redenen afgehaakt. En de andere cursist heeft de opleiding niet behaald.

2.2.5 Afdeling Juridische en Algemene Zaken

Algemeen

In 2016 hebben zich op het gebied van de personele bezetting bij JAZ twee mutaties voorgedaan. Per 1 september 2016 is één van de Bestuurlijk Juridisch Adviseurs B niet langer werkzaam bij de afdeling. Per 1 december 2016 is het hoofd van de afdeling benoemd als wetgevingsjurist. Als gevolg hiervan is de vacature voor wetgevingsjurist na lange tijd vervuld, doch voor het afdelingshoofd en voor een Bestuurlijk Juridisch Adviseur B zijn er nieuwe vacatures ontstaan, die in 2016 niet zijn vervuld.

Het afdelingshoofd heeft in 2016 het MD trainingstraject afgesloten en heeft deelgenomen aan een cursus Erfgoed II. Voor één van de Bestuurlijk Juridisch Adviseurs B, is in 2016 onder de naam TOP (Talent Ontwikkel Programma) een opleidingstraject gestart. In het kader van de transitie van de kadaster organisaties in CN, is in juli door het afdelingshoofd een door het Kadaster Nederland verzorgde workshop in Nederland bijgewoond. In augustus 2016 is met ondersteuning van de Inspectie Leefomgeving en Transport van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, gedurende twee weken in samenwerking met JAZ een programma verzorgd voor de ketenpartners die betrokken zijn bij “vuurwerk”. Het programma was gericht op zowel praktische kennis als het ontwikkelen van beleid en regelgeving op het gebied van vuurwerk.

In 2016 zijn de verbouwwerkzaamheden bij de afdeling afgerond. De loketruimte voor het publiek is verbeterd en er zijn extra werkplaatsen gerealiseerd.

Het vernieuwen van de Algemene Politie Keur door middel van een participatie traject

De werkzaamheden hiervoor zijn in 2016 voortgezet door twee medewerkers van JAZ en de ketenpartners die bij de APK vergunningverlening betrokken zijn. In verband met de samenloop van vergunningplichtige evenementen en Drank- en Horecavergunningen, is er tevens overlegd met de afdeling van de directie R&O die betrokken is bij de verlening van Drank- en Horecavergunningen. Dit heeft er toegeleid dat er nieuwe richtlijnen opgesteld zijn ten behoeve van de vergunningverlening voor evenementen, venten en dergelijke en voor het maken van muziek bij evenementen en voor locaties met een Drank- en Horecavergunning. Deze richtlijnen zullen binnen kort aan het bestuurscollege worden voorgelegd. JAZ heeft bovendien bijgedragen aan het opstellen van een notitie inzake het beleid voor reclame in de openbare ruimte. De vergunningverlening hiervoor is gebaseerd op de APK en wordt door JAZ uitgevoerd. Aan de vernieuwing van de APK zelf is nog niet toegekomen.



Het uitvoeren van een Legal Audit

Hier aan is in 2016 geen uitvoering gegeven kunnen worden als gevolg van onderbezetting en het herzien van de prioriteiten van de beleidsvoornemens.

Het beschrijven van juridische procedures en werkprocessen in het kader kwaliteitszorg voor de organisatie

Er zijn in 2016 geen verzoek gedaan aan JAZ om werkprocessen indien deze zijn vastgelegd aan te passen of indien deze nog niet zijn vastgelegd, alsnog vast te leggen.

Opstellen dereguleringsbeleid

Hieraan is in 2016 geen uitvoering kunnen worden gegeven als gevolg van onderbezetting en het herzien van prioriteiten en beleidsvoornemens.

Verbeteren procedures en plaatsen van online wet- en regelgeving

In 2016 is overleg gevoerd met de diverse bij de APK vergunning betrokken ketenpartners. Dit heeft geleid tot een nieuwe administratieve procedure per 1 januari 2017 voor de afhandeling van APK en Buffetvergunningen. Nagenoeg alle administratieve handelingen die tot 1 januari 2017 door het Kabinet Gezaghebber dan wel de afdeling Post en Archief werden verricht, worden sinds 1 januari 2017 door de afdeling JAZ uitgevoerd. Het gaat hierbij onder andere om het in- en uitboeken, registreren en deponeren van stukken. Tevens wordt nu door JAZ de nodige adviezen en voorstukken bij de adviserende instanties verzameld. Dit vermindert het aantal handelingen en levert tijdswinst op. Voor de burgers zijn nieuwe aanvraag formulieren ontworpen en is JAZ voor hen het enige aanspreekpunt geworden voor de vergunningverlening.

De in 2016 gevoerde gesprekken met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hebben er toe geleid dat in het eerste kwartaal van 2017 de doorlopende geldende teksten van de wet- en regelgeving van het openbaar lichaam Bonaire geactualiseerd zullen worden en tot en met 2016 online zullen worden geplaatst.

Er zijn tevens toezeggingen gedaan dat er in 2017 ondersteuning zal worden verleend door het Kennis- en Exploitatiecentrum Officiële Overheidspublicaties in de vorm van kennisoverdracht, om zodoende zorg te dragen dat de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba deze taak in de toekomst zelf kunnen uitvoeren.

2.2.6 Afdeling Personeel & Organisatie

De afdeling Personeel & Organisatie is belast met het verzorgen van beleid, advies en salarisadministratie van personeelsaangelegenheden.

De afdeling P&O heeft ondanks de onderbezetting haar taken zo goed mogelijk conform planning uitgevoerd. Enkele noemenswaardige activiteiten over het jaar 2016 zijn:

- Formele afhandeling van stukken. Conform de registratie waren er 935 stukken uitgeboekt, waaronder 236 adviezen;
- Het invullen van sleutel vacatures, waaronder 2 beleidsadviseurs P&O, 1 beleidsadviseur communicatie, directeur S&Z en directeur R&O (deze is na 1,5 maand vertrokken), afdelingshoofd Realisatie en 1 beleidsadviseur Bouw bij directie R&O en afdelingshoofd Haven en loodswezen;



- het ondersteunen van het Decentraal Overleg met adviezen en door het voeren van het secretariaat. Resultaten hiervan zijn de afhandeling van de gedragscode en het arbeidsvoorwaarde akkoord OLB – ABVO 2015 – 2017;
- Het opstellen en/of aanpassen van P&O- regelgeving zoals o.a. het aanpassen van de bezoldigingsregeling Bonaire 2005 en het opstellen van een nieuw beleid voor overeenkomsten van opdracht (OvO);
- Het plannen en uitvoeren van opleidingen en trainingen zoals het Management en Development training van de leidinggevenden van het OLB en het ondersteunen van BZK bij het ontwikkelen en uitvoeren van het Talent Ontwikkeling Programma (TOP) tbv de jonge, hoog opgeleide medewerkers van Bonaire;
- Het plannen en uitvoeren van allerlei activiteiten op het gebied van personeelswelzijn voor de medewerkers van het OLB.

(Door)ontwikkeling van het organisatiebeleid

Door onder andere het ontbreken van directeurs bij de directies R&O, B&O en S&Z (ongeveer een half jaar) en door de bestuurswisseling, is er in 2016 op dit vlak relatief weinig gebeurd. In de tweede helft van het jaar het men bij de directie S&Z de plannen om de uitvoering van Sport te verzelfstandigen weer opgepakt. Het nieuwe bestuurscollege heeft een “scan” van het ambtelijke apparaat door een extern bureau laten verrichten om de knelpunten m.b.t. het goed functioneren in kaart te brengen en met aanbevelingen te komen ter verbetering hiervan.

(Door)ontwikkelen van het personeelsbeleid

Gestart is in 2016 met het opstellen van Swot-analyses voor elke directie. Deze analyses dienen als input voor het opstellen van het strategisch personeelsbeleid. Dit beleid dient antwoorden te geven op de vele uitdagingen waar het OLB zich in de komende jaren voor gesteld ziet. De komende 10 jaar zal een groot (ca. 40%) deel van de organisatie uitstromen vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Daarnaast staat het bevorderen van de interne doorstroom centraal. Doordat een groot deel van het personeel nauwelijks van functie wisselt is de doorontwikkeling van de organisatie beperkt en zijn, gevoegd bij de relatief oude organisatie, nauwelijks jongere medewerkers binnen de organisatie aanwezig om deze vrijkomende functies in te vullen. Ook het ontbreekt het daarbij veelal aan bezielende coaches. Gestreefd wordt naar het in de eerste helft van 2017 afronden van het proces om te komen tot het eerste concept van het personeelsbeleid.

Bewaken van de kwaliteit van de P&O gegevens

In 2016 heeft de afdeling P&O grote stappen gemaakt in het herinrichten, opschonen en updaten van de personele informatie. De interne werkgroep heeft diverse deelprojecten geïdentificeerd. Verwacht wordt dat men medio 2017 dit project grotendeels afgerond zullen hebben.

Het verstrekken, analyseren en adviseren over personeels- en management informatie

Ter ondersteuning van het management bij het uitvoeren van haar taken is in 2016 een start gemaakt met het aanbieden van management informatie over het ziekteverzuim via de voor alle leidinggevenden bereikbare K-schijf. Hiermee wordt getracht het management bewuster te maken van de ontwikkeling van het ziekteverzuim binnen de eigen directie en of afdeling. Dit



wordt gecompleteerd met het maandelijks organiseren sociaal medisch overleggen tussen de MT's van de directies met de bedrijfsarts.

Ook door het stimuleren van het hanteren van de resultaatgesprekken en het daarnaast bij regelmaat houden van afdelingsoverleggen en bilateralen met de medewerkers wordt getracht bewuster om te gaan met management informatie en sturing te geven aan het behalen van de gestelde organisatiedoelen. P&O streeft door het verder updaten en benutten van o.a. het personeels informatie management systeem (PIMS) dat leidinggevende naar de toekomst toe beter in staat zijn om personele informatie te ontsluiten en te gebruiken voor de eigen bedrijfsvoering.

Opstellen van de personeelsbegroting en –verantwoording

Periodiek wordt in samenwerking met de afdeling Financiën de personeelsbegroting geactualiseerd en wordt verantwoording afgelegd over het benutten van de beschikbare personele middelen. Op basis daarvan wordt binnen het huidig tijdsgewricht bepaald welke financiële ruimte er is om eventuele vacatures in te vullen of te kunnen onderhandelen met de vakbonden over de arbeidsvoorwaarden. In 2016 is door omstandigheden (onduidelijkheid over de budgetten en welke vacatures al dan niet ingevuld kunnen worden, onvoldoende doorpakken van directies om hun prioritaire vacature in te vullen) helaas onvoldoende gebruik gemaakt van de beschikbare personele middelen.

Andere reguliere taken

De afdeling P&O heeft verder in 2016 de volgende reguliere taken uitgevoerd:

- Het voorzien van informatie en advisering op het gebied van P&O beleid en instrumenten;
- Het adviseren en begeleiden over de toepassing van rechtspositieregelingen en arbeidsvoorwaarden;
- Het bewaken van kwaliteit van de P&O gegevens en applicatiebeheer (PIMS, POVO en salarisadministratie);
- Het administreren, registreren, muteren en beheren van personeelsinformatie;
- Het uitvoeren van de salarisadministratie.

2.2.7 Afdeling Informatie Communicatie en Technologie

In navolging op de pilot van Office 365 is 2015 is in maart 2016 de email van het OLB, @bonairegov.com voor alle medewerkers gemigreerd naar Exchange Online.

In april tijdens het Oekraïne referendum is er succesvol gebruik gemaakt van de digitale registratie van het aantal burgers dat is komen stemmen op welke lokatie.

De in mei aangetreden nieuwe gedeputeerden en hun bureaus zijn voorzien van de nodige (nieuwe) hardware.

Voor de afdeling Haven en Loodswezen is de Excel sheet die gebruikt werd voor het versturen van kennisgevingen omgezet naar een Access applicatie.



Het project Geografisch Informatie Systeem (GIS) is medio in 2016 opnieuw gestart. De hardware is lokaal bij het OLB geïnstalleerd en de software geüpdate. Het OLB heeft een overeenkomst met het Kadaster afgesloten voor het ontvangen van de updates van de basiskaart. In 2017 zullen de autocad kaarten geconverteerd gaan worden en krijgen de medewerkers de noodzakelijke trainingen.

In 2016 is het selectieproces voor een beleidsadviseur C/ICT afgerond, de vacature zal uiteindelijk in 2017 ingevuld gaan worden.

Om te komen tot de aanschaf van noodzakelijke ondersteunende software/applicatie voor de directie Samenleving en Zorg is er onder begeleiding van ICT gestart met het in kaart brengen van de processen bij de afdeling Maatschappelijk Ondersteuning en Arbeid.

Voor de afdeling Financiën is een Access applicatie gemaakt voor de Motorrijtuigen belasting. 2016 stond in het teken van fase 2 van het nieuwe openbaar lichaam Bonaire netwerk. Door middel van een aanbesteding is nieuwe backend hardware aangeschaft en geïmplementeerd. In navolging zullen in 2017 alle servers gemigreerd worden naar deze nieuwe hardware.

De afdeling Burgerzaken zal samen met de afdeling Financiën als eerste gemigreerd worden naar deze nieuwe omgeving. Hiervoor zijn in 2016 met de verschillende software leveranciers reeds de details besproken en afspraken gemaakt. Dit geldt ook voor het project digitaliseren van het bevolkingsregister.

SOAB heeft in opdracht van de afdeling ICT een IT audit uitgevoerd op de technische ICT organisatie. De noodzakelijke wijzigingen zullen in 2017 ingevoerd gaan worden zodat de maturity level van de afdeling omhoog gaat.

In 2016 is gestart met een de vorming van een samenwerking met de bovenwinden hiervoor is in maart een bezoek gebracht aan de bovenwinden en istijdens het PIVA platform in november op Sint Maarten vervolg aan gegeven.

- Het verder inrichten van de ICT organisatie door middel van: de introductie van projectmethodologie (prince2);
Nog in afwachting van de projectmethodologie keuze OLB breed.
- Het formaliseren van procedures; werkinstructies en protocollen;
Ongoing.
- Het selecteren, uitbreiden en implementeren van systemen;
Zie hierboven de beschrijving van de uitgevoerde werkzaamheden.
- Het optimaliseren van processen;
Email migratie naar Exchange Online en standaardisatie van de Wifi functionaliteit naar Ubiquity's.
- Het standaardiseren van de ICT organisatie met behulp van ITIL;
Nog niet ingepland.
- Het inrichten van ICT services catalogus management;



Zal op directie niveau opgepakt moeten worden.

- Het opstellen van security policy;
Voorstel Network Access Control (NAC) is gemaakt, invoering is begonnen in 2016 en zal in 2017 verder ingevoerd gaan worden.
- Het inplannen van security awareness sessions;
Is verschoven naar najaar 2017.
- Het opzetten van performance monitoring systeem;
Het systeem Nagios is hiervoor geïmplementeerd.
- Het opzetten van beveiligde toegang op afstand door gebruikers;
NAC is gemaakt maar nog niet geheel ingevoerd.
- Het creëren van test omgeving;
In afwachting van de implementatie van de eind 2016 aangeschafte nieuwe backend hardware HP converged system.

2.2.8 Afdeling Facilitaire zaken

Naast de reguliere taken heeft Facilitaire zaken het volgende uitgevoerd.

Facilitaire zaken heeft in het jaar 2016 een aanvang gemaakt met de installatie van de GPS tracking systeem in alle dienstauto's van het OLB. Naast controle op alle dienstvoertuigen zal het ook voor andere voordelen zorgen.

De voordelen zijn: 24/7 toezicht op alle dienstvoertuigen, efficiëntie, verhoging van de productiviteit, verlagen van de brandstof kosten, verlagen van de onderhoudskosten, voorkomen van diefstalen op tijd verzekering afhandelen.

De huidige telefooncentrale dateert van de jaar 1996 en toon aanzienlijk veel mankementen. Daarom is besloten om tot vervanging over te gaan van de telefooncentrale.

Er is gekozen voor de Mitel IP telefoon systeem, dit systeem bied veel van de laatste technologie op telefoon gebied. Het OLB wordt beter telefonisch bereikbaar, de kans op dropcalls wordt helemaal uitgesloten, afdelingen/directies kunnen onderling sneller contact op nemen zonder via een telefoniste verbonden te worden.



2.3 Directie Toezicht & Handhaving (T&H)

2.3.1 Inleiding

In het hierna volgende is een uiteenzetting van de output van de directie Toezicht en Handhaving over het afgelopen begrotingsjaar 2016. Wat hebben wij het afgelopen jaar in 2016 bereikt en hoe hebben wij dit gerealiseerd? Wat hebben we niet kunnen uitvoeren? Welke uitdagingen en belemmeringen waren er?

2.3.2 Bedrijfsvoering en personeelsbeleid

Professionalisering medewerkers

Een 13-tal inspecteurs hebben de opleiding voor buitengewoon agent van politie (BavPol) gevolgd, waarvan er 9 geslaagd zijn en 4 een herkansing moeten ondergaan. Gebruik van digitale checklijsten zou een structureel onderdeel gaan vormen in de uitvoering van de toezicht en handhavingstaken. Hiervoor werden inspecteurs getraind in het gebruik en toepassen hiervan (train-de-trainer), die vervolgens begonnen zijn met het trainen van andere collega inspecteurs. De inspecties kunnen sneller, efficiënter en effectiever worden uitgevoerd en zijn klantgericht, zodat de inspecties geen onnodige tijd in beslag nemen. Deze trainingen zullen in het komend jaar worden voortgezet, waarvoor een trainingsprogramma is opgesteld.

In het kader van het IAB-traject (Wet VROM-BES en WmbBES), werd de trainingen van de kernteam afgerond, die vervolgens hun collega inspecteurs hebben getraind op het gebied van handhaving in de buitenruimte (hinderverordening, milieu overtredingen, etc.). Een drietal inspecteurs hebben een training gevolgd op het gebied van gevaarlijke stoffen in het kader van toezicht en handhaving van het vuurwerkbeleid.

De afdelingshoofden hebben het afgelopen jaar een training gevolgd gedurende twee weken bij een drietal omgevingsdiensten in Nederland, voor de verdere ontwikkeling van hun competenties als managers op het gebied van beleidsontwikkeling en planning bij de uitvoering van de handhavingstaken.

De directie heeft ondertussen de status van “Leerbedrijf” ontvangen, waardoor zij structureel de mogelijkheid kan bieden aan stagiaires van MBO - opleidingen.

Verbeteren dienstverlening

Speciale aandacht is in het afgelopen jaar gegeven aan het afhandelen van klachten. Hiervoor is een klachtensysteem ontwikkeld en in werking getreden, dat snel, effectief en efficiënt de binnengekomen klachten kan afhandelen.

Informatie en voorlichting via radioprogramma's en persoonlijk aan de balie is een dagelijkse bezigheid. Deze dienstverlening zal uitgebreid worden in het komend jaar 2017, waarbij er gebruik gemaakt zal worden van modernere faciliteiten (zoals facebook en internet) om de informatie tot de cliënten te brengen. Een informatie folder is in de maak om tijdens evenementen te worden uitgereikt.

Het ligt in de bedoeling om volgend jaar 2017 een inspecteur speciaal te belasten met klachtenafhandeling, wat de tevredenheid bij de burgers ook verder zal verhogen.



Reguliere samenwerking en overleg

De directie wordt regelmatig benaderd met verzoeken voor samenwerking. In het afgelopen jaar 2016 is er nauwe samenwerking geweest met WEB NV in het kader van de inwerking treden van de Wet elektriciteit en drinkwater BES. Aan de hand hiervan zijn er contacten gelegd met inspecteurs uit Aruba voor informatie uitwisseling.

Met enkele (handhaving)partners vindt regelmatig overleg plaats zoals met Stinapa op het gebied van milieuvergunningen.

Hoewel de directie toezicht en handhaving met alle directies samenwerkt, vinden de meeste contacten plaats met de directie ruimte en ontwikkeling, vooral op het gebied van vergunningverlening. In het kader van toezicht en Handhaving van het prostitutiebeleid, vindt inspecties plaats van de locatie in samenwerking met onze handhavingpartners van de directie Samenleving & Zorg, directie Ruimte en Ontwikkeling, KPCN en arbeidsinspectie van SZW.

Tijdens controle bij de haven wordt er nauw samengewerkt met de douane.

2.3.3 Afdeling Samenleving & Zorg (belast met Warenkeuring & Openbare Hygiëne)

Speerpunten van het afgelopen jaar waren het geven van voorlichting en begeleiding aan bedrijven om het naleefgedrag te verhogen en bevordering van hygiëne en voedselveiligheid. Ook werd prioriteit gegeven aan voorlichting aan scholen, crèches en andere groepen (zoals instellingen etc.)

Controle van het adequaat gebruik van het afvalwater zuiveringssysteem door kunukero's en het uitvoeren van pre-operationele keuringen bij beginnende bedrijven was het derde speerpunt van het afgelopen jaar.

Het geven van voorlichting en begeleiding aan bedrijven is naar tevredenheid verlopen. Er is aan een 40-tal bedrijven voorlichting en begeleiding gegeven, wat het naleefgedrag heeft gestimuleerd. Door deze benadering en prioritering zijn er minder inspecties uitgevoerd (203). In 2016 zijn er 111 buffetvergunningen, 2650 keuringskaarten aangevraagd, waarvan 2073 uitgereikt en 25 ventvergunningen afgegeven. Hoewel er een daling te zien is bij de keuringen van vee en vlees is dit vooral te wijten aan het feit dat gedurende het jaar 2016, regelmatig uitval is geweest van één van de keurmeesters, waar door er aanzienlijk minder keuringen plaats hebben kunnen vinden.

Controle bij de haven van barkjes die Bonaire aandoen met goederen, maakt integraal onderdeel uit van de werkzaamheden van de afdeling.

Met het uitbreiden van de adviseringstaken op het gebied van voedselveiligheid en openbare hygiëne aan het BC is een aanvang gemaakt. Een aantal voorstellen op het gebied van voedselveiligheid en aanpassing van tarieven zijn uitgewerkt. Het betreft onder anderen de afschaffing van de (blauwe) gezondheidskaarten en het aanpassen van de tarieven voor het afgeven van certificaten van ship sanitation. Deze mogelijkheid is weggevallen op Curaçao, waardoor er meer vraag is aan Bonaire om dit uit te geven. Met deze activiteit zal Bonaire meer inkomsten kunnen genereren.



Het uitbesteden van de afname van watermonsters, wat de overheid besparingen zal opleveren, is ook een van de voorstellen dat in concept klaar ligt. Deze beleidsadviezen zullen in het jaar 2017 aan het BC worden voorgelegd.

Verder is er gekozen voor een integrale benadering van de werkzaamheden in het jaar 2016, waarbij de medewerkers van de afdeling samenleving en zorg in zowel interne als externe taskforces participeren.

2.3.4 Slachthuizen

Hoewel het slachthuis formeel niet onder de directie toezicht en handhaving valt, worden de keuringen en toezicht op het slachtproces uitgevoerd door de keurmeesters van de directie.

Het lag in de planning om het aantal slachtingen uit te breiden door het slachten van geiten van Stinapa (Washington park), maar dit is niet volledig gerealiseerd. Dit zal in het jaar 2017 meer aandacht krijgen.

Het bestrijden van het illegaal slachten van vee en de verkoop van ongekeurd vlees is eveneens niet gerealiseerd. Wel is hiervoor een uitvoeringsplan opgesteld, dat in samenwerking met collega inspecteurs van de andere afdelingen van de directie en andere handhavingspartners zal worden opgepakt.

Er is een aanvang gemaakt met het opstellen van een plan voor de importkeuring, dat volgend jaar 2017 zal worden uitgevoerd. Dit zal voor extra inkomsten zorgen voor het OLB.

Tot slot zijn er besprekingen gevoerd en akkoord gegeven om een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid voor verzelfstandiging van het slachthuis.

2.3.5 Afdeling handhavingsprojecten en taskforces

De afdeling handhavingsprojecten en taskforces heeft zich het afgelopen jaar 2016 geconcentreerd op het uitvoeren van toezicht en het handhaving van overtredingen in de buitenruimte. Overtredingen die te maken hebben met het "illegaal" of zonder vergunning afgraven van diabaas en het rapen van stenen heeft volop de aandacht gekregen. Milieu overtredingen zoals het illegaal storten van afval (hetzij huisvuil of van bedrijven), worden streng opgepakt, waarbij er intensief onderzoek plaatsvindt naar de overtreders.

Het afgelopen jaar zijn er 2256 controles uitgevoerd, waaronder speciale aandacht voor de afdracht van precariorechten. Dit was één van de speerpunten in het jaar 2016, omdat er geconstateerd werd dat dit uit de hand dreigde te lopen. Hiervoor werd een handhavingsplan opgesteld, gebruikmakend van de informatie die verzameld werd door de buitenruimte inspecteur.

In totaal zijn er 256 inspecties uitgevoerd betreffende precario, maar ook controle tijdens bezoek van cruiseschepen en onveilige situaties in de buitenruimte (objecten op de openbare weg, oversteekplaatsen en het ontbreken van borden of andere indicaties bij gevaarlijke verkeerssituaties).



Het naleven van winkelsluitingstijden is het afgelopen jaar weer opgepakt, omdat er een aantal bedrijven zijn die zich toch niet aan deze wet houden.

Toezicht in de wijken en bij de trekking van de lokale loterij vormt een dagelijkse activiteit van de afdeling handhavingsprojecten en taskforces.

2.3.6 Bureau Rijbewijzen

Het Bureau Rijbewijzen heeft het afgelopen jaar 2016 aandacht besteed aan het geven van voorlichting aan rijinstructeurs met betrekking tot de invoering van de nieuwe wegenverkeersverordening. Ook hebben de instructeurs uitleg ontvangen van de geautomatiseerde theorie examens, zodat zij hun cliënten hierover kunnen informeren en dit meenemen tijdens de rijlessen. Dit is zeer goed ontvangen en zal in het komend jaar worden voortgezet. Bij afname van categorie A examens, maken de rijexaminatoren gebruik van portofoons om instructies en aanwijzingen te geven, zodat zij dit niet hoeven te doen met behulp van “signalen”. Het afgelopen jaar zijn er in totaal 1600 rijexamens afgenomen van verschillende categorieën.

2.3.7 Afdeling Ruimte & Ontwikkeling

De reguliere werkzaamheden, zoals uitvoeren van toezicht en handhavingstaken op het gebied van bouwconstructies laat wederom een stijgende lijn zien. Een aantal van 1036 bouwinspecties zijn uitgevoerd bij bouwwerken, waarvan 1953 bouwconstructies. Elk constructiefase wordt minimaal 1 keer gecontroleerd, wat het aantal inspecties per bouwconstructie op 5 brengt (elk constructie kent 5 fasen). Van deze constructies waren er 868 woningen, 168 bedrijven en/of appartementen. Bouwwerken die zijn aangevangen waren er 55 en 21 hiervan zijn voltooid.

Er werden 435 keuringen van elektriciteit installaties uitgevoerd en werden er 392 inspecties uitgevoerd op restaurants en eetgelegenheden in het kader van de drank- en horecaverunning. Een stijging van bedrijven die overtredingen plegen is helaas gestegen naar 155. De reden hiervoor is uiteenlopend, maar heeft zeker te maken met het feit dat de overtredingen sneller worden geïdentificeerd doordat er gebruik gemaakt wordt van een nieuwe en moderner handhavingsinstrument, de “Digitale Checklist”. Nadat de gegevens zijn ingevoerd, geeft de checklist meteen aan of er sprake is van een overtreding en welke deze is. De inspecteurs kunnen dan direct aan de klant laten zien welk wet overtreden is en afspraken maken om dit op te lossen.

Met medewerking van het bedrijf “Agentschap Telecom”, in opdracht van het ministerie van EZ zijn enkele medewerkers speciaal getraind in het testen van watermeters. Deze training stelt hun nu volledig in staat om alle werkzaamheden van het ijkwezen te kunnen uitvoeren. Het ijken van apparaten bij supermarkten en minimarkten, pompstations en bij de luchthaven vormen nu een structureel onderdeel van de taken van de afdeling.

Op verzoek van het openbaar lichaam Saba, werd ondersteuning verleend bij de uitvoering van de taken van het ijkwezen.



2.3.8 Afdeling Haven & Loodswezen

Bij de afdeling haven en loodswezen zijn grote ontwikkelingen op komst. Gedurende het afgelopen jaar zijn er voorbereidingen uitgevoerd voor het project “Noodherstel haveninfrastructuur”. Het streven was om in 2016 een aanvang te maken met de werkzaamheden, maar gezien het voortschrijden van de tijd en de voorziene vertraging in het najaar ten gevolge van het gebruik van de pieren gedurende het cruiseseizoen, zal men pas in 2017 kunnen starten met de uitvoering. In de tussentijd zijn de middelen om schepen veilig te meren in slechtere staat beland door het wachten op het noodherstel. Door deze situatie zal het budget voor onderhoud hoog oplopen in 2017.

De intentieverklaring van 20 mei 2014 tussen het Ministerie van Infrastructuur & Milieu en het openbaar lichaam Bonaire en het Memorandum of Understanding tussen het openbaar lichaam Bonaire en Port of Amsterdam (PoAI) van 9 juni 2015, zijn voorlopers van dit traject dat in 2018 opgeleverd dient te worden.

In de tussentijd is er heel veel werk gestoken in het opzetten van een “lokale” projectgroep ter ondersteuning van de mensen van PoAI.

Gedurende het jaar 2016 is gebruik gemaakt van een interim afdelingshoofd/havenmeester die de directie moest ondersteunen in de verdere voorbereidingen voor het project en optimalisering van de dienstverlening aan de havengebruikers.

Aan het eind van het tweede kwartaal nam de toenmalige senior loods ontslag en had de afdeling te kampen met een schrijnend tekort aan loodsen. Er moesten loodsen ingehuurd worden vanuit Curaçao en een nieuwe afdelingshoofd/havenmeester worden aangetrokken.

Deze is pas eind november 2016 in dienst gekomen, waardoor toen pas het interim periode kon worden afgesloten.

Het havenkantoor kampt al jaren met een inadequaat gebouw, waar de nodige reparaties aan dienden te gebeuren. Pas aan het eind van het jaar 2016 werd besloten om een ander pand te renoveren zodat het havenkantoor in het jaar 2017 kan verhuizen. Als alles volgens planning verloopt, zal deze pand eind tweede kwartaal 2017 worden opgeleverd en kan de verhuizing plaatsvinden.

Ondertussen zijn de reguliere werkzaamheden doorgestaan, waarbij er een stijging te zien is in de beloodsing van schepen (2538). Eén medewerker van het havenkantoor heeft op uitnodiging van de US Coast Guard een bezoek gebracht aan Key West, alwaar hij kennis kon opdoen op het gebied van havenveiligheid.

Registratie van vaartuigen is een reguliere taak geworden en de certificering van Nederlands Caribische schepen zal in het jaar 2017 worden gestart. Hiervoor is de bijlage 6 ondertekend voor de mandatering van de certificering tussen de Nederlandse Scheepvaart Inspectie van het ministerie van I&M en de gezaghebber.



2.3.9 Uitdagingen en belemmeringen

Wat hebben we niet kunnen uitvoeren? Welke uitdagingen en belemmeringen waren er?

2016 was weer een jaar vol met uitdagingen in de uitvoering voor onze directie. Dit vanwege het feit dat cruciale investeringen en nieuw beleid op verschillende terreinen, die van eminent belang zijn voor de verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering en personeelsbeleid, uitgesteld moesten worden vanwege de precare financiële situatie en andere prioriteitstelling tijdens het bestuurscollege.

Door het wegvallen van een senior loods heeft de haven en loodswezen enorme uitgaven moeten doen om loodsen in te huren. De financiële middelen die begroot waren bleken niet toereikend te zijn, wat voor de nodige problemen zorgde. De haven van Bonaire dreigde dicht te moeten gaan, omdat men niet wilde helpen als er geen duidelijkheid en zekerheid gegeven kon worden over de betalingen die hiermee gemoeid gingen. Het kostte ook veel overredingskracht om toch tot een akkoord te komen voor de ondersteuning vanuit Curaçao. Totdat de havendienst over voldoende gekwalificeerde loodsen beschikt, zal dit in het jaar 2017 een aandachtspunt blijven.

Door het niet kunnen opvullen van vacatures (deze zijn geschrapt), blijft de directie kampen met tekort aan gekwalificeerd personeel (inspecteur C en senior inspecteurs) om de afdelingshoofden te ondersteunen. Dit brengt met zich mee dat de hoofden steeds meer op uitvoeringsniveau bezig zijn, in plaats van het ontwikkelen van beleid en inspectieplannen voor de toezicht en handhavingstaken van de directie.

Het ontbreken van materiaal zoals dienstauto's belemmert de uitvoering van de toezicht taken in die zin dat er minder inspecties uitgevoerd kunnen worden, omdat de inspecteurs niet beschikken over voldoende dienstauto's.

Verdere automatisering van de rijexamens kon geen doorgang vinden vanwege niet beschikbare financiële middelen.



2.4 Directie Samenleving en Zorg (S&Z)

2.4.1 Inleiding

Het jaar 2016 is voor de directie Samenleving en Zorg bijzonder geweest voor wat betreft de interne verankering van activiteiten op het gebied van integrale beleidsontwikkeling en de bevordering van samenwerking en afstemming op uitvoerend niveau.

In de relatie met externe stakeholders is daar waar nodig de regievoering door het openbaar lichaam Bonaire duidelijker vorm gegeven.

Bijzondere verdieping vond plaats op het gebied van woningmarktbeleid en armoedebelid middels conferenties en dataverzameling. De uitvoering van het Plan van Aanpak Kinderrechten werd ter hand genomen door het creëren van randvoorwaarden zoals het aantrekken van externe capaciteit.

2.4.2 Afdeling Beleid en projecten Samenleving en Zorg

Ook in 2016 is door de afdeling Beleid en Projecten verder vorm gegeven aan de reeds lopende trajecten van zwaardere, afdelingoverstijgende onderwerpen: “Sociale zekerheidsstelsel/ Sociale Agenda”, “Woningmarktbeleid”, “Integrale Wijkaanpak”, “Kinderrechten / Jeugdbeleid (in samenhang met Kindermishandeling en Huiselijk geweld)”.

Het projectbureau Integrale Wijkaanpak in de volksmond beter bekend als IWA ressorteert onder de directie Samenleving & Zorg als onderdeel van de afdeling beleid en projecten. Een negental projecten worden onder supervisie van projectbureau IWA uitgevoerd en gefinancierd vanuit de integrale middelen uit Nederland.

Het betreft de volgende projecten:

- Integrale Wijkaanpak IV
- Jobprogram Algemeen
- Woningverbetering Kansarme Particulieren
- Jobprogram Tuinbouw
- Noodopvang en Begeleiding “Perspectief op Verantwoord Wonen”
- Zelfmanagement 60+ /MIVA
- Aanpak digitale Achterstand in de wijken
- Buurtsportcoach
- Project SHARK

Al deze projecten hebben als algemeen doelstelling het bestrijden van de armoede en het creëren van zelfredzame Bonariaanse burgers. Elk project heeft een integraal karakter en wordt uitgevoerd door het projectbureau IWA in samenwerking met andere stakeholders binnen het respectievelijke beleidsterrein of wordt het project uitbesteed. De projecten zijn geen los zand, maar passen binnen de bredere integrale aanpak van Bonaire met betrokkenheid van alle directies, NGO's en de private sector. Praktisch alle projecten passen naadloos binnen de recent gezamenlijk door het Rijk en de eilanden gestelde prioriteiten van armoedebestrijding, waarborgen van kinderrechten en economische ontwikkeling. Er zijn veel dwarsverbanden tussen de projecten. Zo is het project “Woning verbetering Particulieren” nauw verbonden met



jobprogram Bouw; bij de Aanpak digitale achterstand is er een koppeling gemaakt met PO-scholen en computerlessen aan ouders in de wijken. Dit zijn een aantal voorbeelden van de koppeling tussen de verschillende projecten. In hoofdstuk 3 van dit jaarverslag volgt een kort resumé per project voor wat betreft het uitvoeringsjaar 2016

Ruim een jaar na het vertrek van de voormalige directeur, kon de in juli benoemde nieuwe directeur deze afdeling als directe leidinggevende weer gaan trekken. Wegens persoonlijke omstandigheden beëindigde één beleidsadviseur haar dienstverband. De andere beleidsadviseur vervulde sinds juli naast zijn oorspronkelijke functie ook die van waarnemend afdelingshoofd Maatschappelijke Ondersteuning en Arbeid, in afwachting van de benoeming van een hoofd. De afdeling Beleid en Projecten werd voor specifieke thema's ondersteund door een extern bureau waarmee een overeenkomst van opdracht is aangegaan.

2.4.3 Afdeling Educatie en Welzijn

Onderdeel Educatie

De afdeling Educatie en Welzijn, onderdeel Educatie richt zich op de taken van het openbaar lichaam Bonaire op het gebied van Onderwijs, Bibliotheek, Sport en Cultuur.

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- nieuwbouw brede school Papa Cornes;
- kinderopvang Noah te brede school Papa Cornes;
- voorbereidingen/voortgang renovatie Rayo di Solo;
- voorbereidingen/voortgang renovatie gymzalen SGB;
- voorbereidingen MBO Kaya Frater Odulfinus met archeologisch onderzoek door NAAM;
- financiering van twee lokalen te Basisschool de Pelikaan;
- voorbereidingen/voortgang renovatie Kolegio San Luis Beltran.

Op het gebied van beleidsontwikkeling voorschoolse educatie is in het kader van een doorlopende leerlijn van VSE naar PO een consultant ingehuurd voor de verdere ontwikkeling van het beleid, voorschoolse educatie (VSE) / kinderopvang.

Onderdeel Bibliotheek

In het jaar 2016 heeft bibliotheek naast haar reguliere taken het volgende gerealiseerd:

- *Uitbreiden activiteitenaanbod*
Samenwerking met stichtingen "Lesa ta dushi", Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), Fundashon Kudo pa Bista i Oido (FKBO) voor uitbreiding van het activiteitenaanbod.
- *Kwaliteitsimpuls personeel*
Gesprekken zijn gevoerd met de opleidingscoördinator (Nederland) voor het aanbieden van een lespakket teneinde medio 2017 een start te kunnen maken met de opleiding.

Kunst en Oudheidkunde / Musea

In het jaar 2016 heeft de afdeling Kunst en Oudheidkunde/Musea naast haar reguliere taken het volgende gerealiseerd:



- Promoveren en behouden van de Boneriaanse identiteit door activiteiten zoals Maskarada, Carnaval, San Juan en San Pedro, Bonairedag, Regatta en Festival di Barí.
- Middels zorgcontracten subsidie verleend ten behoeve van muziek- en danseducatie, cultuureducatie en –bevordering, documentatie, cultureel erfgoed en bevordering bewustzijn Papiaments als moedertaal en ter behoud van de literaire waarde.
- Voorbereidingen voor de deelname aan het festival “Festival del Caribe” te Cuba in 2017.
- Heropening van het Museum Bonaire op de nieuwe locatie te Kaya Jan N.E. Craane no.34.

Onderdeel Welzijn (w.o. Jeugd, Senioren, Kinderopvang en Mindervaliden)

Contractbeheer aan de hand van zorgcontracten met diverse niet-gouvernementele organisaties. Belangrijke resultaten: herziene toekomstvisie t.a.v. Centrum Jeugd & Gezin, reactiveren seniorenplatform, overdracht project Mindervaliden/60+ naar Stichting SIAK, verdere versterking kwaliteit kinderopvang (overgangsregeling, project “Veldcoördinator”, nieuwe huisvesting kinderopvang), miniconferentie Fysieke Toegankelijkheid.

2.4.4 Afdeling Maatschappelijke Ondersteuning

De afdeling MOA heeft in het begrotingsjaar 2016 vervolg gegeven aan de reguliere werkzaamheden en lopende trajecten in samenwerking met andere afdelingen binnen de directie Samenleving en Zorg. De afdeling MOA had de uitdaging om beleidsvraagstukken verder uit te diepen ten einde te komen tot een uitvoerbaar beleid ten dienste van de samenleving van de Bonaire. Op dit gebied zijn de algemene en voorzieningsgerichte criteria opgesteld. Daarnaast is er gewerkt aan vernieuwde (werk- en beleid-) processen om zoveel mogelijk, binnen de wettelijke kaders, effectief en efficiënter om te gaan met aanvragen en maatschappelijke vraagstukken. Zo is er een IT-traject gestart om alle dossiers te digitaliseren en in een registratiesysteem op te slaan.

Ten behoeve van de arbeidtoeleiding, zijn er diverse jobprogramma's geïnitieerd dan wel voortgezet. Op dit gebied werd ook een efficiëntieslag gemaakt om zoveel mogelijk administratieve handelingen te beperken, de benadering van de vacaturebank toegankelijk te maken en het coderen van afgegeven vacatures ten behoeve van aanvraagtraject tewerkstellingsvergunning.

Halverwege het jaar is het afdelingshoofd van MOA directeur geworden van de directie Samenleving en Zorg. Sindsdien is er een waarnemend hoofd in afwachting van de aanstelling van een afdelingshoofd.

Specifieke vermeldingen betreffen de vaststelling van een agenda arbeidsmarktbeleid 2017 – 2018 in het kader van de voortzetting van de samenwerking met strategische partners ter actualisering van arbeidsmarktbeleid. Voor wat betreft de toeleiding naar arbeid is intensief middels een wervingscampagne voorbereid op de vestiging van het hotelketen Marriott. Het Jobprogram Casino kende in 2016 een vierde groep met een afronding in december 2016.

Ook in 2016 is planmatig voorbereid op de aanvragen voor schoolbenodigdheden en – uniformen in de periode rond de aanvang van het nieuwe schooljaar, waarbij wederom een beroep werd gedaan op tijdelijke externe ondersteuning.



In het verslagjaar is een significante groei geconstateerd in het aantal vacaturemeldingen, het aantal werkzoekenden en het aantal aanvragen voor schoolbenodigdheden en –uniformen.

2.4.5 Afdeling Burgerzaken

Afdeling burgerzaken heeft vervolg gegeven aan reeds lopende zaken zoals:

- Straatnamen project
- Digitaliseren gezinskaarten en akten
- Terugmeld procedure met Rijksdiensten
- Voorlichtingscampagne Identiteitsfraude
- RPL 3(raadplegen derden) t.b.v. afdeling Maatschappelijk Ondersteuning en Arbeid (S & Z)
- Voorbereidingen voor Tweede kamer verkiezing
- Huisbezoeken
- Opschoningstraject

Medewerkers van de afdeling hebben een training gevolgd op het gebied van identiteitsfraude gegeven door de heer Raymond Veldboer van de gemeente Enschede.

Het waarnemend afdelingshoofd heeft het NVVB Congres bezocht in Noordwijkerhout, Nederland en een werkbezoek afgelegd gecombineerd met een korte stage bij gemeente Krimpen aan den IJssel.

Vanuit afdeling Burgerzaken is deelgenomen aan het PIVA platform in Aruba en Sint Maarten. Dit is een bijeenkomst die 2 keer per jaar plaatsvindt tussen BES, Caribische rijksdeelgenoten, RvIG, NVVB, BZK en Centric.

2.4.6 Afdeling Publieke Gezondheidszorg

In het jaar 2016 heeft de afdeling Publieke Gezondheid gestaag verder gewerkt aan de integrale opbouw van de zorg voor de volksgezondheid. De basis van de activiteiten worden gevormd door de taken genoemd in de Wet Publieke Gezondheid, rekeninghoudend met de aan het begin van het jaar genoemde prestaties in de beleidsdeel van de begroting.

Coördinatie van de publieke zorg

Op het gebied van de **coördinatie van de publieke zorg** zijn de volgende resultaten gerealiseerd:

- Versterking en verdere opbouw van alle sectoren van de Publieke Gezondheidszorg: beleid & onderzoek, gezondheidsbevordering en ziektepreventie, infectieziektebestrijding & vector controle, evenals de opbouw van de Jeugdgezondheidszorg naar 0-19 jaar.
- In samenwerking met het RIVM, met andere openbaar Lichamen en de landen van het Caribische deel van het Koninkrijk is systematisch gewerkt aan de implementatie van de IHR richtlijnen.
- Verdere opbouw en organisatie van de GHOR, met verbetering van de coördinatie van de inzet van de geneeskundige hulpverlening, psychosociale hulpverlening en de preventieve openbare gezondheidszorg.
- Contract management CJG (gedeeltelijk) en SVP-CN



- Medische controles binnen de genotindustrie via contract met derden.
- Structurele inzet van schouwartsen via contracten met derden, netwerkbeheer en kwaliteitsbevordering.

Preventieprogramma's /-projecten

Preventieprogramma's /-projecten zijn gericht op verschillende voor Bonaire actuele gezondheidsproblemen (obesitas, diabetes & hypertensie, overmatig gebruik genotmiddelen). Gerealiseerd is in 2016:

- In samenwerking met scholen wordt het programma Gezonde School uitgevoerd om gezondheid structureel te borgen in het onderwijsprogramma. In het kader van JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht) zijn voorlichtingsmaterialen ontwikkeld - zowel voor school als massamediaal - over gezond eten en bewegen en over het belang van drinken van water. Voorbereidingen zijn gedaan om buurtsportcoaches in de wijken aan te stellen in samenwerking met de Integrale Wijkaanpak.
- Preventie van alcohol en drugsgebruik in samenwerking met SVP-CN door middel van een breed ingezette informatiecampagne gericht op de jeugd.
- Voorbereidingen om structurele seksuele educatie op PO en VO scholen te introduceren in samenwerking.
- Ter versterking van de (seksuele) weerbaarheid onder de jeugd is het We Can Young project in uitvoering.
- Een multimediale SOA-AIDS preventiecampagne campagne is gestart in december 2016, en in samenwerking met de curatieve zorg is ingezet op een integrale aanpak van HIV en SOA's.
- De gezondheidsmaand is gehouden in de tweede helft van het jaar in samenwerking met partners.

Epidemiologie

In 2016 heeft het onderzoek "Alcohol en drugs 2016 Bonaire" plaatsgevonden onder leerlingen van de middelbare school (SGB). De resultaten worden verwacht in de eerste helft van 2017. Voorbereidingen zijn getroffen in het kader van de Health Study BES (Pienter studie/VTV), die in mei 2017 zal plaatsvinden. Daarnaast is gewerkt aan de implementatie van de Jeugdmonitor BES. Beide laatste vinden plaats in samenwerking met VWS, RIVM en CBS.

Infectieziektenbestrijding en vectorcontrole

Prioriteit is o.a. gegeven aan de preventie van vector overgedragen ziekten, met name Zika, maar ook Chikungunya en Dengue, door middel van een breed ingezette communicatiecampagne. Zika preventie voor zwangeren is opgezet in goede samenwerking met de curatieve sector. Ingezet is op preventie van influenza, verhoging kwaliteit reizigersadviesing, monitoring –en registratie van infectieziekten en bron- en contactopsporing. In het kader van de vectorcontrole is een saneringsactie georganiseerd in alle buurten op Bonaire, met de bedoeling zoveel mogelijk afval te verwijderen die broedplaatsen kunnen vormen voor muggen en tegelijkertijd de burger actief te betrekken. In november 2016 is de muggenbestrijding verder opgeschaald in verband met de toename aan het aantal gevallen van Zika. Er is gespoten in de buurten om zoveel mogelijk geïnfecteerde muggen te doden om zodoende zoveel mogelijk nieuwe ziektegevallen te voorkomen.



Jeugdgezondheidszorg

In de opbouw van de Jeugdgezondheidszorg via het Centrum voor Jeugd & Gezin, is ingezet op de voorbereiding van de Jeugdgezondheidszorg op scholen, door middel van bijscholing van medewerkers en het houden van verschillende miniconferenties. Voorbereidingen vonden plaats voor een pilot van de schooljeugdgezondheidszorg, uit te voeren begin 2017. In 2016 is gestart met de HPV vaccinatie voor meisjes, waarmee het jeugd vaccinatieprogramma nu geheel in overeenstemming is gebracht met het Rijksvaccinatieprogramma.



2.5 Directie Ruimte & Ontwikkeling (R&O)

2.5.1 Inleiding

Gedurende het dienstjaar 2016 heeft de Directie R&O gefunctioneerd zonder dat de vacature voor de directeur is ingevuld. Dit heeft natuurlijk consequenties gehad voor de bedrijfsvoering en de processen binnen de directie. Als gevolg van een aantal niet ingevulde vacatures binnen de directies, zijn er op het gebied van civiele werken, vergunningverlening (met name natuur) en ruimtelijke ordening achterstanden ontstaan.

Ondanks de beperkte capaciteit, zijn er toch een aantal belangrijke resultaten behaald. Als eerste wordt genoemd de oplevering van een belangrijke volgende fase van het meerjarige renovatieproject van de hoofdwegen in het centrumgebied; de Kaya L.D. Gerharts en Kaya Simon Bolivar zijn opnieuw geasfalteerd. De directie heeft daarnaast (beleids-) ondersteuning geboden aan verschillende bestuurlijke initiatieven zoals kleinschalige publiek-private samenwerkingsprojecten op het gebied van de realisatie van betaalbare woningen. Andere projecten waarin de directie actief heeft geparticipeerd zijn de renovatie van verschillende schoolgebouwen. De bredeschool van Papa Cornes is in 2016 opgeleverd en geopend.

2.5.2 Afdeling Beleid en Projecten

Gedurende het dienstjaar 2016 heeft de Directie R&O gefunctioneerd zonder dat de vacature voor de directeur is ingevuld. Dit heeft natuurlijk consequenties gehad voor de bedrijfsvoering en de processen binnen de directie. Als gevolg van een aantal niet ingevulde vacatures binnen de directies, zijn er op het gebied van civiele werken, vergunningverlening (met name natuur) en ruimtelijke ordening achterstanden ontstaan.

Ondanks de beperkte capaciteit, zijn er toch een aantal belangrijke resultaten behaald. Als eerste wordt genoemd de oplevering van een belangrijke volgende fase van het meerjarige renovatieproject van de hoofdwegen in het centrumgebied; de Kaya L.D. Gerharts en Kaya Simon Bolivar zijn opnieuw geasfalteerd. De directie heeft daarnaast (beleids-) ondersteuning geboden aan verschillende bestuurlijke initiatieven zoals kleinschalige publiek-private samenwerkingsprojecten op het gebied van de realisatie van betaalbare woningen. Andere projecten waarin de directie actief heeft geparticipeerd zijn de renovatie van verschillende schoolgebouwen. De bredeschool van Papa Cornes is in 2016 opgeleverd en geopend.

In samenspraak met de collega-directies is ook getracht om toekomstige financieringsmogelijkheden voor de duurzame ontwikkelingsprogramma's en projecten bijvoorbeeld via de Europese ontwikkelingsfondsen (EDF) veilig te stellen. Belangrijk te vermelden is, dat Bonaire subsidie heeft verkregen voor het pilotproject Bonaire Algae Parc.

Het aantal ingekomen klachten via de ombudsman is, ondanks de beperkte capaciteit binnen de directie, verminderd. Namens de directie is door één medewerker deelgenomen aan het Talent Ontwikkel Programma Bonaire (TOP). Voor de ambtelijke managers is er een leiderschapswerkshop op maat aangeboden. De office Manager en een beleidsadviseur hebben hun BBA en MBA gehaald.



2.5.3 Afdeling Realisatie

Het afgelopen jaar is de dienstverlening met betrekking tot de aanvraag en verstrekking van vergunningen en grondzaken verder geconsolideerd door versterking van de organisatie middels de benoeming en het inwerken van nieuwe collega's. De bouwcommissie 'nieuwe stijl' heeft zich het afgelopen jaar verder bewezen. De mandatering van de vergunningverlening aan de directie betekent in de praktijk een enorme tijdwinst voor de klant. De ruim 230 verleende bouwvergunningen in 2016 vertegenwoordigen een totale bouwwaarde van ruim US\$ 70 miljoen. De besluitvorming inzake een verdere vereenvoudiging van de procedure van vestigingsvergunningen, inclusief mogelijke vrijstellingen van bepaalde categorieën ten behoeve van het 'one-window-shopping' voor nieuwe bedrijven en investeerders, is het afgelopen jaar echter nog niet afgerond. Op basis van adequate onderlinge afstemming binnen het openbaar lichaam met het rijk en de bijbehorende afspraken inzake de (controle op) naleving van de vigerende wet- en regelgeving, is de werkdruk op het onderdeel natuur- en milieuvergunningverlening het afgelopen jaar verder toegenomen.

Met betrekking tot grondzaken is alweer een begin gemaakt met de inventarisatie c.q. opschoning van de wachtlijsten voor zowel erfpacht als huurgrond. Ten behoeve van een meer rechtvaardige afhandeling van de erfpachtaanvragen zijn de wachtlijsten per wijk samengevoegd waarmee het eigenlijke doel van de volkshuisvesting, namelijk het voorzien in de mogelijkheid tot het bouwen van een eigen woning, weer prevaleert boven de keuze voor een bepaalde woonwijk. Het afgelopen jaar is er door een interne werkgroep van de directie een actieve zoektocht gestart naar kavels in bestaande woonwijken zodat via inbreidingsplannen en beperkte middelen toch een aantal kavels kan worden aangeboden. Voorbereidingen voor nieuwe verkaveling(en) zijn ook opgestart te Entrejol en Rincon.

2.5.4 Afdeling Beheer en Openbare Werken

De voorstellen zijn verder uitgewerkt om dit onderdeel van de directie verder te versterken. Enerzijds was dit om daarmee invulling te geven aan de nieuwe overheidsvisie ter realisatie van het toekomstige centrum voor duurzame agrarische ontwikkeling en anderzijds om dit organisatieonderdeel uiteindelijk verantwoordelijk te maken voor de gebundelde taken en werkzaamheden van de directie ten behoeve van het onderhoud en de vernieuwing van het wegennet en overige openbare infrastructuur op het eiland. Indien de daarvoor benodigde fondsen vrijgemaakt kunnen worden zullen deze projecten in de loop van volgend jaar worden uitgevoerd. Naast het traject verzelfstandiging van LVV heeft de directie het afgelopen jaar ook een aantal stappen gezet in het kader van het onderhoud van de dammen en putten.

Naast het reguliere onderhoud aan overheidsgebouwen, scholen, sportfaciliteiten, straatmeubilair, plantsoenen en openbare ruimte in het algemeen zijn de resultaten vooral zichtbaar op de locatie van het voormalige LVV-terrein. Ondertussen zijn de activiteiten op het terrein zichtbaar toegenomen met goed gebruik van rioleringswater. Daarnaast is het plattelandsontwikkelingsprogramma met grote stappen door gegaan met de rehabilitatie van het zuidelijke deel van het terrein (hòfi) met als doel om samen met de kunukero's via demonstratieplots, allerlei gewassen en teeltmethodes te onderzoeken. Dit alles ten behoeve van de voorlichting en het stimuleren van de agrarische productie.





3. Aanvullende verantwoording op functieniveau





3.1 Hoofdfunctie 0

3.1.1 Functie 001 BESTUURSORGAAN

Tot deze functie behoren alle baten en lasten die rechtstreeks verband houden met het functioneren van de bestuursorganen. Daartoe worden ook gerekend de kosten van de voorstellen van de eilandsraad exclusief de kosten van voorbereiding door het ambtelijk apparaat. Tot deze functie behoren Eilandsraad en Raadscommissies, Ambstwoning gezaghebber, Gezaghebber, Bestuurscollege, Overleg staatkundige structuur Bonaire, Bureau Griffie, Rekenkamer BES, Ombudsfunctie en het project Bevordering Integriteit.

In 2016 zijn de navolgende activiteiten gerealiseerd:

Eilandsraad en Raadscommissies

Het volksvertegenwoordiging dat de eilandsraad vormt bestond in 2016 uit 9 raadsleden. De 9 raadsleden vormen samen de onderstaande 5 politieke fracties.

Nr.	Fractie	Aantal zetels
1	Movementu di Pueblo Boneriano MPB	3
2	Partido Demokratiko Boneriano PDB	3
3	Union Patriotico Bonairiano UPB	1
4	Frakshon Raphaela	1
5	Frakshon Bernabela	1

In 2016 zijn er **34** openbare eilandsraadvergadering (10 meningsvormende en 23 besluitvormende) geweest, waarvan 10 extra vergadering conform artikel 13, één vergadering conform artikel 21 van het Reglement van Orde (RvO) en één plechtige openbare vergadering in verband met viering van 'Dia di Boneiru'.

In onderstaand tabel zijn de geplande en gerealiseerde bijeenkomsten van de eilandsraad van 2016 in vergelijking met het jaar 2015.

Soort vergadering	Gepland 2016	Gerealiseerd 2015	Gerealiseerd 2016
Openbare eilandsraadvergadering (MVR)	11	8	10
Openbare eilandsraadvergadering (BVR)	11	17	23
Plechtige openbare vergadering	1	1	1
Presidium vergadering	11	13	9



Soort vergadering		Gerealiseerd 2015	Gerealiseerd 2016
Vaste commissie vergaderingen	T&H	0	0
	R&O	3	3
	Interko.	0	0
	B&O	5	3
	S&Z	3	1
Gezamenlijk	B&O en R&O	0	2

Conform artikel 45 van het reglement van orde hebben de raadsleden gedurende het jaar 2016 schriftelijke vragen via de griffier ingediend. Hieronder volgt een overzicht van de schrijven die door de raadsleden zijn ingediend:

Omschrijving	aantal	afgehandeld
Verzoeken aan BC om ambtelijke bijstand	3	2
Verzoeken aan BC om advies	2	1
Verzoeken aan BC om commentaar	0	nvt
Vragen conform artikel 45	10	4
Vragen conform artikel 46 (vragenuur)	11	10
Vragen conform artikel 48	1	1
Vragen van ER-leden aan het Bestuurscollege	2	1
Verzoeken van ER-leden aan de Voorzitter van de	3	0
Verzoek om documenten	1	1

In het jaar 2016 hebben de eilandsraadsleden en de griffier verschillende bezoeken in het buitenland gebracht. Hieronder treft u overzicht van de gemaakte dienstreizen.

Nr.	Bestemming Dienstreis	Doel	Afgevaardigden
1	Nederland	VNG congres	Alle eilandsraadleden en de griffier
2	Saba	Tweedaagse bestuurlijke ontwikkeling cursus	Alle eilandsraadleden en de griffier
3	Sint Eustatius	Statia-dag	Vier eilandsraadleden en de griffier
4	Saba	Saba-dag	Twee eilandsraadleden en de griffier
5	Nederland	Bijeenkomst aangaande werkgeversfunctie, bijzondere leden vergadering VNG en bezoek aan Ministerie van BZK	Drie fractieleiders



Ambtswoning gezaghebber

Vanaf 1 augustus 2014 huurt het openbaar lichaam Bonaire de woning met erf en tuin van de gezaghebber gelegen aan de J.A. Abraham Boulevard 76 bij Rijksvastgoedbedrijf dat onder de Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties valt.

Gezaghebber

De gezaghebber heeft in 2016 naast zijn representatieve taken diverse activiteiten uitgevoerd ten aanzien van zijn verantwoordelijkheden op het gebied van Openbare orde en Veiligheid, Rampenbestrijding en Verkiezingen.

Gedeputeerden

Bureau Gedeputeerde Den Heyer

Festival del Caribe

In het jaar 2016 is gestart met de voorbereidingen van het grote culturele activiteit, het Festival del Caribe, in Santiago de Cuba, dat opgedragen is aan de cultuur van Bonaire. Bonaire heeft hierbij de unieke kans om in 2017 haar cultuur tentoon te stellen voor allen die naar dit groots evenement komen. De meerwaarde hierin zit hem ook in het feit dat de lokale bevolking mee wordt genomen in de voorbereidingen en zo ook bewust kan worden gemaakt van onze cultuur.

Brede school

Het traject om scholen te stimuleren om zich verder te ontwikkelen als brede school of kindcentrum is weer opgepakt. Er is gezeten met scholen en andere relevante actoren en een vervolgtraject uitgestippeld. Om verder vorm te geven aan het brede schoolconcept in Rincon is er ook voor gekozen om het kleutergebouw bij San Luis Beltran te renoveren om er een kinderopvang in te huisvesten.

Overeenkomst Flagler University

Met Flagler University in St Augustine, Florida is een overeenkomst getekend om studenten afkomstig uit Bonaire en Saba een subsidie te geven dat kan oplopen tot US\$ 3,500 per schooljaar voor het collegegeld.

Sociale Zekerheid

Op het vlak van sociale zekerheid zijn verschillende activiteiten ondernomen, waaronder overleggen en werksessies met de relevante actoren. Dit dient tevens als voorbereiding op de werkconferentie sociale zekerheid en de armoedeconferentie met leden van de vaste commissies Koninkrijksrelaties van de Eerste en Tweede Kamer in januari 2017.

In het kader van de totstandkoming van kindgericht armoedebeleid is een inventarisatie gemaakt van reeds bestaande kindvoorzieningen en is gestart met de visienota Kindpakketten voor Bonaire.

Positionering Centrum voor Jeugd & Gezin (CJG)

Middels een intensieve werksessie is duidelijkheid voor zowel de Directie Samenleving & Zorg als het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) geschapen over de rol die het CJG heeft en diens positionering in het jeugdveld.



Wijkverbetering

In het kader van wijkaanpak is de financiering rondgekomen voor het renoveren van het sentro di bario Amboina, het hekwerk van sentro di bario Nord Salinja en sentro Orkidia.

Digitalisering aktes Burgerzaken

Financiering voor het digitaliseren van de aktes van Burgerzaken is rondgekomen, hetgeen het mogelijk maakt om hier binnenkort mee te starten. Het belang van het perserveren van deze eeuwenoude documenten is voor iedereen duidelijk.

Dienstreizen 2016 gedeputeerde Den Heyer

In 2016 heeft gedeputeerde Den Heyer 7 reizen ten behoeve van het werk gemaakt (de zgn dienstreizen), waarvan 3 op kosten van Ministeries BZK en OCW zijn gegaan. Het bestuurscollege heeft een besluit genomen om in principe niet Businessclass te vliegen, hooguit comfort class om de kosten gering te houden. Verder is er bij diverse uitnodigingen de overweging gemaakt of de reis noodzakelijk is. Dit heeft ertoe geleid dat er ook bewust niet op bepaalde uitnodigingen naar het buitenland is ingegaan.

- **Juni Nederland**
 - Kennismaking met Ministeries BZK, OCW, VWS en SZW waarbij stil werd gestaan bij de lopende afspraken.
- **Augustus Curaçao**
 - Samen met de directeur van de directie Samenleving en Zorg op werkbezoek bij de Directie SOAW
 - Gesprek gevoerd met Stichting Onderhoud Schoolgebouwen
 - Presentatie gekregen van de applicatie die door SOAW wordt gebruikt
- **Augustus Saba**
 - Training verzorgd vanuit BZK voor zowel BC, als eilandsraad
- **Oktober Cuba met tussenstop Curaçao**
 - Samen met de voorbereidingscommissie naar Cuba gegaan om de deelname van Bonaire aan de Festival del Caribe te formaliseren en concretiseren. Aanvang gemaakt met voorbereidingen
 - Kennismakingsbezoek aan Consul Valkenburg
 - Voorbereiding gesprek eilanden en SZW over bijzondere onderstand en sociale zekerheidsstelsel
 - Gesprek met Rene Rosalia Kas di Kultura Korsow
- **November St Eustatius**
 - Samen met diverse actoren in het onderwijsveld naar Sint Eustatius gegaan voor de Onderwijsconferentie en gezamenlijke ondertekening van het tweede Onderwijsagenda.
- **November Nederland**
 - Samen met collega Hellburg-Makaai, McKenzie en Simmons naar Nederland om deel te nemen aan de Wethouders conferentie, waarbij de gedeputeerden van de BES-eilanden voor het eerst lid zijn geworden van de wethoudersvereniging. Tevens was er een verdiepingstraining verzorgd vanuit BZK. Ook was gelijktijdig een overleg met FCB en de Waterschapsbank over de mogelijke financiering ten behoeve van de bouw van 500 woningen.



- **December Saba en St Augustine, Verenigde Staten**
 - Besprekingen gevoerd met collega's Zaegers en Wilson over werkoverleg met SZW om zodoende voorbereidingen te kunnen treffen voor het overleg op Bonaire. Met gedeputeerde Zaegers naar St Augustine, Florida, VS om de overeenkomst tussen Flaggler College en het openbaar lichaam Bonaire en het openbaar lichaam Saba te ondertekenen.

Bureau Gedeputeerde Hellburg-Makaai

Gedurende het jaar 2016 is er op het gebied van de sport grote vooruitgangen geboekt. In januari 2016 is Bonaire in de Dominicaanse Republiek, lid geworden van de organisatie ODUC (Organización Deportivo Universitario de Centro America i del Caribe). Bonaire maakt deel uit van het hoofdbestuur als penningmeester. Bonaire is tevens toegelaten (december 2016 in Medellin Colombia) tot de organisatie CONSUDE (Consejo Suramericano de Deportes). Deze organisatie houdt zich bezig met het bevorderen van de schoolsport voor 12 tot en met 14 jarigen. Verdere voorbereidingen worden getroffen opdat Bonaire in de loop van 2017 volwaardig lid kan worden van deze organisatie. In november 2016 is het Bonaire ook gelukt om tijdens een congres in Grand Cayman, lid te worden van RADO (Regional Anti Doping Organization Caribbean). Daarnaast werd Bonaire uitgenodigd om deel te nemen aan de schoolsport wedstrijden van de organisatie CONSECADA (Consejo Sentro Americano i del Caribe de Deportes Escolar). Hierbij gaat het om leerlingen van tussen de 15 tot en met 17 jaren. Thans worden er stappen ondernomen om definitief lid te worden van deze organisatie.

Het bestuurscollege heeft daarnaast bijgedragen om de sport zowel op het eiland als in het buitenland te bevorderen middels het (mede)financieren van projecten. Om het onderhoud van de sportvelden op een voortvarende wijze aan te pakken zijn gedurende het dienstjaar twee sportveldbeheerders in dienst genomen.

Voor wat betreft de infrastructuur is verdere inhoud gegeven aan de uitvoering van het project "hoofdwegenrehabilitatie". De Kaya L.D. Gerharts en de Kaya Simon Bolivar zijn gedurende het jaar van een nieuwe asfaltlaag voorzien. Tevens is een gedeelte van de Kaya Internashonal geasfalteerd.

Er is veel gedaan om de achterstand in het onderhoud van de diverse dammen, rooien en waterputten in te halen. Dit in het belang van voornamelijk de vele knoekhouders. Ook is een aanvang gemaakt met het onderhoud van de watermolens.

Dienstreizen 2016 gedeputeerde Hellburg-Makaai

In 2016 heeft gedeputeerde Hellburg Makaai 7 reizen ten behoeve van het werk gemaakt. Verder is er bij diverse uitnodigingen de overweging gemaakt of de reis noodzakelijk is. Dit heeft ertoe geleid dat er ook bewust niet op bepaalde uitnodigingen naar het buitenland is ingegaan.

- **Juli Cuba met tussenstop Curaçao**
 - Bijwonen "Festival del Caribe" in Santiago de Cuba, Cuba voor het aannemen van het "enpaca" om zo aan te geven dat Bonaire in voorbereiding gaat voor het "Festival del Caribe 2017".



- **Augustus Saba**
 - 2 daagse training bestuurders conform afspraken bestuurlijke ontwikkeling.
- **September Curaçao**
 - Reception of 67th Anniversary of the founding of the People's Republic of China.
 - Curaçao Save the Date workshop "From waste to resource".
- **Oktober Cuba met tussenstop Curaçao**
 - Samen met de voorbereidingscommissie naar Cuba gegaan om de deelname van Bonaire aan de Festival del Caribe te formaliseren en concretiseren. Aanvang gemaakt met voorbereidingen.
- **November Nederland**
 - Bijwonen bijeenkomst jaarlijkse Wethouders conferentie.
- **December Medellin**
 - Bijwonen Zuid Amerikaanse Schoolspelen met delegatie bestaande uit onderafdeling Indebon en afdeling Communicatie.

Bureau Gedeputeerde Statia

Gedurende het jaar 2016 is er veel aandacht besteed aan het financieel beheer van het openbaar lichaam Bonaire. Een start werd gemaakt met het project "financieel beheer" waarbij uiteindelijk de deelopdrachten aan 6 bedrijven werd gegund. Het streven is om over de jaarrekening 2017 een goedkeurende accountantsverklaring te ontvangen. Door een verantwoordelijke, efficiënt en effectief financieel beleid zijn de liquide middelen over het afgelopen jaar sterk toegenomen. In de tweede helft rapportage maakt het cft dit duidelijk.

In de eerste begrotingswijziging zijn middelen vrijgemaakt om de CAO-onderhandelingen af te ronden. Dit heeft mogelijk gemaakt dat de salarissen konden worden verhoogd met 3 procent ingaande januari 2016. Daarnaast is de vakantie-uitkering vastgesteld op 8.33 procent welk gelijk is aan om en nabij één maand salaris. Tijdens de onderhandelingen werd ook de ambtenarengedragscode vastgesteld.

Tevens zijn er middelen vrijgemaakt om de kortlopende schulden af te betalen voor een totaal bedrag van ca. US\$ 500.000. Daar de telefooncentrale dermate verouderd was, werd ook een bedrag van US\$ 100,000 gereserveerd om deze investering te plegen.

Met betrekking tot de facturering van de havengelden, heeft het openbaar lichaam Bonaire en diverse agentschappen besloten, om in deze "direct-billing" toe te passen. Voor Carnival Cruise Lines, geschiedt dit sinds 1 januari 2016. Daarnaast werd deze in 2016 uitgebreid met Holland America Cruise Lines en Princess Cruise Lines. De inningsperiode werd hierdoor aanzienlijk teruggebracht.

In september 2016 heeft het openbaar lichaam Bonaire een Economische Conferentie georganiseerd. Dit was bedoeld om een aanvang te maken met de aansturing en het uitstippelen van het beleid met betrekking tot de economische ontwikkeling van het eiland. De minister van Economische Zaken van Nederland, de minister-president van Aruba en de minister van Economische Zaken van het land Curaçao, hadden hierbij een belangrijke input.



De door BZK beschikbaar gemaakte fondsen zijn herverdeeld. Dit heeft het mogelijk gemaakt dat o.a. Qredits extra fondsen ter beschikking heeft gekregen teneinde kleine bedrijven te kunnen financieren. Voornoemde bedrijven zijn degenen die bij een commerciële bank niet terecht kunnen voor een eventuele lening.

Tijdens de onderhandelingen met CUROIL om een gasvul-station op Bonaire te bouwen en te exploiteren, is er overeengekomen dat Bonaire zo spoedig mogelijk percelen ter beschikking zou stellen om genoemd project te kunnen realiseren. Dit bevindt zich thans in een afrondende fase daar er ook rekening diende te worden gehouden met de ter beschikking zijnde terreinen en de veiligheid voor de omgeving.

Tevens zijn onderhandelingen gepleegd met het bedrijf Green Planet om met een kwekerij en de verbouw van groenten op Bonaire te beginnen. Bij een juiste en goede ontwikkeling van het bedrijf, zou dit aan 60 mensen werk kunnen bieden.

De ondertekening van een overeenkomst met investeerders voor de bouw van een nieuwe resort op de Sunset Beach-lokatie, heeft een einde gemaakt aan een poging van meer dan 15 jaar om op die lokatie een hotel te bouwen.

De Euro Parc en Delfins bieden Bonaire in de nabije toekomst ca. 400 extra bedden in de toeristische sector. Er is een consultant aangetrokken om vergunningen voor te bereiden en af te ronden die gerelateerd zijn aan de toeristische sector. Het gaat om onder andere de gevallen van Harbour Village Beach Resort, Karels Beach Bar en Esmeralda Beach Resort. In 2016 is het, het bestuurscollege gelukt om de vergunningen van Harbour Village Beach Resort af te geven. Verder is er gewerkt aan het rapport van "Cost of Doing Business". Dit rapport ligt thans klaar. Het bestuurscollege moet zich hierover nog uitspreken.

Er is tevens een start gemaakt met een strategische toeristenplan om de ontwikkeling van het toerisme voor de toekomst te beschrijven en te garanderen. De fondsen voor dit plan zijn beschikbaar gemaakt via BZK. Per 1 januari 2019 is er met alle Cruise-lines afgesproken dat de head-tax verhoogd zal worden van US\$ 2,- naar US\$ 3,50. De verwachte jaarlijkse extra inkomsten zijn van US\$ 750,000. Verder heeft Bonaire in 2016 twee belangrijke erkenningen mogen ontvangen. Bonaire heeft op het gebied van "green destination" een "silver award" gewonnen. Daarnaast is Bonaire uitgeroepen tot "Best Southern Caribbean Destination".

Het vergunningstelsel van vestigingsvergunningen is aangepast en ligt thans ter goedkeuring bij het bestuurscollege. Hierbij gaat het om de periodes van procedures en besluitvorming dusdanig in te korten dat vergunningen in de toekomst veel sneller kunnen worden afgegeven.

Binnen de overheidsvennootschappen vinden ook veel positieve ontwikkelingen plaats. Er is een energie-visie voor Bonaire ontwikkeld. Het openbaar lichaam Bonaire heeft aan het Water- en Energie Bedrijf Bonaire NV (WEB NV) opdracht verleend om een plan te ontwikkelen met betrekking tot de vervanging van de straatverlichting. Met de besparing die hierdoor teweeg wordt gebracht, kunnen andere straten die thans niet verlicht zijn van de nodige verlichting worden voorzien. Met het ministerie van I&M is er afgesproken dat er een meerjarige subsidie



moet komen voor water en electra. De jaarlijkse subsidie moet worden omgezet in een driejaarlijkse. Om de drie jaar dient deze dan te worden geëvalueerd.

Na een goede programma opzet, is een reservering van ruim US\$ 10 miljoen voor milieuprojecten gedaan. Het is nu aan het OLB en Selibon NV om hiermee zorgvuldig om te gaan en tijdig de nodige rapporten in te dienen om over deze middelen te kunnen beschikken.

Voor wat betreft de telecommunicatie, zijn er veel investeringen gedaan in een glasvezel netwerk. Bij de afronding van dit project zal Bonaire het eerste Caribische eiland zijn en wereldwijd één van de enigen met een dekking van 100 procent glasvezel voorzieningen.

Dienstreizen 2016 gedeputeerde Statia

In 2016 heeft gedeputeerde Statia 13 reizen ten behoeve van het werk gemaakt. Verder is er bij diverse uitnodigingen de overweging gemaakt of de reis noodzakelijk is. Dit heeft ertoe geleid dat er ook bewust niet op bepaalde uitnodigingen naar het buitenland is ingegaan.

- ***Mei Curaçao***
 - Gesprek met Curiol.
 - Vergadering Hospitality ICUC en Seminair Kura Hulanda en vergadering met Curiol.
- ***Juni Nederland***
 - OCTA bijeenkomst, kennismakingsbezoek BZK, Ministerie SZW en Economische Zaken.
- ***Juli Curaçao***
 - Vergadering in verband met strategische toeristisch plan en vergaderingen in verband met opzet van een marine biological centrum op Bonaire.
- ***Augustus Saba***
 - 2 daagse training bestuurders conform afspraken bestuurlijke ontwikkeling.
 - Overleg met Seaquarium.
 - Vergadering met Curaçao Winery en vergadering met Cft.
- ***September Curaçao***
 - Smart Nation Conference.
- ***Oktober Curaçao***
 - Gesprek met Luchtvaart Maatschappij, vergadering Toeristische promotie, gesprek met Recycle fabriek en Koffie fabriek.
 - Vervolg gesprek met luchtvaartmaatschappij Divi Divi.
- ***November Curaçao***
 - Vergadering met Curaçao Winery en ICUC.
- ***December Aruba***
 - Workshop direct billing 3 cruiselines.
- ***December Curaçao***
 - Vergadering met Curaçao Winery ICUC.

Overleggaan staatkundige structuur Bonaire

Op 6 oktober 2015 heeft de Eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire de Eilandsverodrening Referendum Bonaire 2015 (A.B. 2015, no. 6) vastgesteld inzake het houden van een referendum over de staatkundige toekomst van Bonaire. Het referendum werd op 18



december 2015 gehouden. De verslaggeving en eindafrening van het per eilandsbesluit van 1 oktober 2015, no. 14 ingestelde Referendumcommissie heeft in het eerste kwartaal van 2016 plaats gevonden.

Ook heeft de voormalige gedeputeerde die staatkundig structuur in zijn portefeuille had verschillende reizen gemaakt, waaronder Åland eilanden, om zich beter te kunnen oriënteren.

Daarnaast zijn er verschillende sessies van “Hoe nu verder?” in het eerste kwartaal georganiseerd, waarbij diverse organisaties en instellingen de mogelijkheid hebben gehad om hun standpunt terzake kenbaar te maken.

Bureau Griffier

Het Bureau Griffier bestond in het jaar 2016 uit een Griffier, een Beleisadviseur dat tevens waarnemend Griffier is en een secretariële administratief medewerker C. Het Bureau Griffier zorgt voor een zorgvuldige, klantgerichte ondersteuning en faciliteren van de eilandsraad en haar commissies, als zodanig dat de raadsleden in staat gesteld worden een goede besluitvorming te realiseren. In het begrotingsjaar 2016 heeft het Bureau Griffier verder gewerkt aan het verder opbouwen en professionaliseren van het bureau ter ondersteuning van de eilandsraadleden.

Rekenkamer BES

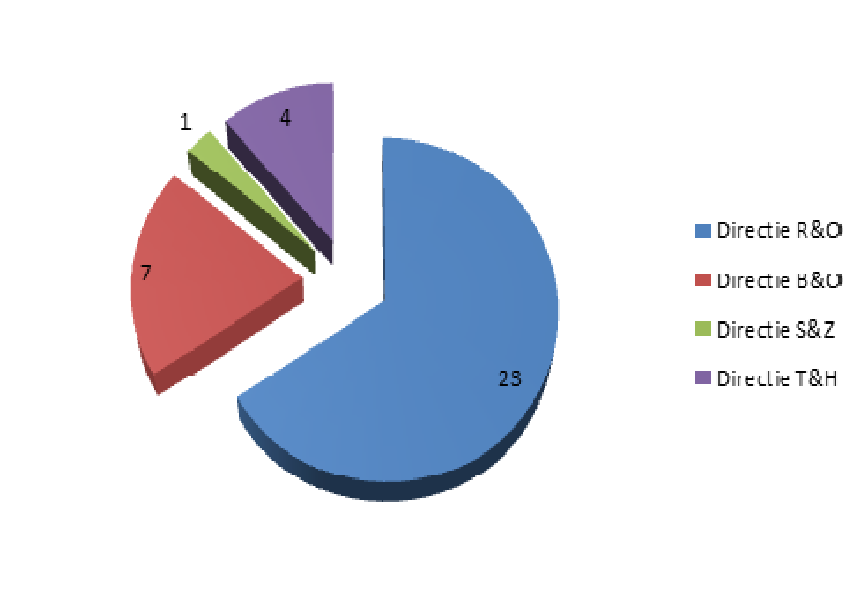
Dit project is niet gerealiseerd gedurende 2016.

Ombudsfunctie

Ook in 2016 heeft de ombudsman haar werk gedaan. Er zijn 35 klachten via de ombudsman bij het openbaar lichaam binnengekomen. 23 klachten hadden betrekking op de directie Ruimte & Ontwikkeling (met name grondzaken, erfpacht en vergunningen). 7 klachten hadden betrekking op de directie Bedrijfsvoering & Ondersteuning (met name schadevergoeding, grondbelastingzaken). 4 klachten hadden betrekking op de directie Toezicht & Handhaving (m.n. bouwzaken). 1 klacht had betrekking op de directie Samenleving & Zorg (burgerzaken). In tegenstelling tot wat in Nederland gebruikelijk is, wordt er door de ombudsman op de CN-eilanden zeer actief naar klachten gevraagd. Zowel door er de nodige publiciteit aan te geven en tijdens werkbezoeken verschillende “spreek-uren” te organiseren. Al deze klachten zijn door het openbaar lichaam opgepakt en afgehandeld. Aan een aantal ervan wordt nog gewerkt. In ieder geval is er alles aan gedaan om tot een voor alle partijen bevredigend resultaat te komen.



Aantal klachten per directie



De werkwijze met betrekking tot de behandeling van de klachten is in de loop der tijd aangescherpt. Per directie en per afdeling zijn aanspreekpunten aangewezen zodat de medewerkers van de ombudsman meer rechtstreeks kunnen communiceren. Ook leidt dit tot snellere afhandeling omdat duidelijk is wie voor welke klacht verantwoordelijk is voor de afhandeling. Het openbaar lichaam Bonaire is al met al erg tevreden over de samenwerking met de ombudsman.

Project bevordering integriteit

Dit project is niet gerealiseerd gedurende 2016.

3.1.2 Functie 002 BESTUURSAPPARAAT

Bij de functie 002 Bestuursapparaat behoren alle baten en lasten behorende bij de directies c.q. afdelingen belast met ondersteunende taken en prestaties ten behoeve van het geheel bestuurlijk en ambtelijk apparaat zoals: Financiën, Voorlichting & Bestuursondersteuning, Post en Archief, Juridische en Algemene Zaken, Personeelszaken, Informatie, Communicatie en Technologie. Deze afdelingen behoren naast Facilitaire Zaken (zie ook 022 Kostenplaatsen paragraaf 2) bij de directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning. Verder behoort bij de functie 002 Bureau Eilandsecretaris, Kabinet Gezaghebber en Bureau Gedeputeerden. In 2016 is het streven van het openbaar lichaam Bonaire om meer aansluiting te vinden tussen het directiemodel en de begroting rekening houdend met de wettelijke regelgeving. In het directiemodel zijn naast de gebruikelijke de volgende ondersteunende afdelingen gecreëerd: Directie en Staf; Beleid en Projecten en Officemanagement.

Bij het invoeren van het directiemodel is bij de directies gekozen om beleidsadviseurs van diverse beleidsgebieden te groeperen tot een afdeling. Een voorbeeld hiervan is de directie Ruimte en Ontwikkeling waarbij alle beleidsadviseurs gespecialiseerd op Economie (functie 300), Milieu en natuur (functie 723), Infrastructuur (functie 210) en Volkshuisvesting (functie



810) tot de afdeling Beleid en Projecten behoren. Dit is ook met alle administratieve krachten gebeurd bij de verschillende directies.

Gelezen het bovenstaande is te vermelden dat door de clustering de nieuwe afdelingen zoals Directie en Staf, Beleid en Projecten, Beleid en Advies en Officemanagement niet direct aan een functie zijn te relateren vandaar dat er is gekozen om deze onder te brengen bij functie 002 Bestuursapparaat. Dit brengt ook verschuiving van kosten met zich mee. Een verschuiving van verschillende functies naar 002. Verder is er gekozen om voor de nieuwe afdelingen van elke directie een subfunctie te creëren.

In 2016 is het volgende gerealiseerd:

Afdeling Financiën

- uitvoeren reguliere operationele/wettelijke taken;
- invoering Motorrijtuigenbelasting aanslagsysteem in 2016 verder doorgevoerd;
- verbetering registratiesysteem Motorrijtuigenbelasting in 2016 verder doorgevoerd;
- verbetering van het financieel beheer en (uitvoerings)rapportages (automatisering rapportages) in 2016 verder doorgevoerd;
- efficiëntieslag facturering havengelden (direct billing) verder doorgevoerd. Naast Carnival Cruise Lines geschiedt sinds 1 januari 2016 de facturering van HolLand America Cruise Lines en Princess Cruise Lines ook middels 'direct billing';
- verstrekking opdrachten aan 6 kantoren ter advisering voor de navolgende aandachtspunten/deelgebieden financieel beheer verdeeld in de volgende 6 hoofdstukken:
 - **Hoofdstuk 1** Niet uit de balans blijvende verplichtingen
 - **Hoofdstuk 2** Onzekerheden rondom de administratieve organisatie in Interne Controle van diverse opbrengsten
 - **Hoofdstuk 3** Waardering van debiteuren en belastingvorderingen
 - **Hoofdstuk 4** Waardering van de post Onvoorzien
 - **Hoofdstuk 5** Waardering van de post Kortlopende schulden
 - **Hoofdstuk 6** Het ontbreken van de beschrijving van de administratieve organisatie en interne Controle mbt de Directie Ruimte en Ontwikkeling
- afronding en rapportages van 4 van de hoofdstukken per 31 december 2016.
- invoering mrb aanslagsysteem in 2016 verder doorgevoerd

Afdeling Communicatie

- Het produceren en uitzenden van meer dan 25 TV- programma's onder de titel "Gobièrnu ta informá" via bekende media;
- Het lanceren c.q. uitvoeren van informatie campagnes "Boneiru limpi i salú", "Kome salú", "Griep vaccinatie", "Mi Identidat, mi responsabilidat", bewustwordingscampagne omtrent Dengue, Chikungunya en Zika;
- Het ondersteunen tijdens referendum Oekraïne;
- Het organiseren van informatieve sessies ter voorbereiding van de Bonaire Economic Conference 2016;



- Het ondersteunen van de rampenbestrijding in de crisis communicatie w.o. informeren van de bevolking over de orkaan Matthew;
- Het ondersteunen bij de projecten Stratennamen, Haven, Festival del Caribe en Bestuursprogramma;
- Het zorg dragen van persvoorlichtingen;
- Het publiceren van advertenties in kranten;
- Het ondersteunen in protocollaire c.q. officiële evenementen zoals Doden herdenking; Nieuwjaarsborrel, Nieuwjaarsborrel OLB-RCN, Streaan Deportivo en Dia di Boneiru
- Het uitzenden van speciale onderwerpen via radiostations;
- Het beheren van website www.bonairegov.com en drie facebook pagina's "Gobièrnu di Boneiru", "Gobièrnu ta informá" en Boneriano bon kondukta";
- Het beheren van relatiegeschenken van het OLB;

Afdeling Post en Archief

Uitvoeren van taak Selectie van archieven van het eilandgebied Bonaire

- Het doornemen en opschonen van bedrijvendossiers in het kader van het project vestigingsvergunningen;
- Het bevorderen van een wederzijdse samenwerking tussen de afdeling Post & Archief en Kamer van Koophandel in het kader van het project vestigingsvergunningen;
- Het verwerken van de dossiers van vergunningen voor APK - en buffetvergunningen vanaf 1936 tot 2008
- Het invoeren van het analoge dossierbestand van vestigingsvergunningen tot en met het dienstjaar 2010;
- De inventarisatie en bewerken van de dossiers van de huurgonden van het eilandgebied Bonaire door deze op te schonen van de gehouden administratie welke in het jaar 1955 aanving;
- Het omzetten van de analoge in digitale dossiersinventaris van 1934 tot 2016.

Wegwerken van achterstand archieven bij selectie archief

- Het werken aan het niet afgeronde gedeelte van stukken over de jaren 2012 en 2013;
- Het geheel verwerken en coderen van stukken van 2014 en 2015;

Opleiding LARM

- Het afronden en behalen van de opleiding LARM door twee van de vier curisten.

Afdeling Juridische en Algemene Zaken

Het vernieuwen van de Algemene Politie Keur door middel van een participatie traject

- Het voorzetten van de werkzaamheden door twee medewerkers van JAZ en de ketenpartners die bij de APK vergunningverlening betrokken zijn.
- Het overleggen met de afdeling Directie omtrent vergunningplichtige evenementen en Drank- en Horecaverunningen;
- Het opstellen van nieuwe richtlijnen ten behoeve van de vergunningverlening voor evenementen, venten e.d. en voor het maken van muziek bij evenementen en voor locaties met een Drank- en Horecaverunning.



- Het voorleggen in 2017 van deze richtlijnen aan het bestuurscollege.
- Het bijdragen aan het opstellen van een notitie inzake het beleid voor reclame in de openbare ruimte. De vergunningverlening hiervoor is gebaseerd op de APK en wordt door JAZ uitgevoerd.
- Aan de vernieuwing van de APK zelf is nog niet toegekomen.

Het uitvoeren van een Legal Audit

- Geen uitvoering gegeven kunnen worden als gevolg van onderbezetting en het herzien van de prioriteiten van de beleidsvoornemens.

Het beschrijven van juridische procedures en werkprocessen in het kader kwaliteitszorg voor de organisatie

- Geen verzoek gedaan aan JAZ om werkprocessen indien deze zijn vastgelegd aan te passen of indien deze nog niet zijn vastgelegd, alsnog vast te leggen.

Opstellen dereguleringsbeleid

- Geen uitvoering kunnen worden gegeven als gevolg van onderbezetting en het herzien van prioriteiten en beleidsvoornemens.

Verbeteren procedures en plaatsen van online wet- en regelgeving

- Het voeren van overleg met de diverse bij de APK vergunning betrokken ketenpartners.
- Het afronden en introduceren van nieuwe administratieve procedure per 1 januari 2017 voor de afhandeling van APK en Buffetvergunningen.
- Het in- en uitboeken, registreren en deponeren van stukken en het verzamelen van de nodige adviezen en voorstukken bij de adviserende instanties.
Nagenoeg alle administratieve handelingen die tot 1 januari 2017 door het Kabinet Gezaghebber dan wel de afdeling Post en Archief werden verricht, worden sinds 1 januari 2017 door de afdeling JAZ uitgevoerd.
- Het ontwerpen van nieuwe aanvraag formulieren voor de burgers; JAZ is voor hen het enige aanspreekpunt geworden voor de vergunningverlening.

Afdeling Personeel & Organisatie

Het uitvoeren van de reguliere werkzaamheden

- Het voorzien van informatie en advisering op het gebied van P&O beleid en instrumenten;
- Het adviseren en begeleiden over de toepassing van rechtspositieregelingen en arbeidsvoorwaarden;
- Het uitvoeren van de salarisadministratie.

Het door ontwikkelen van het organisatiebeleid

- Het weer oppakken met de directie S&Z de plannen om de uitvoering van sport te verzelfstandigen;
- Het laten verrichten van scan van het ambtelijke apparaat door een extern bureau om de knelpunten m.b.t. het goed functioneren in kaart te brengen en met aanbevelingen te komen ter verbetering hiervan.



Het door ontwikkelen van het personeelsbeleid

- Het opstellen van Swot-analyses voor elke directie.
Deze analyses dienen als input voor het opstellen van het strategisch personeelsbeleid. Dit beleid dient antwoorden te geven op de vele uitdagingen waar het OLB zich in de komende jaren voor gesteld ziet. De komende 10 jaar zal een groot (ca. 40%) deel van de organisatie uitstromen vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Daarnaast staat het bevorderen van de interne doorstroom centraal. Doordat een groot deel van het personeel nauwelijks van functie wisselt is de doorontwikkeling van de organisatie beperkt en zijn, gevoegd bij de relatief oude organisatie, nauwelijks jongere medewerkers binnen de organisatie aanwezig om deze vrijkomende functies in te vullen. Ook het ontbreekt het daarbij veelal aan bezielende coaches. Gestreefd wordt naar het in de eerste helft van 2017 afronden van het proces om te komen tot het eerste concept van het personeelsbeleid.

Het bewaken van de kwaliteit van de P&O gegevens

- Het bewaken van kwaliteit van de P&O gegevens en applicatiebeheer (PIMS, POVO en salarisadministratie);
- Het administreren, registreren, muteren en beheren van personeelsinformatie;
- Het herinrichten, opschonen en updaten van de personele informatie.
- Het identificeren van diverse deelprojecten door de interne werkgroep. Verwacht wordt dat men medio 2017 dit project grotendeels afgerond zullen hebben.

Het verstrekken, analyseren en adviseren over personeels- en management informatie

- Een start maken met het aanbieden van management informatie over het ziekteverzuim via de voor alle leidinggevenden bereikbare K-schijf. Hiermee wordt getracht het management bewuster te maken van de ontwikkeling van het ziekteverzuim binnen de eigen directie en of afdeling.
- Het maandelijks organiseren van sociaal medisch overleggen tussen de MT's van de directies met de bedrijfsarts.
- Het stimuleren van het hanteren van de resultaatgesprekken en het daarnaast bij regelmaat houden van afdelingsoverleggen en bilateralen met de medewerkers wordt getracht bewuster om te gaan met management informatie en sturing te geven aan het behalen van de gestelde organisatiedoelen.

Afdeling Informatie Communicatie & Technologie

- Het vormen van een samenwerking met de bovenwinden hiervoor is in maand maart een bezoek gebracht aan de bovenwinden en is tijdens het PIVA platform in november op Sint Maarten vervolg aan gegeven;
- Het verder inrichten van de ICT organisatie door middel van: de introductie van projectmethodologie (prince2); Nog in afwachting van de projectmethodologie keuze OLB breed;
- Het verder formaliseren van procedures; werkinstructies en protocollen;
- Het selecteren, uitbreiden en implementeren van systemen;
- Het optimaliseren van processen zoals Email migratie naar Exchange Online en standaardisatie van de Wifi functionaliteit naar Ubiquity's;



- Het nog niet kunnen inplannen van het standaardiseren van de ICT organisatie met behulp van ITIL;
- Het inrichten van ICT services catalogus management; deze zal op directie niveau opgepakt moeten worden;
- Het opstellen van security policy; Voorstel Network Access Control (NAC) is gemaakt, invoering is begonnen in 2016 en zal in 2017 verder ingevoerd gaan worden;
- Het inplannen van security awareness sessions;
- Is verschoven naar najaar 2017.
- Het opzetten van performance monitoring systeem; het systeem Nagios is hiervoor geïmplementeerd.
- Het opzetten van beveiligde toegang op afstand door gebruikers; NAC is gemaakt maar nog niet geheel ingevoerd.
- Het creëren van test omgeving; In afwachting van de implementatie van de eind 2016 aangeschafte nieuwe backend hardware HP converged system.

Bureau Eilandsecretaris

Het Bureau Eilandssecretaris bestond in het jaar 2016 uit een Eilandsecretaris en een adjunct eilandsecretaris en 2 administratieve medewerkers en een part time externe adviseur die de Eilandsecretaris heeft ondersteund. De werkzaamheden die het Bureau Eilandssecretaris heeft uitgevoerd kunnen als volgt onderverdeeld worden:

- Het geven van bestuurs-ondersteuning aan de gezaghebber en het bestuurscollege
- Het geven van ondersteuning i.v.m. de eilandsraadverzoeken
- Het geven van leiding aan het directieteam van het OLB: de algemene bedrijfsvoering, planning en strategie van de ambtelijke organisatie
- Het coördineren van beleidsontwikkeling, projecten en bijzondere opdrachten
- Het coördineren van EU fondsen en het uitvoeren van waarnemerschap van de TAO functie
- Het voorzien van informatie en het geven van advies aan de Gezaghebber en het Bestuurscollege
- Het coördineren van Rampenbestrijding op Bonaire.

Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning: directeur

Geheel 2016 was er geen directeur voor de directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning. De eilandsecretaris heeft in 2016 de functie waar genomen.

Directie Ruimte en Ontwikkeling: directeur, stafbureau en office management

De Directie Ruimte en Ontwikkeling zorgt in het algemeen voor een duurzame kwaliteit van de leefomgeving op Bonaire door het formuleren, aansturen en controleren van het overheidsbeleid op het gebied van ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, bouw, civiele werken, milieu en natuur en cultuurhistorisch erfgoed.

Naast het landbouw- en prijsbeleid heeft de directie het afgelopen jaar ook een aantal stappen gezet in het kader van het delfstoffenbeleid met als doel de beperkt aanwezige grondstoffen op het eiland in de nabije toekomst zo verantwoordelijk mogelijk te kunnen exploiteren ten behoeve



van de benodigde bouwmaterialen. De ruim 230 verleende bouwvergunningen vertegenwoordigen een totale bouwwaarde van ruim US\$70 miljoen hetgeen als een belangrijke graadmeter kan gelden voor de bouwactiviteiten op het eiland. Ook het afvalbeleid levert een belangrijke bijdrage aan deze sector. Immers, de aanbesteding van het eerste project van het samen met het ministerie I&M uit te voeren 'Afvalbeheerplan', namelijk de realisatie van een verbrandingsinstallatie voor (bio)medisch- en slachtafval is vorig jaar opgestart. Het is de bedoeling dat er aansluitend een tweetal nieuwe milieustraten zullen verrijzen. Ondertussen is ook een strategisch samenwerkingsverband opgezet met de naburige eilanden en het ministerie I&M om te komen tot een meer gezamenlijke aanpak van het afvalbeheer.

Naast bijdragen aan de ontwikkeling van een nieuw woningmarktbeleid is ook het monumentenbeleid in 2016 verder uitgekristalliseerd middels de goedkeuring van de instelling van een 'monumentenfonds' en tot de oprichting van een plaatselijk 'monumentenfonds'. Met betrekking tot het beschrijven en vervolgens aanwijzen van nieuwe panden op de eilandelijk vastgestelde monumentenlijst werd de directie versterkt met een extern deskundige. Met de aantrekking van deze deskundige wordt er verwacht dat voornoemde werkzaamheden in de komende vijf jaren zullen worden afgerond.

De directie heeft gedurende 2016 alhoewel de middelen schaars waren doorgewerkt aan het beeldkwaliteitsplan van het centrum van Kralendijk. We hopen deze in 2017 af te ronden.

Enkele belangrijke projecten welke door de directie zijn aangestuurd of concreet ondersteund zijn: 'straatnaamgeving & nummering', (her-)ontwikkeling van de Sunset Beach-locatie (BOG), Karpata, Azul, Plaza Resort, Harbour Village, het 'onderwijshuisvestingsprogramma', de beleidsontwikkeling ten aanzien van de vestiging van duikbedrijven en de administratieve lastenverlichting op het gebied van vestigingsvergunningen.

Directie Ruimte en Ontwikkeling: Beleid en Projecten

De afdeling Beleid en Pojecten/unit Economische Zaken dat onder de directie Ruimte en Ontwikkeling ressorteert draagt zorg voor de voorbereiding, uitvoering, voortgang en kwaliteit van de beleidsadvisering met betrekking tot de sociaal economische ontwikkelingen van het openbaar lichaam Bonaire, het macro-economisch beleid, de economische betrekkingen met het buitenland, de ontwikkelingssamenwerking, alsmede het ondersteunen, monitoren en evalueren van de uitvoering van het gekozen beleid.

Prestaties algemeen in 2016:

- Het volgen en analyseren van de multilaterale handelspolitiek en het bezien van de mogelijkheden en consequenties voor Bonaire;
- het gevraagd en ongevraagd adviseren over de heersende sociaal-economische situatie;
- het gevraagd en ongevraagd adviseren over de kansen en belemmeringen voor verdere sociaal-economische ontwikkeling;
- het gevraagd en ongevraagd adviseren over te ondernemen stimulerende en regulerende acties of maatregelen, onder meer ten aanzien van het toerisme, verkeer en vervoer, nutsvoorzieningen, telecommunicatie, luchthaven en transport, landbouw, veeteelt en visserij en andere sectoren.



Om de haar opgedragen taken op een verantwoordelijke wijze uit te kunnen voeren heeft de directie Ruimte en Ontwikkeling gewerkt aan voorstellen teneinde de unit Economisch Zaken anders in te delen en in te richten. Hierdoor kan dit belangrijk deel van de organisatie meer tot haar recht komen en efficiënter en effectiever haar taken uitvoeren. Deze voorstellen zijn nog in behandeling.

De Unit heeft gedurende 2016 verdere inhoud gegeven aan de samenwerking met de diverse ministeries maar in het bijzonder het ministerie van I&M.

De mandatering van de vergunningverlening aan de directie betekent in de praktijk een enorme tijdswinst voor de klant. De besluitvorming inzake een verdere vereenvoudiging van de procedure van vestigingsvergunningen, inclusief mogelijke vrijstellingen van bepaalde categorieën ten behoeve van het 'one-window-shopping' voor nieuwe bedrijven en investeerders, is het afgelopen jaar echter nog niet afgerond.

Directie Samenleving en Zorg: directeur, stafbureau en office management

Wat hebben wij gedaan?

- Benoeming nieuwe directeur
- Ondersteuning directeur
- Ondersteuning werkzaamheden binnen de directie
- Het bijhouden van de personele administratie

Directie Samenleving en Zorg: Beleid en Projecten

Wat hebben wij gedaan?

- Sociale zekerheidsstelsel/Sociale Agenda
- Woningmarktbeleid
- Integrale Wijkaanpak
- Kinderrechten/Jeugdbeleid (in samenhang met Kindermishandeling en Huiselijk geweld).

Directie Toezicht en Handhaving: directeur, stafbureau en office management

Wat zouden wij doen?

- Het ondersteunen van de werkzaamheden binnen de directie zoals administratieve- en secretariële ondersteuning, het personeelsbeheer, de communicatie, het financieel management w.o. het financieel beheer van de begroting van de directie
- Het optimaliseren van de dienstverlening en snelle afhandeling van binnengekomen klachten;
- Het ondersteunen en faciliteren van de verschillende afdelingen door voorbereiden en uitwerken van noodzakelijke informatie en gegevens;
- Het onderhouden van administratieve werkzaamheden gekoppeld aan het primaire proces, zoals het verwerken van vergunningen, het in en uitboeken van stukken, afdelingsarchief, het beheer van kantoorartikelen en de schoonmaak;
- Het bijhouden en verzorgen van de personele administratie;
- Het verzorgen van de link naar de afdeling financiën en het begeleiden van de P&C cyclus;



- Opzetten van een database van bedrijven ten behoeve van de handhaving van vergunningen;
- Laten participeren van de medewerkers aan trainingen en workshops ter professionalisering van hun werkzaamheden;
- Intensiveren van de samenwerking met andere directies, liaison van de ministeries en handhavingpartners.
- Bevorderen van “preventieve” handhaving door het verzorgen van voorlichting en informatie;
- Het voorzien van klanten met betere informatie door professionaliseren van de administratieve medewerkers;
- Het doen van intake en het registreren van binnengekomen verzoeken en klachten in een klachtenregistratiesysteem en deze doorgeleiden naar de desbetreffende afdelingen;
- Het verzamelen van statistieken ten behoeve van de maandrapportages en beleidsplannen;

Wat hebben wij gedaan?

- Het ondersteunen van werkzaamheden binnen de directie zoals administratieve- en secretariële ondersteuning, het personeelsbeheer, de communicatie, het financieel management w.o. het financieel beheer van de begroting van de directie
- Het optimaliseren van de dienstverlening en snelle afhandeling van binnengekomen klachten;
- Het ondersteunen en faciliteren van de verschillende afdelingen door voorbereiden en uitwerken van noodzakelijke informatie en gegevens;
- Het onderhouden van administratieve werkzaamheden gekoppeld aan het primaire proces, zoals het verwerken van binnengekomen vergunningen, het in en uitboeken van stukken, het beheer van kantoorartikelen en de schoonmaak;
- Het bijhouden en verzorgen van de personele administratie;
- Bevorderen van “preventieve” handhaving door het verzorgen van voorlichting en informatie;
- Opzetten van een database van bedrijven ten behoeve van de handhaving van vergunningen; (moet opgeschoond worden en geactualiseerd). Daar is men thans mee bezig.
- Laten participeren van de medewerkers aan trainingen en workshops ter professionalisering van hun werkzaamheden;
- Intensiveren van de samenwerking met andere directies, liaison van de ministeries en handhavingpartners (gedeeltelijk).
- Het voorzien van klanten met betere informatie door professionaliseren van de administratieve medewerkers;
- Het doen van intake en het registreren van binnengekomen verzoeken en klachten in een klachtenregistratiesysteem en deze doorgeleiden naar de desbetreffende afdelingen;
- Het verzamelen van statistieken ten behoeve van de maandrapportages en beleidsplannen; (gedeeltelijk)



Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

- Het onderhouden van administratieve werkzaamheden gekoppeld aan het primaire proces, zoals het afdelingsarchief.
- Het verzorgen van de link naar de afdeling financiën en het begeleiden van de P&C cyclus; (de link met financiën voor wat betreft overzicht van output van de begroting en begrotingscyclus optimaal hanteren vraagt nog aandacht).
- Het verzamelen van statistieken ten behoeve van de maandrapportages en beleidsplannen; (met name de verzameling van statistieken voor de beleidsplannen verdient aandacht)

Nieuw beleid en/of bezuinigingen

Wat zouden wij doen?

- Opzet en gebruikmaking van een klachtenregistratiesysteem.
- Structureel overleg met de afdeling P&O en Medwork, om medewerkers die speciale aandacht nodig hebben vanwege hun ziekteverzuim, te bespreken.
- Ondersteunen van bureau rijbewijzen bij de digitalisering van de theorie rijexamens.
- Bij het verder professionaliseren van de medewerkers van het Stafbureau en Office Management, zal er veel aandacht besteed moeten worden aan het in de praktijk toepassen van het geleerde. Dit zal inhouden dat de mensen de kans en ruimte moeten krijgen om stage te lopen.

Wat hebben wij gedaan?

- Een klachtenregistratiesysteem is ontwikkeld en in gebruik genomen.
- Structureel overleg met de afdeling P&O en Medwork, om medewerkers die speciale aandacht nodig hebben vanwege hun ziekteverzuim, te bespreken.
- Ondersteunen van bureau rijbewijzen bij de digitalisering van de theorie rijexamens.

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

- Bij het verder professionaliseren van de medewerkers van het Stafbureau en Office Management, zal er veel aandacht besteed moeten worden aan het in de praktijk toepassen van het geleerde. Dit zal inhouden dat de mensen de kans en ruimte moeten krijgen om stage te lopen.

Directie Toezicht en Handhaving personeelsaangelegenheden: Ziekte-, verzuim- en verlofregistratie

Factor	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
• Ziektemelding (AO)	897.0	1,343.0	2,223.5	802.0	5,265.5
• BVVD	27.5	258.5	367.5	222.0	848.0
Totaal	924.5	1,601.5	2,591.0	1,024.0	6,989.0

Directie Toezicht en Handhaving administratie: binnengekomen stukken/post

Uitgaande en inkomende postverwerkingen registratie van post	Kw1		Kw2		Kw3		Kw4	
	In	Uit	In	Uit	In	Uit	In	Uit
• Personeelsaangelegenheden	9	2	23	6	18	6	9	4
Ingekomen vergunningen per domein								



• Fysieke domein (bouw, kap, milieu, hinder)	15		4		24		64	
• Economische domein (vestiging, D&H)	87		182		137		74	
• Verzonden brieven (stopbrief, antwoord op sollicitatie brief, antwoord op ingekomen klachten etc.)				3	2		3	
• installateurvergunningen	4						18	

Directie Toezicht en Handhaving binnengekomen klachten en verzoeken

Domein	Soort Klacht(en)	Afhandeling
Milieu	* Storten van illegale vuil/vuil rondom woonhuis	Verwezen naar Afd. Milieu
	*stank van beerputwater in de tuin	Verwezen naar Afd. Milieu
	*geluidsoverlast van grote machines	Verwezen naar Afd. Milieu
	*vieze geur en stank van varkens	Verwezen naar Afd. Milieu
	*vieze geur en vervaldatum producten in	Verwezen naar afd. Openbare

Directie Toezicht en Handhaving aanvragen

Omschrijving	Aanvraag	Uitreiking/ Afgehandeld	Aanvraag	Uitreiking/ Afgehandeld	Aanvraag	Aanvraag	Uitreiking/ Afgehandeld	Uitreiking/ Afgehandeld
	Kw1		Kw2		Kw3		Kw4	
Buffetvergunning	23		26	26	16	16		
Keuringskaarten	535	411	723	618	776	575	616	469
Ventvergunning	1	1	3		16	16	5	5
Roerengrafkelders	8	8	12	12	11	11	9	9

Directie Toezicht en Handhaving opleiding/cursussen/trainingen

Opleiding/Cursussen Traniningen	Soort opleiding/cursus/training	Aantal Deelnemers	Resultaten
* Professionalisering cursussen/trainingen	IAB + Digitale checklist IAB training in Nederland	8	
* Management cursussen/ trainingen		3	
*Preventie Oil Spil			
*ROA-training	Leermeester	4	4

Onder Cursussen wordt verstaan, alle computercursussen die de medewerkers volgen om deze programma's adequaat te kunnen gebruiken.



Onder professionalisering cursussen en trainingen wordt verstaan, alle cursussen en trainingen die de medewerkers nodig hebben om hun werkzaamheden op een professionele manier te kunnen uitvoeren. Hierbij moet men denken aan: adviseuropleidingen, Bavpol opleiding, training op gebied van kwaliteit drinkwater, afvalwaterzuivering etc.

Onder management cursussen wordt verstaan, alle cursussen en opleidingen die de afdelingshoofden en leidinggevendenden volgen in het kader van hun POP of deskundigheidbevordering.

Directie Toezicht en Handhaving: Beleid en advies

Wat zouden wij doen?

- Het intern verzorgen of laten verzorgen van opleidingen, trainingen en cursussen op het gebied van wet- en regelgeving;
- Het opstellen van eenvoudige beleidsadviezen door de medewerkers beleid en advies;
- Het ondersteunen van de gezaghebber met beleidsadviezen in het kader van de openbare orde;
- Het ondersteunen van andere directies op het gebied van vergunningverlening en beleidsvraagstukken;
- Het geven van juridisch (handhaving) advies aan de gezaghebber en andere afdelingen en directies en participeren in overleggroepen;
- Het verzamelen van statistieken ten behoeve van de maandrapportages en beleidsplannen;
- Het verzamelen, bestuderen en analyseren van documenten en materiaal; deskresearch.
- Uitwerken van een meerjaren handhavingsprogramma, handhavingsplannen en jaarwerkplan;
- Uitwerken van handhavingsinstrumentarium ten behoeve van het toezicht en handhavingstaken;
- Uitvoeren van handhaafbaarheid en haalbaarheid toetsten op vergunningen voordat deze worden gegund;
- Ontwikkelen van wetsvoorstellen voor de verschillende handhavingsdomeinen;
- Bevorderen van preventieve handhaving door het verzorgen van voorlichting en informatie.

Wat hebben wij gedaan?

- Het intern verzorgen of laten verzorgen van opleidingen, trainingen en cursussen op het gebied van wet- en regelgeving (gedeeltelijk door inspecteur uit NI);
- Het ondersteunen van de gezaghebber met beleidsadviezen in het kader van de openbare orde;
- Het ondersteunen van andere directies op het gebied van vergunningverlening en beleidsvraagstukken;
- Het geven van juridisch (handhaving) advies aan de gezaghebber en andere afdelingen en directies en participeren in overleggroepen;
- Het verzamelen van statistieken ten behoeve van de maandrapportages en beleidsplannen (alleen voor beleidsplannen);
- Het verzamelen, bestuderen en analyseren van documenten en materiaal; deskresearch.
- Uitwerken van een meerjaren handhavingsprogramma, handhavingsplannen en jaarwerkplan;(gedeeltelijk)



- Uitwerken van handhavinginstrumentarium ten behoeve van het toezicht en handhavingstaken;
- Uitvoeren van handhaafbaarheid en haalbaarheid toetsten op vergunningen voordat deze worden gegund; (gedeeltelijk en op verzoek bij bepaalde vergunningen)

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

- Het opstellen van eenvoudige beleidsadviezen door de medewerkers beleid en advies;
- Uitvoeren van handhaafbaarheid en haalbaarheid toetsten op vergunningen voordat deze worden gegund;
- Uitwerken van een meerjaren handhavingprogramma in handhavingsplannen en een jaarwerkplan; (alleen in concept opgesteld)
- Uitvoeren van handhaafbaarheid en haalbaarheid toetsen op vergunningen voordat deze worden gegund; (gedeeltelijk)
- Ontwikkelen van wetsvoorstellen voor de verschillende handhaving domeinen.

Nieuw beleid en/of bezuinigingen

Wat zouden wij doen?

- Het uitwerken van wet- en regelgeving waarbij het toezicht en handhavingstaken nader inhoud worden gegeven zal met zich meebrengen dat er in de nodige literatuur, wetsproducten en materiaal geïnvesteerd moet worden. Het nieuw beleid dat gevoerd zal worden is dat alle medewerkers van de directie op hun terrein de wetten moeten kennen waarin hun toezicht en handhavingstaken worden aangegeven.
- Uitvoeren van handhaafbaarheid en haalbaarheid toetsen op alle vergunningen van de directie R&O.
- Structureel overleg met medewerkers van de directie R&O (vergunningverleners) voor afstemmen handhavingswerkzaamheden.
- Intern verzorgen van workshops op het gebied van wet- en regelgeving (staatsrecht en bestuursrecht).
- Ontwikkelen van wetsvoorstellen voor de verschillende handhaving domeinen;
- Bevorderen van “preventieve” handhaving door het verzorgen van voorlichting en informatie.

Wat hebben wij gedaan?

- Intern verzorgen van workshops op het gebied van wet- en regelgeving (gedeeltelijk) (ondersteund door het ministerie van I&M ihkv IAB en WmbBES).
- Het uitwerken van wet- en regelgeving waarbij het toezicht en handhavingstaken nader inhoud worden gegeven; (gedeeltelijk) (met ondersteuning van het ministerie I&M ihkv IAB en WmbBES);
- Structureel overleg met medewerkers van de directie R&O (vergunningverleners) voor afstemmen handhavingswerkzaamheden (gedeeltelijk, meestal op verzoek/casulistiek)
- Bevorderen van “preventieve” handhaving door het verzorgen van voorlichting en informatie;

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

- Intern verzorgen van workshops op het gebied van wet- en regelgeving (gedeeltelijk) (ondersteund door het ministerie van I&M ihkv IAB en WmbBES).



- Het uitwerken van wet- en regelgeving waarbij het toezicht en handhavingstaken nader inhoud worden gegeven; (gedeeltelijk) (met ondersteuning van het ministerie I&M ihkv IAB en WmbBES);
- Structureel overleg met medewerkers van de directie R&O (vergunningverleners) voor afstemmen handhavingswerkzaamheden (gedeeltelijk, meestal op verzoek/casuïstiek)
- Uitvoeren van handhaafbaarheid en haalbaarheid toetsen op alle vergunningen van de directie R&O.
- Uitvoeren van handhaafbaarheid en haalbaarheid toetsen op alle vergunningen van de directie R&O.
- Structureel overleg met medewerkers van de directie R&O (vergunningverleners) voor afstemmen handhavingswerkzaamheden.
- Ontwikkelen van wetsvoorstellen voor de verschillende handhaving domeinen.

3.1.3 Functie 003 BURGERZAKEN

In 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Het straatnamen project;
- Digitalisering van de gezinskaarten en akten;
- Terugmeld procedure met Rijksdiensten;
- Voorlichtingscampagne Identiteitsfraude bij de diverse doelgroepen;
- RPL 3(raadplegen derden) t.b.v. afdeling Maatschappelijk ondersteuning
- Voorbereiding van de verkiezingen van de Tweede Kamer;
- Het afleggen van de diverse huisbezoeken ter controle van adresgegevens etc;
- Opschoning traject

3.1.4 Functie 020 EIGENDOMMEN NIET VOOR OPENBARE DIENST BESTEMD

De afdeling Realisatie van de Directie Ruimte en Ontwikkeling richt zich op het beheer en exploitatie van gronden en gebouwen.

In 2016 is het volgende gerealiseerd:

- het verwerken van wachtlijsten voor zowel commerciële als voor woonruimte bedoelde activiteiten;
- het mede ontwikkelen van nieuwe verkavelingsplannen ter uitgifte conform het nog vast te stellen grondbeleid;
- verkavelingsplan '101 Kavels' uitgewerkt;
- de uitgifte conform de bestaande wachtlijst van 101 erfpachtpercelen met het doel, het bouwen van een betonnen woonhuis;
- het verwerken en afhandelen van aanvragen in verband met uitbreidingen;
- het verwerken en afhandelen van aanvragen die gedeponneerd moesten worden, in verband met het niet voldoen aan de diverse criteria met betrekking tot de uitgifte huurgrond c.q. erfpachtperceel.

De directie heeft, op verzoek en in overleg met het bestuurscollege, ook het concept grondbeleid inmiddels een aantal keren aangepast.



Met betrekking tot het onderwerp grondzaken, is de afdeling “Realisatie” actief bezig met de inventarisatie c.q. opschoning van de wachtlijsten voor zowel erfpacht als huurgrond. Hiertoe zijn belanghebbenden actief aangeschreven en worden de aanvragen op grond van de geldende criteria wederom getoetst. De afdeling “Realisatie” heeft het bestuurscollege geadviseerd om de aanvragen die niet voldoen aan de criteria te deponeren. Het afgelopen jaar is de afdeling “Realisatie” tevens actief bezig geweest met het realiseren van de verkavelingsplan ‘101 kavels’. Momenteel bevindt dit verkavelingsplan zich in de laatste fase, de aanvragers die hiervoor in aanmerking kwamen, hebben at random een perceel toegewezen gekregen en zitten nu in de fase van de betaling van de uitzet c.q. metingkosten. Tevens zijn voorbereidingen voor nieuwe verkavelingsplannen opgestart.

De directie heeft voorts intensieve (beleids-) ondersteuning geboden aan het bestuurlijke initiatief om, middels publiek-private samenwerkings-concepten, de nodige innovaties te realiseren bijvoorbeeld op het gebied van het prijsbeleid van de overheid en de realisatie van betaalbare woningen.



3.2 Hoofdfunctie 1

3.2.1 Functie 130 RAMPENBESTRIJDING

Algemeen

In het jaar 2016 zijn er in totaal ruim 200 medewerkers van alle kolommen opgeleid, getraind en beoefend. Daarna(ast) is er aandacht besteed aan het bespreken c.q. verwerken in de plannen van de leermomenten en het verder uitwerken c.q. het actualiseren van de algemene planvorming. Het risicoprofiel zijn gedefinieerd en het rampen- en crisisplan en de deelplannen (alle ESF-groepen Bevolkingszorg) van Bonaire zijn opgesteld.

De onderstaande organisaties hebben aan het bovengenoemde deelgenomen:

- Openbaar lichaam Bonaire (onder andere gezaghebber, gedeputeerde, medewerkers van alle Emergency Support Functions (ESF), directies en bureau eilandsecretaris)
- Korps Politie Caribisch Nederland
- Koninklijke Marechaussee
- Korps Brandweer Caribisch Nederland
- Fundashon Mariadal
- WEB
- Telbo
- Havenbedrijf
- Bonaire International Airport

In samenwerking met DCC is een aparte leer- en oefencarrousel georganiseerd voor alle bovengenoemde partijen. De opkomst was met ruim 65 deelnemers groot. Daarnaast was er een table-top oefening gehouden met Bonaire International Airport (BIA) (luchthaven Crisisteam/ LCT), overige functies van BIA, Commando Plaats Incident (CoPI), Coördinatoren overleg ESF groepen en het Eilandelijk Beleidsteam (EBT). In het jaar 2016 zijn ook het rampenplan en de zes deelplannen van de ESF groepen Bevolkingszorg geactualiseerd. Tenslotte hebben er overige bijeenkomsten op Saba, Sint Eustatius en Curaçao plaats gevonden.

Deelplannen

In 2016 zijn het rampenplan en onderstaande deelplannen voor de ESF-groepen (6x) geactualiseerd:

- ESF-groep Bestuurlijke zaken
- ESF-groep Evacuatie en opvang
- ESF-groep Openbare werken en transport
- ESF-groep Crisiscommunicatie/ Publieke informatie
- ESF-groep Telecommunicatie (Telbo)
- ESF-groep Water en Energie (WEB)

Opleidingen, trainingen en oefeningen

De eilandelijke rampencoördinator heeft de onderstaande trainingen en oefeningen georganiseerd. Over het algemeen hadden deze trainingen en oefeningen een multi-karakter



(voor alle kolommen). De trainingen en oefeningen werden begeleid vanuit Nederland door de Academie voor Bevolkingszorg®/ Cuijpers Consultancy.

Overzicht trainingen

Jan 2016

Eilandelijk rampencoördinator en plaatsvervanger zijn naar Curaçao geweest voor de drie daagse leergang Public care.

Mei 2016

Oefening defensie met als scenario Hurricane. Hierbij zijn een opvanglocatie en een distributiepunt nooddrinkwater ingericht.

Augustus 2016

- Bijeenkomst nieuw concept rampen- en crisisplan voor bestuur en directie/ management politie, brandweer, geneeskundig, bevolkingszorg
- Bijeenkomst nieuw concept rampen- en crisisplan voor overige partners/ bedrijven (BIA, Curoil, WEB, BOPEC etc.)
- Training ESF-groep Evacuatie & Opvang met bespreken nieuw concept deelplan
- Training ESF-groep Openbare werken en transport met bespreken nieuw concept deelplan
- Training ESF-groep Publieke Informatie met bespreken nieuw concept deelplan
- Training ESF-groep Bestuurlijke Zaken met bespreken nieuw concept deelplan
- Training ESF-groep Water en Elektriciteit met bespreken nieuw concept deelplan
- Training Commando Plaats Incident voor vergaderstructuur, crisisbesluitvorming en prioriteiten
- Training Overleg coördinatoren ESF-groepen voor vergaderstructuur, crisisbesluitvorming en prioriteiten
- Training EBT voor vergaderstructuur, crisisbesluitvorming en prioriteiten
- Multidisciplinaire workshop I actualiseren rampbestrijdingsplan International Airport Bonaire
- Workshop Tsunami/ orkaan
- Workshop actualiseren Risicoanalyse Bonaire
- Multidisciplinaire workshop II actualiseren ramp-bestrijdingsplan International Airport Bonaire
- Bijeenkomst IND - Taskforce Vluchtelingen (opvang, registraties)
- Bijeenkomst Taskforce Terrorisme
- Bijeenkomst/ inventarisatie BEGIM – ABC-kaarten (Curoil Hato, Curoil BIA, generiek orkaan)

September 2016

- Training Observatoren met de nadruk op het geven van feedback
- Oefening EBT en Coördinatoren overleg ESF groepen
- Oefening CoPI, ESF groep Crisiscommunicatie en ESF groep Evacuatie en opvang

November 2016

- Training EBT
- Training Verslaglegging



- Trainings- en oefencarrousel met CoPI, EBT, één of meer ESF-groepen, Bonaire International Airport en RWS/ IenM
- Veldoefening Nood(drink)water: drinkwaterprobleem en ESF-groep 1
- Trainings- en oefencarrousel met CoPI, EBT, één of meer ESF-groepen, Bonaire International Airport en RWS/ IenM
- Tabletop oefening met CoPI, EBT, één of meer ESF-groepen, Bonaire International Airport en RWS/ IenM

3.2.2 Functie 140 OVERIGE BESCHERMENDE MAATREGELEN

Bij de functie 140 Overige Beschermende Maatregelen behoren alle baten en lasten behorende bij de afdeling Handhavingsprojecten & Taskforces behorende bij de directie Toezicht en Handhaving. Een overzicht van de prestaties in het jaar 2016 wordt hieronder weergegeven.

Wat zouden wij doen?

- Opleiding BAVPOL voor de medewerkers. Ongeveer 15 ambtenaren van de Directie T&H zullen pas in 2016 aan de beurt komen om de BAVPOL opleiding te gaan volgen.
- In het komend jaar zal de afdeling projecten & taskforces meer projectmatig gaan werken en voor speciale taken zal er gebruik gemaakt worden van taskforces. Hiervoor zal er inspectie en handavingsplannen worden opgesteld en uitgewerkt worden in projecten;
- Controle en inspectie op het illegaal afgraven van diabaas, illegaal rapen van stenen, illegaal storten van afval/vuil en het illegaal plaatsen van artikelen op de openbare weg zullen worden geïntensiveerd en waar nodig gehandhaafd.
- Controle en inspectie op de naleving van winkelsluitingstijden en het afdragen van precariorechten zullen ook als projecten worden benaderd en gehandhaafd;
- Na bespreking van het voorstel over de heroriëntatie van de taken van de afdeling Projecten & Taskforces (voormalige SSV), zullen deze taken worden uitgevoerd op de verschillende handavingsdomeinen.
- In het kader van het IAB-traject (Wet VROM-BES en WmbBES), wordt een kernteam getraind (train-de-trainer), die volgend jaar hun collega inspecteurs zullen trainen op het gebied van handhaving in de buitenruimte (hinderverordening, milieu overtredingen, etc.).
- Gebruik van digitale checklijsten zou een structureel onderdeel gaan vormen in de uitvoering van de toezicht en handavingstaken.

Wat hebben wij gedaan?

- Een 13-tal inspecteurs hebben de opleiding voor buitengewoon agent van politie (BavPol) gevolgd, waarvan er 9 geslaagd zijn en 4 een herkansing moeten ondergaan.
- Specifieke inspectieplannen en handavingsplannen zijn ontwikkeld aan de hand van de “meesterproeven” die tijdens de training “Adviseur in bestuurlijk en politiek context” als eindopdracht zijn opgesteld nl. :
 - handavingsplan voor afdracht van precariorechten, veiligheid op het platteland en aanpak van het illegaal afgraven van diabaas en rapen van stenen. Al deze activiteiten zijn projectmatig opgezet en uitgevoerd;
- Intensivering van de controles in de buitenruimte hebben plaatsgevonden. Overtredingen die te maken hebben met het “illegaal” of zonder vergunning afgraven van diabaas en het



rapen van stenen heeft volop de aandacht gekregen en waar nodig is hier een rapport over opgesteld.

- Het naleven van winkelsluitingstijden is het afgelopen jaar weer opgepakt, omdat er een aantal bedrijven zijn die zich toch niet aan deze wet houden. Verder is een overzicht opgesteld van alle bedrijven die precario moeten betalen en zijn zij hierover geïnformeerd hoe de procedures zijn en waar zij dit moeten indienen.
- In het kader van het IAB-traject (Wet VROM-BES en WmbBES), werd de trainingen van het kernteam afgerond, die vervolgens hun collega inspecteurs hebben getraind op het gebied van handhaving in de buitenruimte (hinderverordening, milieu overtredingen, etc.).
- Een drietal inspecteurs hebben een training gevolgd op het gebied van gevaarlijke stoffen in het kader van toezicht en handhaving van het vuurwerkbeleid.
- Gebruik van digitale checklijsten zou een structureel onderdeel gaan vormen in de uitvoering van het toezicht en handhavingstaken. Hiervoor werden inspecteurs getraind in het gebruik en toepassen hiervan (train-de-trainer), die vervolgens begonnen zijn met het trainen van andere collega inspecteurs.

Activiteiten/werkzaamheden	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
Handhaving – en controle werkzaamheden	510	554	540	512	2,116
Overige assistentie/gevallen	3	17	14	15	49
Ondersteuning personeel interne afdelingen	36	22	16	17	91
Totaal	549	593	570	544	2,256

Inspectie Buitenruimte

Activiteiten/werkzaamheden	Kw 1	Kw 2	Kw 3	Kw4	Totaal
Precario rechten	10	9		9	28
Controle cruiseschepen	30	5		22	57
Onveilige situaties	9	14		10	33
Controle straat meubilair	2				2
Overige situaties	71	24		41	136
Totaal	122	52		82	256

Specificatie activiteiten/werkzaamheden

Specificatie handhaving en controle	Kw 1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
Controle wagenpark avonduren	81	80	86	71	316
Controle overheidsgebouwen	80	78	76	74	308
Controle zuid- en noordkust route en duikplaatsen	43	47	55	54	199
Controle in de wijken (auto patrouille)	113	120	130	134	497
Controle patrouille Kunuku's	10	25	40	32	107
Controle scholen in de avonduren	14	12	16	18	60
Controle illegale vuilnis storten	8	3	4	3	18
Controle sluiting tijd supermarkt	10	8	9	10	37
Controle gedaan bij het vuurwerk opslagplaats.	5	5	7	12	29
Controle illegaal uitgraven van diabaas	4		8		12
Controle afdracht precariorechten	-		1		1
Toezicht gehouden bij de trekking FWNB	83	80	87	87	337
Gevaarlijke situatie			11		11
Controle hond op strand			9	1	10



Specificatie overige assistentie					
Overige assistentie	5	2	4	8	19

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

Een voorstel is opgesteld ter heroriëntatie van de taken die nu door de afdeling handhavingsprojecten & taskforces opgepakt kunnen worden, nadat alle politietaken overgegaan zijn naar de politie, maar moet nog een keer worden besproken met het BC voor akkoord.

Nieuw Beleid en/of bezuinigingen

Voor wat betreft Nieuw Beleid is al het geplande in 2016 gerealiseerd, namelijk:

- In het kader van het IAB-traject (Wet VROM-BES en WmbBES), wordt een kernteam getraind (train-de-trainer), die volgend jaar hun collega inspecteurs zullen trainen op het gebied van handhaving in de buitenruimte (hinderverordening, milieu overtredingen, etc.)
- Gebruik van digitale checklijsten zullen een structureel onderdeel vormen in de uitvoering van de toezicht en handhavingstaken. Hiervoor worden ook inspecteurs getraind in het gebruik en toepassen hiervan (train-de-trainer), die vervolgens volgend jaar andere collega inspecteurs zullen trainen.



3.3 Hoofdunctie 2

3.3.1 Functie 200 ALGEMEEN BEHEER DROB

De directie Ruimte en Ontwikkeling zorgt in het algemeen voor een duurzame kwaliteit van de leefomgeving op Bonaire door het formuleren, aansturen en controleren van het overheidsbeleid op het gebied van ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, bouw, civiele werken, milieu, natuur en cultuurhistorisch erfgoed.

Naast het landbouw- en prijsbeleid heeft de directie het afgelopen jaar ook een aantal stappen gezet in het kader van het delfstoffenbeleid met als doel de beperkt aanwezige grondstoffen op het eiland in de nabije toekomst zo verantwoordelijk mogelijk te kunnen exploiteren ten behoeve van de benodigde bouwmaterialen. De ruim 300 verleende bouwvergunningen vertegenwoordigen een totale bouwwaarde van ruim US\$100 miljoen hetgeen als een belangrijke graadmeter kan gelden voor de bouwactiviteiten op het eiland. Ook het afvalbeleid levert een belangrijke bijdrage aan deze sector. Immers, de aanbesteding van het eerste project van het samen met het ministerie I&M uit te voeren 'Afvalbeheerplan', namelijk de realisatie van een verbrandingsinstallatie voor (bio)medisch- en slachtafval is vorig jaar opgestart. Het is de bedoeling dat er aansluitend een tweetal nieuwe milieustraten zullen verrijzen. Ondertussen is ook een strategisch samenwerkingsverband opgezet met de naburige eilanden en het ministerie I&M om te komen tot een meer gezamenlijke aanpak van het afvalbeheer.

Naast bijdragen aan de ontwikkeling van een nieuw woningmarktbeleid is ook het monumentenbeleid in 2016 verder uitgekristalliseerd middels de goedkeuring en de instelling van een 'monumentenraad'. Dit initiatief is bedoeld om te komen tot de oprichting van een plaatselijk 'monumentenfonds' en de organisatie van expliciet overleg tussen het eilandsbestuur en de monumentenorganisatie(s). Ter wille van de beschrijving en vervolgens het aanwijzen van nieuwe panden op de eilandelijk vastgestelde monumentenlijst, werd de directie tijdelijk versterkt met een extern deskundige.

De directie heeft gedurende 2016 alhoewel de middelen schaars waren voortvarend gewerkt aan het beeldkwaliteitsplan van het centrum van Kralendijk.

Enkele belangrijke projecten welke door de directie zijn aangestuurd of concreet ondersteund zijn: 'straatnaamgeving & nummering', (her-)ontwikkeling van de Sunset Beach-locatie (BOG), Karpata, Azul, Plaza Resort, Harbour Village, de juridische procedures rondom de eerste herziening van het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan Bonaire (ROB) (uitbreiding Karel's Beach Bar), het 'onderwijshuisvestingsprogramma', de beleidsontwikkeling ten aanzien van de vestiging van duikbedrijven en de administratieve lastenverlichting op het gebied van vestigingsvergunningen.

3.3.2 Functie 210 WEGEN, STRATEN EN PLEINEN

Wat zouden wij doen?

Het formuleren, aansturen en controleren van het beleid en beheer met betrekking tot de totstandkoming en van de instandhouding van de bouwkundige werken en fysieke infrastructuur en bijbehorende (nuts-) voorzieningen. De afdeling Openbare Werken bij de directie Ruimtelijke



Ontwikkeling bestaat uit unit Onderhoud Openbare Werken (functie 210) en Uitvoering LVV (functie 341).

Wat hebben wij gedaan?

- Het zorg dragen voor het nodige wegenonderhoud, verkeersaangelegenheden en het zorg dragen voor de schoonmaak en het verfraaien van de openbare ruimten en aanleg van afwatering;
- het beheer en onderhoud van overheidsgebouwen inclusief de scholen;
- de monumentenzorg en restauratieplannen;
- het inhalen van de achterstanden in het onderhoud van wegen in de wijken;

Ondanks het feit dat er verder is gewerkt aan het project “Renovatie Hoofdwegen” is er geconstateerd dat er een flinke vertraging is opgetreden in de uitvoering van het project. De reden hiervoor is dat het openbaar lichaam niet in staat is om op een structurele wijze de benodigde middelen ter beschikking te stellen. Om de verkeersveiligheid enigzins verder te kunnen garanderen wordt er getracht om de gaten in de wegen op te vullen. De wegen zijn echter in een dusdanige staat van onderhoud dat deze vorm van onderhoud geen soelaas meer kan bieden.

Er zijn tevens verdere voorbereidingen gedaan in verband met het onderhoud en de renovatie van wegen in de binnenstad rekening houdende met de “Centrumbeleidsvisie”.

3.3.3 Functie 211 VERKEERSMAATREGELEN TE LAND

Bij de functie 211 Verkeersmaatregelen te Land behoren alle baten en lasten van Bureau Rijbewijzen behorende bij de afdeling Handhavingsprojecten & Taskforces behorende bij de directie Toezicht en Handhaving en Commissie Personenvervoer behorende bij de directie Ruimte en Ontwikkeling. Een overzicht van de prestaties in het jaar 2016 wordt hieronder weergegeven.

Directie Ruimte en Ontwikkeling: Commissie Personenvervoer

Krachtens de eilandsverordeningen “huurautodiensten Bonaire” en “autobusdiensten Bonaire”, is de commissie (COV) bevoegd advies uit te brengen aan het bestuurscollege betreffende het openbaar vervoer. De commissie dient te bestaan uit een voorzitter, een secretaris en tenminste vijf leden. Gedurende het dienstjaar 2016 bestond de commissie uit drie leden. Onderstaand wordt een overzicht gegeven van de bij de werkzaamheden van de commissie behorende uitgevoerde werkzaamheden.

Huurautodiensten

Omschrijving	Aantal
Nieuwe verzoeken	1
Nieuwe taxi vergunningen	0
Wachlijst	33
Afgewezen verzoeken	1
Verlenging vergunningen	9
Verlenging vergunningen hulpbestuurders	4
Ingetrokken taxi vergunningen	1
Ingetrokken vergunningen hulpbestuurders	1



Totaal uitgegeven taxivergunningen	34
Nog beschikbare vergunningen	16
Aantal vergunningen hulpbestuurders	12
Aantal beschikbare vergunningen hulpbestuurders	22

Autobusdiensten

Omschrijving	Aantal
Nieuwe verzoeken	4
Nieuwe autobus vergunningen	2
Wachtdlijst	31
Afgewezen verzoeken	0
Verlenging vergunningen	4
Verlenging vergunningen hulpbestuurders	3
Ingetrokken autobus vergunningen	2
Ingetrokken vergunningen hulpbestuurders	3
Totaal uitgegeven autobusvergunningen	20
Nog beschikbare vergunningen	30
Aantal vergunningen hulpbestuurders	10
Aantal beschikbare vergunningen hulpbestuurders	10

Vermeldenswaardig is tevens dat een viertal personen zich gedurende 2016 tot de ombudsman hebben gewend op basis van de verkregen reacties van de commissie cq het bestuurscollege.

Directie Toezicht en Handhaving: Bureau Rijbewijzen

Wat zouden wij doen?

- Trainingen op het gebied van service gerichtheid en brainstorm sessies /trainingen met betrekking tot de invoering van de nieuwe verkeerswetgeving in 2016.
- Reorganisatie Bureau Rijbewijzen;

Wat hebben wij gedaan?

- Het Bureau Rijbewijzen heeft het afgelopen jaar 2016 aandacht besteed aan het geven van voorlichting aan rijinstructeurs met betrekking tot de invoering van de nieuwe wegenverkeersverordening.
- Ook hebben de instructeurs uitleg ontvangen van de geautomatiseerde theorie examens, zodat zij hun cliënten hierover kunnen informeren en dit meenemen tijdens de rijlessen.

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

- Reorganisatie Bureau Rijbewijzen Bonaire.
- Verdere automatisering van de rijexamens kon geen doorgang vinden vanwege niet beschikbare financiële middelen.



Rijbewijs Examens

	Kw1		Kw2		Kw3		Kw4	
	Geslaagd	Afgewezen	Geslaagd	Afgewezen	Geslaagd	Afgewezen	Geslaagd	Afgewezen
Theorie –	185	87	123	83	88	54	94	40
Mondeling	15	10	11	10	9	7	6	3
Praktijk	159	23	170	51	145	54	133	40
Totaal	359	120	304	144	242	115	233	83

Categorieën

Categorieën	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4
A	42	49	26	32
B	114	114	133	121
C	15	24	10	17
D	18	25	11	16
E	1	13	11	2
Totaal	190	225	191	188

Nieuw Beleid en/of bezuinigingen

Voor wat betreft Nieuw Beleid is de automatisering theorie-examens in 2016 gerealiseerd.

3.3.4 Functie 222 VERKEERSMAATREGELEN TE WATER

Bij de functie 222 Verkeersmaatregelen te water behoren alle baten en lasten behorende bij de afdeling Haven en Loodswezen en de kaden, pieren, boeien en vaartuigen behorende bij de directie Toezicht en Handhaving. Een overzicht van de prestaties in het jaar 2016 wordt hieronder weergegeven.

Wat zouden wij doen?

- Noodzakelijke acties om groei door te zetten zijn o.a:
- Organisatie verzelfstandigen.
- Verplaatsen havencapaciteit door het verhuizen van de vrachthaven.
- Op peil houden kwaliteit van het personeel. (opleiding en trainingen)
- Compleet wegwerken van achterstallig onderhoud aan infrastructuur.
- Investering in personeel zodat dienstverlening op peil blijft.
- Aanpassen van wetgeving en tarieven.
- Aanboren van nieuwe bronnen van inkomsten.
- Promoveren van cruisetourisme.

Wat hebben wij gedaan?

- Op peil houden kwaliteit van het personeel. (opleiding en trainingen)
- Investering in personeel zodat dienstverlening op peil blijft.
- Aanpassen van wetgeving en tarieven (moderniseren van het havenreglement en vaartuigenwet, voorstel voor aanpassing tarieven is opgesteld).



- Aanboren van nieuwe bronnen van inkomsten.(met de registratie van vaartuigen, afgifte van vaarbewijzen en vergunningen en certificering van commerciële schepen worden nieuwe bronnen aangeboord)
- Promoveren van cruisetourisme. (participatie aan Seatrade te Miami en gesprekken gevoerd met scheepagenten in samenwerking met toeristenbureau Bonaire).

Door een lichte toename van het cruise toerisme en de olietankers bij Bopec, is een stijging te zien in de beloodsing van schepen.

Registratie van vaartuigen blijft een stijgende lijn vertonen en het ligt in de bedoeling om een aanvang te maken met certificering van lokale schepen. Hiervoor dienen de medewerkers eerst opgeleid worden.

	Loods- & Havengelden	Beloodse schepen Aantal	Precario rechten	Headtax
Kw1	510155	680	33212	157486
Kw2	407603	695	33780	39926
Kw3	382081	649	31406	35182
Kw4	393722	514	19965	198268
Totaal	1,693.561	2,538	118.366	430.862

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

Opstart project "Noodherstel haveninfrastructuur". Bij de afdeling haven en loodswezen zijn grote ontwikkelingen op komst. Gedurende het afgelopen jaar zijn er voorbereidingen uitgevoerd voor het project "Noodherstel haveninfrastructuur". Het streven was om in 2016 een aanvang te maken met de werkzaamheden, maar gezien het voortschrijden van de tijd en de voorziene vertraging in het najaar ten gevolge van het gebruik van de pieren gedurende het cruisesizoen, zal men pas in 2017 kunnen starten met de uitvoering.



3.4 Hoofdfunctie 3

3.4.1 Functie 300 ECONOMISCHE ZAKEN

Bij de functie 300 Economische Zaken behoren alle baten en lasten van de subsidies/bijdragen die onder de Unit Economie behorende bij de afdeling Beleid en Projecten van de directie Ruimte en Ontwikkeling resorteren en de afdeling Handhaving Ruimte & Ontwikkeling van de directie Toezicht en Handhaving.

Een overzicht van de prestaties in het jaar 2016 wordt hieronder weergegeven.

Directie Ruimte en Ontwikkeling: Unit Economie

De unit Economische Zaken dat onder de directie Ruimte en Ontwikkeling ressorteert draagt zorg voor de voorbereiding, uitvoering, voortgang en kwaliteit van de beleidsadvisering met betrekking tot de sociaal economische ontwikkelingen van het openbaar lichaam Bonaire, het macro-economisch beleid, de economische betrekkingen met het buitenland, de ontwikkelingssamenwerking, alsmede het ondersteunen, monitoren en evalueren van de uitvoering van het gekozen beleid.

Prestaties algemeen in 2016:

- Handhaving van wet- en regelgeving op het gebied van leefomgeving zoals natuur, milieu, (veilig)bouwen, wonen, ruimtelijke ordening, afval en afval water, bodem, geluid, externe veiligheid en lucht;
- handhaving van wet – en regelgeving op het gebied van economie zoals vestigingsklimaat voor bedrijven, winkelsluitingstijden, prijzenbeleid, economische en strategische voorraden, ijkwezen en drank- en horeca;
- het doen van keuringen van elektriciteit installaties en het toetsen van aanvragen voor installateurvergunning elektra;
- het ijken van apparatuur, meters en weeginstrumenten.
- het werken in diverse taskforces;
- het opstellen van maandrapportages.
- het geven van advies aan het BC.

Om de haar opgedragen taken op een verantwoordelijke wijze uit te kunnen voeren heeft de directie Ruimte en Ontwikkeling gewerkt aan voorstellen teneinde de unit Economisch Zaken anders in te delen en in te richten. Hierdoor kan dit belangrijk deel van de organisatie meer tot haar rechten komen en efficiënter en effectiever haar taken uitvoeren. Deze voorstellen zijn nog in behandeling.

De Unit heeft gedurende 2016 verdere inhoud gegeven aan de samenwerking met de diverse ministeries maar in het bijzonder het ministerie van I&M.

De mandatering van de vergunningverlening aan de directie betekent in de praktijk een enorme tijdswinst voor de klant. De besluitvorming inzake een verdere vereenvoudiging van de procedure van vestigingsvergunningen, inclusief mogelijke vrijstellingen van bepaalde categorieën ten behoeve van het 'one-window-shopping' voor nieuwe bedrijven en investeerders, is het afgelopen jaar echter nog niet afgerond.



Directie Toezicht en Handhaving: Afdeling Handhaving Ruimte en Ontwikkeling

Wat zouden wij doen?

- Uitvoering toezicht en handhavingstaken tbv wet- en regelgeving voor de leefomgeving (Wet VROM BES - IAB, Wet Maritiem beheer BES, Hinderverordening/vergunningen);
- Uitvoeren van toezicht en handhavingstaken op gebied van bouwconstructies;
- Uitvoeren van ijk werkzaamheden conform IJkwet BES 2014;
- Keuringen van elektriciteit installaties;
- Toezicht en controle op restaurants en eetgelegenheden in het kader van de drank- en horecaverunning;
- Toezicht en controle op de Wet Vestigingsbedrijven BES;
- Het geven van advies aan het BC;
- Werken in diverse taskforces;
- Opstellen van rapportages.

Wat hebben wij gedaan?

- Uitvoering toezicht en handhavingstaken tbv wet- en regelgeving voor de leefomgeving (Wet VROM BES - IAB, Wet Maritiem beheer BES, Hinderverordening/vergunningen);
- Uitvoeren van toezicht en handhavingstaken op gebied van bouwconstructies;
- Uitvoeren van ijk werkzaamheden conform IJkwet BES 2014;
- Keuringen van elektriciteit installaties;
- Toezicht en controle op eetgelegenheden in het kader van de D&H vergunning;
- Toezicht en controle op de Wet Vestigingsbedrijven BES;
- Het geven van advies aan het BC;
- Werken in diverse taskforces;
- Opstellen van rapportages.

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

Alle activiteiten die gepland waren zijn uitgevoerd.

Aantal overtredingen en acties	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
Inspectie Economische Overtredingen					
* Controle Uitvoering Prijsbeleid	12	17	18	11	58
*Vergunningen	179	79	86	48	392
Geconstateerde overtredingen	84	21	30	20	155
Milieutaken/ inspectie					
Overtredingen	50	47-89	45-51	37-44	179-184
(Overige) controle(s)	47	9-17	21-25	1-4	78-46
Milieu- en hindervergunningen	0	0	0	0	0
Geconstateerde overtredingen	50	47	49	44	190
Fysieke domein Bouwinspectie					
Aantal bouwwerken gecontroleerd	222	266	290	258	1036
Inspectie constructie gebouwen	422	487	540	504	1953



Aantal woningen	189	221	246	212	868
Bedrijven / Appartementen	33	45	44	46	168
Aanvang bouwwerken gemeld	10	7	24	14	55
Voltooid bouwwerken gemeld	10	3	5	3	21
Geconstateerde overtredingen	2	0	0	0	2
Inspectie / Keuring elektra					
Keuringen electra.installatie	79	104	117	135	435
Onderhoud / Storingen (meldingen)	25	13	10	5	53
Installateurs registraties aanvraag nieuw					
Installateurs registraties verlenging	4		0	22	26
Geconstateerde overtredingen	-	-	-	-	-
Ijkwezen					
Ijken apparatuur super- / minimarkten	26-48	1-1	0	0	27-49
Apotheken	0	0	0	0	0
Bonaire International Airport	1-12	0	0	7-82 * 6-13	8-94 *6-13
Apparatuur pompstation	23-80	3-21	0	0	26-101
Watermeters	17	0			17

- Onder de noemer “vergunningen” worden al die vergunningen verstaan die onder de volgende wetten ressorteren:
 - Wet vestigingbedrijven BES
 - Drank- en Horecaverordening Bonaire
 - IAB/Wmb BES
- Onder controle uitvoering prijzenbeleid wordt verstaan, controle op de gestipuleerde maximum prijzen door de overheid en ook de controles uitgevoerd tbv het “BonKompra” project.

3.4.2 Functie 310 HANDEL EN INDUSTRIE

Voor het jaar 2016 is begroot US\$ 210.700 voor de stichting Beheer Bedrijfsfondsen Bonaire(stichting BBB). Stichting BBB heeft voor het jaar 2016 een subsidie ten bedrage van US\$ 275.390,00 aangevraagd. Er is een subsidie ten waarde van US\$ 210.700 voor het stimuleren van midden en klein bedrijf op Bonaire verstrekt aan St. BBB.

De activiteiten die verricht zijn door stichting BBB in 2016 zijn:

- Informatie programma’s ter bevordering van het ondernemerschap voor midden en kleinbedrijf;
- Training programma’s voor (aspirant)-ondernemers van midden en kleinbedrijf;
- coaching/mentorschap voor (door)startende ondernemers van midden en kleinbedrijf;
- ondersteuning aan ondernemers uit het midden- en kleinbedrijf;
- monitoring van de ontwikkelingen in het midden- en kleinbedrijf;
- informatieve en andere activiteiten gericht op de ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf.



Verder zijn verschillende adviezen opgesteld ter stimuleren van de economie. Zoals bijvoorbeeld het introduceren van een vereenvoudigd systeem om de afhandeling van aanvragen voor economische vergunningen te vereenvoudigen. Door het uitblijven van een besluitvorming hieromtrent zijn de activiteiten voor het promoten van de nieuwe procedure voor het behandelen van vergunningen blijven liggen waaronder het compileren van een wegbewijzing boek inzake de procedures, regelgeving, informatie over het ROB met betrekking tot de activiteiten van de bedrijveninformatie omtrent de verschillende drank en horecaverunningen.

3.4.3 Functie 341 OVERIGE AGRARISCHE ZAKEN, JACHT EN VISSERIJ

In afwachting van het resultaat van de “Beleidsvisie landbouw, veeteelt en visserij Bonaire” is er verder gewerkt aan de onderdelen landbouw en veeteelt. De uitvoering van de werkzaamheden werd middels een zogenaamde beleidsarme visie verder uitgevoerd. Dit hield ook in dat er geen werkzaamheden werden uitgevoerd op het gebied van de visserij. Sinds het stopzetten van de activiteiten rondom Marcultura is er op dit gebied weinig meer gebeurd. Naar aanleiding van het voornemen van het bestuurscollege om de uitvoerende werkzaamheden te verzelfstandigen of te privatiseren zijn er in 2016 geen concrete maatregelen getroffen om het beleid verder uit te stippelen en te implementeren. Vanwege het gebrek aan capaciteit en een duidelijke beleidsvisie ten behoeve van LVV, is het opzetten en uitwerken van een beheersprogramma tot op heden nog niet uitgevoerd. Thans worden de aanbevelingen en of suggesties van de onderzoeken met betrekking tot het bovenstaande afgewacht. Ondanks het bovenstaande zijn een aantal werkzaamheden, dat gedurende 2016 hebben plaatsgevonden, het vermelden waard.

Met uitzondering van het onderdeel visserij, onderhoud LVV een goed contact met de burgers. Hierbij gaat het specifiek om de boeren en de tuinders. In het kader hiervan werd een project “Mi Hofito” gelanceerd die zeer succesvol bleek te zijn. Voor wat betreft het onderdeel visserij kan worden gesteld dat sinds de sluiting van Marcultura (eigenaren: het land Aruba, het openbaar lichaam Bonaire en het land Curaçao) er weinig meer was ondernomen op dit gebied. In 2015 zijn er acties ondernomen om te bemiddelen opdat Marcultura kon worden opgeheven of anders om dit nieuw leven in te blazen. Dit heeft in 2016 nog niet geleid tot een succesvolle afronding.

Op kleinschalig niveau wordt er gewerkt met een proefplot. Ondanks de aanhoudende droogte, begint zich dit thans positief te ontwikkelen.

Het coördineren van gezamenlijke inkoop, verkoop en bemiddeling van producten en goederen van agrarische aard is nog niet van de grond gekomen. Dit heeft grotendeels te maken met het feit dat er geen medewerking wordt verleend om mogelijkheden buiten Bonaire te exploreren. Het vorenstaande heeft direct te maken met de nieuwe beleidsvisie nl. om de uitvoerende werkzaamheden zoveel mogelijk te verzelfstandigen of te privatiseren.

Via een SEI-project is er in het verleden een tractor met ploeg, een hooimachine en bijbehorende machines aangeschaft. Deze worden thans door BAAB BV (Bonaire Agri & Aqua Business BV) gebruikt ten behoeve van de landbouwprojecten. Echter om deze taak naar



behoren te kunnen vervullen, dient er meer geïnvesteerd te worden. Hier wordt bedoeld op landbouwmachines die door de knoekhouders kunnen worden gebruikt.

Voorlichting en begeleiding inzake tuin- en landbouw is door LVV aan alle geïnteresseerden gegeven. In het algemeen wordt er regelmatig voorlichting en begeleiding gegeven aan scholen, skol di bario, Jong Bonaire, Krusada, Stichting “Mi mes Hofito”, Ka'i Mimina, FKPD, buurtcentra en kreches. Helaas is dit project volledig stil komen te liggen door langdurige ziekte van een personeelslid.



3.5 Hoofdfunctie 4

3.5.1 Functie 400 ALGEMEEN BEHEER ONDERWIJS

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Beleidsontwikkeling voor vroeg schoolse educatie: in proces, nog niet afgerond;
- ontwikkelen van informatie folders;
- individueel schooldirecteurenoverleg primair- en voortgezet onderwijs;
- inspanningsverplichting scholen m.b.t. zorgleerlingen en verzuim;
- controle leerplicht en politie aan de poorten van de scholen i.v.m. te laat komen;
- handhaven van de leerplichtwet BES middels proces-verbaal en Halt;
- schoolwijzer, centrale inschrijfpunt P.O.-scholen.

3.5.2 Functie 480 GEMEENSCHAPPELIJKE UITGAVEN/ INKOMSTEN ONDERWIJS

Schooltransport is conform de gangbare regels en afspraken georganiseerd om aan de vraag en behoefte te voldoen. De verordening voor transport, kleding en voeding ter uitvoering van artikel 5 van de Wet Primair Onderwijs is door capaciteitsgebrek nog niet gerealiseerd.

Onderwijshuisvesting impliceert renovatie, onderhoud, huur van gebouwen en faciliteiten voor primair en secundair onderwijs en onderwijszorg. Het huisvestingsplan 2012 – 2017 is het kader voor de verdere verbetering van de onderwijshuisvesting.

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Schooltransport;
- realisatie nieuwbouw brede school Papa Cornes;
- voorbereidingen/renovatie Kolegio Rayo di Solo;
- startbeleidsnotitie 'Kinderopvang in Ontwikkeling'.

3.5.3 Functie 482 VOLWASSENENEDUCATIE

Het bevorderen van vak- en beroepsonderwijs, algemeen vormend onderwijs, scholing en vorming ten behoeve van de doelgroep die het volgen van onderwijs niet als hoofdactiviteit heeft, wordt uitgevoerd door stichting Forma.

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Op basis van een met stichting Forma gesloten zorgcontract zijn conform afspraken opleidingen en cursussen verzorgd voor de doelgroepen.



3.6 Hoofdfunctie 5

3.6.1 Functie 510 OPENBAAR BIBLIOTHEEKWERK

De bibliotheek heeft naast de reguliere taken zorggedragen voor de verdere fysieke inrichting. Activiteiten zijn conform een jaarlijks terugkerende agenda gerealiseerd.

Er is verder gewerkt aan de automatisering van het boekenbestand. Hiermee wordt een belangrijke basis gelegd in de stappen naar toekomstige verzelfstandiging. Door capaciteitsgebrek zijn geen directe stappen ondernomen t.b.v. het verzelfstandigingstraject.

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Leesbevorderende (groeps)activiteiten voor en met derden uitgebreid voor doelgroep ouderen;
- kinderboekenweek;
- aanschaf boeken;
- aanschaf computers en materialen t.b.v. verdere inrichting en dienstverlening aan publiek;
- Invoeren boekenbestand in KOHA en deskundigheidsbevordering.

3.6.2 Functie 530 SPORT

De onderafdeling Indebon is belast met o.a. bewegen en spel op de scholen voor primair onderwijs, het voorbereiden van diverse sporten welke worden beoefend bij de interinsulaire wedstrijden. Ook met het begeleiden van en ondersteunen van andere takken van sport en sport- en bewegingsactiviteiten en het verhogen van het sportniveau in het algemeen.

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Reguliere taken t.b.v. beweging en sport in het primair onderwijs;
- ondersteuning buitenschoolse sport;
- interinsulaire schoolsport;
- organiseren, bevorderen, begeleiden en ondersteuning beweging- en sportactiviteiten van derden t.b.v specifieke doelgroepen o.a. jeugd, ouderen;
- het verzorgen van clinique's;
- adviseren bij het Beheer, renovatie en onderhoud buitensportaccommodaties velden en verlichting;
- koningsspelen;
- naschoolse sport;
- adviseren en begeleiden van de lokale sportbonden en clubs;
- lidmaatschap Opleiding Regional Doping Officer (RADO);
- opleiding RADO;
- internationale aansluiting sport;
- begeleiden van stagiaires;
- convenanten sportinstanties.



Project Buurt Sportcoach

Doel:

Buurt sportcoaches aanstellen voor het organiseren en coördineren van laagdrempelige sport- en beweegactiviteiten voor verschillende doelgroepen in de wijken. Dit zal bijdragen aan het verbeteren van de gezondheid en leefbaarheid in de wijken.

Stand van zaken:

Momenteel zijn er acht sportcoaches via de NSA (Nederlandse Sport Academie) gediplomeerd tot LSR (Leider Sport en Recreatie) die worden ingezet in alle wijken op Bonaire voor het verrichten van sport spel en bewegingsactiviteiten voor jong en oud. Zes van de acht sportcoaches hebben inmiddels een contract en verrichten hun werkzaamheden onder supervisie van Indebon, de sport afdeling van het openbaar lichaam Bonaire.

In samenwerking met het ministerie van VWS wordt verder onderzocht hoe dit project welke een moeizame start heeft gehad nu verder voortgezet kan worden en dat de leiders verder kunnen gaan met hun opleiding om het niveau 3 te behalen.

3.6.3 Functie 540 KUNST

De onderafdeling SKAL voor cultuur, kunst en literatuur geeft uitvoering aan beleid ter behoud en bescherming, ontwikkelen en promotie van het cultureel erfgoed en bevordering van artistieke expressie, cultuureducatie en verbetering van de culturele infrastructuur.

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Bevordering en (mede-)uitvoering jaarlijkse activiteiten van de cultuurkalender;
- promoveren en behouden van de Boneriaanse identiteit door activiteiten zoals Maskarada, Carnaval, San Juan en San Pedro, Bonairedag, Regatta en Festival di Bari;
- middels zorgcontracten subsidie verleend t.b.v. muziek- en danseducatie, cultuureducatie en –bevordering, documentatie, cultureel erfgoed en bevordering bewustzijn Papiaments als moedertaal en ter behoud van de literaire waarde.

3.6.4 Functie 541 OUDHEIDKUNDE

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Monumentenroute;
- overleg met lokale en regionale musea en instellingen op het gebied van oudheidkunde en volkenkunde.

3.6.5 Functie 560 MAATSCHAPPELIJKE LEEFBAARHEID EN OPENLUCHTRECREATIE

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Subsidie op basis van zorgcontracten t.b.v. Carnaval, Dia di Rincon en Regatta;
- organiseert ism afdeling Communicatie Bonairedag.



3.7 Hoofd functie 6

3.7.1 Functie 600 ALGEMEEN BEHEER SOCIALE VOORZIENING EN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Reguliere taken in het kader van maatschappelijke dienstverlening en bevordering arbeidsparticipatie.

Armoedebestrijding

Voor het jaar 2016 is er een (structurele) uitbreiding in het kader van de reguliere aanvragen voor materiële hulp te constateren. Deze uitbreiding betreft de verscheidenheid aan aanvragen die bij de unit Maatschappelijke Ondersteuning t.b.v. bijzondere onderstandverlening binnenkomen. Deze zijn onder andere toekenning betaling achterstallige huurpenningen ter voorkoming van huisuitzettingen, tegemoetkoming aanvullende brilkosten, toekenning paspoortkosten in verband met medische uitzendingen (begeleider) en aanvragen naschoolse opvang in verband met doorverwijzingen psycholoog/jeugdzorg. Zo is te constateren dat voor de voorziening schoolbenodigheden was er een toename van 25% aanvragen.

Verder is er een stijging te constateren in het aantal aanvragen voor tegemoetkoming kinderopvang, het aantal aanvragen schoolbenodigheden, voedselpakketten en woningverbetering. Voor wat betreft de voedselpakketten is de unit Maatschappelijke Ondersteuning en Arbeid (MOA) als trekker aangewezen om in samenwerking met de afdeling Educatie en Welzijn de regie te voeren over de uitgifte van de voedselpakketten.

Alhoewel er een algemene stijging is te constateren in het aantal aanvragen is de stijging niet sterk waar te nemen aangezien bepaalde cases in samenwerking met het project integrale wijkaanpak worden uitgevoerd en uit de bijzondere uitkering worden betaald.

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Reguliere taken in het kader van maatschappelijke dienstverlening;
- eenmalige financiële steun; aanvragen water- en elektriciteitsvoorziening, achterstallige huurpenningen, aanvullende brilkosten en paspoortkosten in verband met medische uitzendingen etc.;
- gedeeltelijke uitvoering Wet Primair Onderwijs BES art. 5: Kleding (bijdrage schooluniformen / schoolbenodigheden);
- uitvoering Begrafeniswet BES door de afdelingen Maatschappelijke Ondersteuning en Arbeid (MOA) & Publieke Gezondheidszorg (PG);
- armoedebestrijding, waaronder subsidie t.b.v:
 - voedselpakketten;
 - woningverbetering en woonbegeleiding;
- kinder- en naschoolse opvang;
- cases schuldhulpverlening – woonteam openbaar lichaam Bonaire-Fundashon Cas Boneriano (FCB);
- deeltaak noodopvang en begeleiding (in crisissituaties) en



- gedeeltelijke uitvoering noodopvang en begeleiding ivm mensenhandel (wettelijke taak).

Project Noodopvang en Begeleiding (“Perspectief op Verantwoord Wonen”)

Doel:

Het bieden van schuldhulpverlening aan huurders van Fundashon Cas Boneriano (FCB) ter voorkoming van huisuitzetting en het realiseren van noodopvang en begeleiding bij bewoners die dakloos zijn geraakt.

Stand van zaken:

De schuldenproblematiek is een groot probleem op Bonaire en wordt voor een deel veroorzaakt doordat mensen niet voldoende inkomen hebben om mee rond te komen, maar ook omdat mensen een slecht bestedingspatroon hebben en hierdoor niet goed kunnen omgaan met hun geld. In 2016 zijn er aan 112 huurders van FCB veel al met succes begeleiding geboden in verband met achterstallige huurschuld ter voorkoming van huisuitzetting. Dit laatste was in 2016 in aantal gevallen toch niet te voorkomen. Dit project wordt onder supervisie van het projectbureau IWA uitgevoerd in samenwerking met; (ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)- Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN) en het OLB. De “Achter de Voordeur” methodiek bleek bij de uitvoering van dit project goed te werken.

3.7.2 Functie 611 WERKGELEGENHEID

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Aanvang implementatie arbeidsmarktbeleid;
- reguliere taken in het kader van arbeidsbemiddeling;
- toeleidingstrajecten en projecten naar werk (Jobprograms/jobcoaches).

Het jaar 2016 is afgesloten met een groei van 18% van werkzoekenden die zich hebben ingeschreven. Naast de groei in aantal ingeschreven werkzoekenden is er een opmerkelijke groei te constateren in het aantal aangemelde vacatures (18%) in vergelijking met 2015. Dit is als gevolg van het opheffen van het gedoogbeleid bij de afdeling tewerkstellingsvergunningen in de uitvoering van de wetgeving. Dit heeft ervoor gezorgd dat de afdeling inzicht kreeg in meerdere vacatures waarvoor jarenlang buitenlandse arbeidskrachten voor gezocht werden.

Daarnaast is er gewerkt aan het ontwikkelen van jobprogramma's welke hebben geleid aan een kleine stijging in het aantal plaatsingen (30%).

Project Jobprogramma Algemeen

Doel:

Dit project is gericht op het bestrijden van werkloosheid in het bijzonder bij de doelgroep 24 jaar en ouder.

Stand van zaken:

Dit project is een samenvoeging van alle jobprograms die in eerder jaren zijn uitgevoerd zoals o.a: horeca en toerisme; bouw; schoonmaak; techniek etc.

Binnen dit project wordt gewerkt met alle relevante stakeholders zoals het onderwijsveld; de Kamer van Koophandel en het bedrijfsleven in het algemeen.



De ervaring heeft geleerd dat werkhouding en sociale vaardigheden essentieel zijn om kandidaten in een baan te plaatsen en te behouden.

Daarom is besloten om alle deelnemers eerst te laten participeren aan een voortraject, waarin de basisvaardigheden zoals o.a. op tijd komen; omgaan met conflicten op de werkvloer m.a.w. sociale vaardigheden in het algemeen worden aangeleerd binnen een periode van 6 weken.

86 Werklozen hebben deelgenomen aan een traject in het kader van een jobprogram inclusief voortraject waarvan 56 een betaalde baan aan hebben overgehouden.

Project Woningverbetering Particulieren

Doel:

Het armoede deel van dit project is gericht op het realiseren van verbeteringen aan woningen van particulieren met een inkomen lager dan US\$ 1550 per maand die niet instaat, zijn de nodige verbeteringen te realiseren. De desbetreffende woning dient te voldoen aan een vijftal basis voorwaarden te weten.: wind; water; zon-dicht en te beschikken over primaire hygiënische voorzieningen zoals een douche en toilet.

Stand van zaken:

In 2016 is veel tijd besteed aan het verder inventariseren van het aantal woningen over het hele eiland dit zijn inmiddels bijna 300 en het verkrijgen van de nodige middelen vanuit het “Bommelberaad”. Dit laatste is gelukt waardoor weer verder kan gaan met de verbetering van de woningen. Voor 30 woningen is het traject gestart van offerte aanvraag bij kleine lokale aannemers om vervolgens het verbeteringstraject te starten. Dit gebeurt in samenhang met het project jobprogram bouw en waar mogelijk ook stagiaires vanuit FORMA en of SGB.

Project Jobprogramma Landbouw en Veeteelt

Doel:

Het realiseren van in totaal 20 arbeidsplaatsen binnen de groensector en het produceren van lokale tuinbouw producten. En een bijdrage leveren aan de ontwikkelen van een expertisecentrum van de land- en tuinbouw op Bonaire.

Stand van zaken:

Dit project welke is ondergebracht bij het lokale bedrijf BAAB BV (Bonaire Agri & Aqua Business BV) en gekoppeld aan het POP (Plattelands Ontwikkeling Project)-project gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken (EZ) is in 2016 nog niet goed van de grond gekomen. De eerste 8 kandidaten zijn geplaatst o.a. bij het veevoer project en kasproject van Krusada en hebben ook cursussen gevolgd met betrekking tot land en tuinbouw. Een goed vervolg m.b.t. het plaatsen van nog 12 kandidaten bleef achterwege vanwege de realisatie van het expertisecentrum te Hofi Aruba op het voormalig LVV-terrein. Vooralsnog is het de bedoeling om het expertisecentrum in 2017 te realiseren. Met de verdere ontwikkeling van het LVV-terrein kunnen er zelfs meer dan 12 arbeidsplaatsen worden gecreëerd.

3.7.3 Functie 630 SOCIAAL CULTUREEL WERK / JEUGD- EN JONGERENWERK

In het jaar 2016 is het volgende middels zorgcontracten gesubsidieerd:

- Organisatorische, inhoudelijke en strategische ondersteuning aan NGO's en vrijwilligerswerk;



- buurthuiswerk;
- naschoolse activiteiten 4-12 jaar;
- naschoolse activiteiten 12-21 jaar;
- woon Leer Werk traject 18-27 jaar;
- beheer en onderhoud buurthuizen;
- informatie/advies/opvoedingsondersteuning tbv gezin/jeugd;
- bevordering jeugdparticipatie.

Project Integrale wijkaanpak 4

Doel:

Het verbeteren van de leefbaarheid binnen de zes traditionele Bonariaanse wijken t.w.: Nort'i Saliña, Antriol, Rincon, Terra Cora, Nikiboko en Amboina; het bestrijden van armoede en een bijdrage leveren aan het creëren van zelfredzame burgers. Alle bovengenoemde projecten leveren een bijdrage aan de realisatie van genoemde doelstellingen. Door het "outreaching" manier van werken wordt via de zogenoemde "*Achter de voordeur methode*" getracht om het vertrouwen van de burgers te winnen om zodoende de sociaal economische positie van de bewoners te verbeteren. Het bevorderen van de participatie en integratie van de wijkbewoners is daarbij zeer belangrijk. Een proces wat nog tientallen jaren zal gaan duren, met vallen en opstaan vanwege de grote achterstand op vele leefgebieden.

Stand van zaken:

Dit project loopt goed en is essentieel voor de verbetering van de sociaaleconomische situatie van Bonaire. De wijkwerkers hebben veel huisbezoeken afgelegd om de betrokken families te ondersteunen; een flink deel hiervan zit inmiddels in een begeleidingstraject. De meest voorkomende problemen zijn een slechte leefsituatie van kinderen, overbewoning, geringe inkomsten en schulden, verwaarlozing, slechte of onvoldoende voeding, huiselijk geweld en zedendelicten. Een specifiek onderdeel van de wijkaanpak is het bieden van schuldhulpverlening.

Vanuit IWA worden verschillende informatiebijeenkomsten in de wijken georganiseerd, met als thema's leefbaarheid, "schoon, heel en veilig"; huurschuldproblematiek; bijeenkomsten voor migranten, etc. Nu wordt er hard gewerkt aan het vormen van sociale wijkteams, het versterken van de bewonersplatformen en het creëren van veilige speel- en ontmoetingslocaties voor jong en oud in de wijken.

Project ICT in de wijken (Aanpak digitale achterstand ICT in de wijken)

Doel:

Middels een wijkgerelateerde aanpak in samenwerking met scholen in het primair onderwijs een bijdrage leveren aan het verkleinen van de ICT achterstand op Bonaire.

Stand van zaken:

In 2016 heeft het project welke wordt uitgevoerd door Skillsprof BV een grote achterstand opgelopen vanwege diefstal van al het apparaat (laptops etc.) welke werd gebruikt voor het geven van lessen in wijkcentra's en scholen. Als gevolg hiervan is een deel van de doelstelling



niet gehaald. Desalniettemin kan gesteld worden dat er groot vooruitgang wordt geboekt met het inhalen van de digitale achterstand bij de Bonariaanse bevolking in het bijzonder bij de groep minder bedeelden die ook thuis niet over internet beschikken. Middels het ECDL (European Computer Driver Licence) concept ruim 200 bewoners in de gelegenheid gesteld om dit certificaat te behalen. De primaire doelstelling was om 300 bewoners, voornamelijk ouders van leerlingen van groepen 7 en 8 van het primair onderwijs om mee te doen aan deze computerlessen.

Het project welke was gestart in de wijken Antriol, Rincon en Nort'i Saliña is inmiddels uitgebreid naar alle zes traditionele wijken van Bonaire. Voor het ons voorliggend jaar worden er congressen georganiseerd om het belang van digitalisering nog meer aandacht te geven.

Project SHARK

Doel:

Jongeren van 18 tot 27 jaar worden begeleid naar zelfstandig wonen en naar school of werk. Dit gebeurt bij SHARK het leer-woon-werkcentrum van Stichting Jong Bonaire. SHARK staat voor Simplemente hobennan aktivo, responsabel i konsiente.

Stand van zaken:

Voor de opzet van het centrum is door de sociale woningbouwcorporatie Fundashon Cas Boneriano (FCB) een locatie aangekocht, waarin meerdere appartementen en centrale onderdelen zoals een kantoor konden worden gemaakt. De accommodatie biedt huisvesting voor in totaal 17 jongeren. Een aantal van deze jongeren nemen ook deel aan de jobprogramma's die worden uitgevoerd door projectbureau IWA. Het centrum wordt ook gebruikt voor huisvesting van jongeren uit de andere BES-eilanden.

Door een structureel exploitatie tekort is over 2016 maar 12 van de 17 beschikbare plaatsingsmogelijkheden gebruikt. Er is een traject in werking gesteld samen met het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) om te kijken er overgegaan kan worden naar een meet structurele vorm van financiering voor dit zo noodzakelijke bewezen project.

3.7.4 Functie 640 BEJAARDENZORG

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Middels zorgcontracten subsidie ten behoeve van dagopvang en transport bejaarden;
- uitvoering project "Zelfmanagement 60+ en Mindervaliden" ter verbetering zelfstandige woonsituatie van de ouderen, waarbij ook mantelzorg wordt betrokken/geactiveerd;
- seniorenplatform is in 2016 gereactiveerd.

Project Zelfmanagement 60+ en Miva

Doel:

Dit project is gericht op het bieden van ondersteuning aan minimaal 60 zelfstandig wonende ouderen en mensen met een (lichte) lichamelijke beperking uit alle wijken van Bonaire. Het gaat daarbij om WMO-achtige activiteiten zoals huishoudelijke hulp, begeleiding naar medische en zorg instellingen, bank en sociale activiteiten, transport, maaltijdvoorziening en kleine aanpassingen in de woning zoals het verwijderen van drempels in toilet en badkamers.



Stand van zaken:

Het project welke in 2014 moeizaam van start is gegaan in de wijken Rincon, Antriol en Nort'i Saliña is inmiddels niet weg te denken uit de Boneriaanse samenleving. Momenteel zit het project in een fase van verduurzaming waarbij de overdracht naar de stichting Sentro di Informashon, Aktivdat i Kuido pa Hende Grandi (SIAK) wordt voorbereid in samenwerking met o.a. het ministerie van VWS en SZW. Inmiddels werken er 6 alpha medewerkers en een coördinator. Die dagelijks, soms ook in de weekeindes, dienstverlening aanbieden aan de doelgroep 60+ en mindervalide. De gestelde doelen voor 2016 waren ruimschoots gehaald.

3.7.5 Functie 650 KINDEROPVANG

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Middels zorgcontracten subsidiering van kinderopvang;
- verstrekkingen individuele kindplaatssubsidies crèches;
- nota kinderopvang is ontwikkeld tbv kwaliteitsverbetering.

3.7.6 Functie 651 DAGOPVANG GEHANDICAPTEN

In het jaar 2016 is het volgende gerealiseerd:

- Middels zorgcontracten subsidiering t.b.v. participatie en integratie van mindervaliden;
- regelmatig overleg met organisaties t.b.v. toekomstige overkoepeling;
- continue input t.a.v. bewustwordingscampagnes i.v.m. toegankelijkheid;
- bewustwording campagne in de wijken;
- mini conferentie is in 2016 georganiseerd.



3.8 Hoofdfunctie 7

3.8.1 Functie 700 ALGEMEEN BEHEER VOLKSGEZONDHEID

Het volgende is in het jaar 2016 gerealiseerd op het gebied van algemeen volksgezondheidszorg:

Coördineren, faciliteren, stimuleren en (laten) uitvoeren van preventieprojecten ten behoeve van de bevolking op het terrein van publieke gezondheidszorg

- Het bevorderen van de totstandkoming en de continuïteit van en de samenhang binnen de publieke gezondheidszorg en de afstemming ervan met de curatieve gezondheidszorg en de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen;
- op structurele basis vonden er besprekingen plaats op de verschillende beleidsterreinen tussen de publieke gezondheidszorg en de curatieve gezondheidszorg;
- het coördineren van de inzet van de geneeskundige diensten wanneer er zich een ramp voordoet. De Geneeskundige Hulpverlening Ongevallen en Rampen (GHOR) is hierbij verantwoordelijk voor de geneeskundige hulpverlening, psychosociale hulpverlening en de preventieve openbare gezondheidszorg;
- verdere opbouw en organisatie van de GHOR;
- het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen;
- het bevorderen van medisch milieukundige, technische hygiënezorg en psychosociale hulp bij rampen;
- project versterking publieke gezondheid. Versterken en verdere opbouw van alle secties (sectie beleid & onderzoek, sectie gezondheidsbevordering en ziektepreventie, sectie Infectieziektenbestrijding & Jeugdgezondheidszorg (0-19 jaar & vector controle));
- er werd geïnvesteerd in het versterken van de netwerken binnen de Publieke Gezondheidszorg. Alle secties (sectie Beleid & Onderzoek, sectie Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie, sectie Infectieziektenbestrijding & Jeugdgezondheidszorg (0-19 jaar & vector controle) waren in ontwikkeling/ opbouw;
- preventienota;
- opbouw registratie van non-communicable diseases en risicofactoren;
- jeugdgezondheidszorg.

3.8.2 Functie 710 PREVENTIEVE EN CURATIEVE GEZONDHEIDSZORG

Het volgende is in het jaar 2016 gerealiseerd op het gebied van preventieve en curatieve gezondheidszorg:

Preventieprogramma's / projecten gericht op verschillende voor Bonaire actuele gezondheidsproblemen (obesitas, diabetes & hypertensie, overmatig gebruik of misbruik genotmiddelen)

- preventieprojecten in het kader van gebruik van alcohol en drugs ten behoeve van de jeugd werden geïmplementeerd door de Stichting voor Verslaving en Psychiatrie Caribisch Nederland (SVP-CN) in opdracht van en in samenwerking met het openbaar lichaam Bonaire. Verschillende preventieactiviteiten, zoals informatie op evenementen (bijv. Karnaval), radio- en televisiespots, voorlichtingsposters verspreid over het eiland, -



preventielessen op de basisscholen (methode B-smart), een preventiefilm, hebben plaatsgevonden;

- ter preventie van overgewicht en obesitas en daaraan gerelateerde ziekten is de in 2013 'Jongeren op gezond gewicht' (JOGG) aanpak in 2016 verder doorgetrokken middels verschillende deelprojecten (het waterproject bij drie scholen van het primair onderwijs en Body Mass Index (BMI) project op de middelbare school) werden uitgevoerd;
- in de jaarlijkse gezondheidsmaand werd aandacht besteed aan belangrijke thema's, waaronder gezonde voeding en beweging;
- in samenwerking met scholen werd het programma 'Gezonde School' uitgevoerd met het doel gezonde en veilige scholen te creëren op Bonaire.

Terugkomende projecten en reguliere taken infectieziekten bestrijding (campagnes dengue bestrijding & influenza, aansturing plan van aanpak dengue, ondersteuning bij Jeugd vaccinatieprogramma's, reisvaccinaties, monitoring –en registratiesysteem en onderhoud voor diverse infectieziekten)

- Preventie van vector-overgedragen ziekten als Dengue, Chikungunya en Zika vonden plaats (via collectieve campagnes, naast de structurele activiteiten van het team Vectorcontrole);
- de jaarlijkse griepvaccinatie werd georganiseerd in samenwerking met de huisartsen;
- reizigersvaccinaties vond plaats in samenwerking met de huisartsen (uitvoering);
- lidmaatschap van het Landelijk Centrum voor Reizigersadvies werd Geformaliseerd;
- monitoring en registratie infectieziekten vond plaats;
- melden van aangifteplichtige ziekten in Osiris (Landelijk meldsysteem meldingsplichtige infectieziekten) vond structureel plaats;
- de samenwerking met de epidemioloog Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) is geformaliseerd. Syndromic Surveillance Caribisch Nederland vond plaats door de epidemioloog met medewerking van twee grote huisartspraktijken op Bonaire;
- in samenwerking met het RIVM, met de andere openbare lichamen en de landen van het Caribische deel van het Koninkrijk werd systematisch gewerkt aan de implementatie van de International Health Regulations (IHR) richtlijnen;
- harmonisatie van de jeugd vaccinatieprogramma is afgerond.

Activiteiten jeugd gezondheidszorg/ouderengezondheidszorg

- aan de professionalisering van de jeugd gezondheidszorg (JGZ) 0-4 in het CJG werd systematisch gewerkt door middel van gerichte scholing en trainingen;
- de ontwikkeling van de school-JGZ was in voorbereiding o.m. door oriëntatie op de nieuwste ontwikkelingen in Nederland en de behoefte aan preventieve zorg voor de jeugd op Bonaire. Een stappenplan voor de ontwikkeling van de complete JGZ 0-19 werd geïnitieerd;
- in samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin (uitvoering) is het vaccinatieprogramma op Bonaire gecompleteerd met de vaccinatie tegen HPV.

3.8.3 Functie 720 SLACHTHUIZEN

Hoewel het slachthuis formeel niet onder de directie toezicht en handhaving valt, worden de keuringen en toezicht op het slachtproces uitgevoerd door de keurmeesters van de directie.



Slachten van vee en het keuren van vlees conform de wettelijke regels vindt dagelijks plaats bij het slachthuis.

Het lag in de planning om het aantal slachtingen uit te breiden door het slachten van geiten van Stinapa (Washington park), maar dit is niet volledig gerealiseerd. Dit zal in het jaar 2017 meer aandacht krijgen.

Het bestrijden van het illegaal slachten van vee en de verkoop van ongekeurd vlees is eveneens niet gerealiseerd. Wel is hiervoor een uitvoeringsplan opgesteld, dat in samenwerking met collega inspecteurs van de andere afdelingen van de directie en andere handhavingspartners zal worden opgepakt.

Er is een aanvang gemaakt met het opstellen van een plan voor de importkeuring, dat volgend jaar 2017 zal worden uitgevoerd. Dit zal voor extra inkomsten zorgen voor het OLB.

Tot slot zijn er besprekingen gevoerd en akkoord gegeven om een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid voor verzelfstandiging van het slachthuis.

3.8.4 Functie 721 REINIGING

De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu (I&M) heeft in 2013 personele en financiële middelen ter beschikking gesteld voor de uitvoering van het Afvalbeheer- en uitvoeringsplan Bonaire. In november 2015 heeft het bestuurscollege de civiele werken voor een verbrandingsinstallatie voor (bio)medisch afval en voor afvalbrengpunten te Lagun en Rincon gegund. Naar aanleiding van protesten heeft het college medio 2016 besloten de bouwwerkzaamheden te Rincon stop te zetten. Later zijn de werkzaamheden op een andere locatie, Morotin, voortgezet.

In 2016 zijn inmeddels de bestaande afspraken over het afvalbeheer tussen I&M en het OLB geactualiseerd door middel van het rapport "Afvalbeheer op maat". Het rapport is in augustus formeel aan lenM aangeboden. In november werd de toezeggingbrief van het ministerie ontvangen voor het afvalbeheer tot en met 2022. I&M financiert eenmalig de investeringskosten en het OLB is verantwoordelijk voor het dekken van de exploitatiekosten. Wegens het structureel ontbreken van budget voor nieuw afvalbeleid in de eilandsbegroting van het OLB, heeft Selibon toegezegd de exploitatiekosten voor haar rekening te nemen.

Vervolgens zijn de projectplannen voor 2017 verder ontwikkeld. Het betreft de volgende projecten:

- Onderzoek afzetmarkten
- Verbranden biomedisch- en infectueus afval
- Inrichten afvalcentrum Lagun
- Inrichten afvalbrengpunt Rincon
- Afwerken stortplaats Morotin

3.8.5 Functie 722 RIOLERING EN WATERZUIVERING

In de loop van 2016 zijn in samenspraak tussen de supervisor van OLB en WEB, het een en ander aan herstelwerkzaamheden aan de werken uitgevoerd. In dat kader is ook de supervisor, via TNO, opnieuw gecontracteerd. De voortgang van de herstelwerkzaamheden is van dien aard dat het niet mogelijk gebleken is om alles voor 31 december 2016 af te ronden. SONA



heeft daarom aan BZK verzocht om de ter beschikking gestelde financiering voor de afronding te verlengen. Het ministerie heeft hiermee ingestemd en deze is inmiddels verlengd tot 30 juni 2017. Tevens is van belang te melden dat inmiddels een volledig arbitrageprocedure is opgestrat tussen de aannemer MNO en SONA. Het oordeel wordt voorsnog niet eerder dan in de loop van 2018 verwacht, waardoor ook de eindafrekening van het project in de relatie OLB – SONA niet eerder dan in 2018 plaats kan vinden. Op dit moment heeft WEB namens OLB inofficieel de exploitatie, beheer en onderhoud van de Riolering op zich genomen.

3.8.6 Functie 723 MILIEU EN NATUURBEHEER

De unit Milieu en Natuurbeheer zorgt voor het formuleren, aansturen en controleren van het beleid met betrekking tot milieu en natuur.

De unit Milieu en Natuurbeheer kampt met een tekort aan capaciteit waardoor het uitvoeren van de wettelijke taken maar moeizaam van de grond komen. Tevens heeft het openbaar lichaam het nadeel dat de regelgeving vanuit Nederland wordt opgelegd terwijl de middelen hiertoe niet aanwezig zijn of niet vrijgemaakt kunnen worden. Door het stellen van prioriteiten zal worden bekeken of een nog betere samenwerking met het ministerie van I&M in 2017 kan worden bewerkstelligd. Dit moet zijn beslag vinden in het ter beschikking stellen van capaciteit zodat inhoud kan worden gegeven aan de uitvoering van de wettelijke taken.

3.8.7 Functie 725 OVERIGE OPENBARE HYGIENE

Bij de functie 725 Overige Openbare Hygiene behoren alle baten en lasten van de afdeling Handhaving Zorg en Samenleving van de directie Toezicht en Handhaving en de Unit Vector Controle van de directie Samenleving en Zorg.

Een overzicht van de prestaties in het jaar 2016 wordt hieronder weergegeven.

Directie Toezicht en Handhaving: Afdeling Handhaving Zorg en Samenleving

Wat zouden wij doen?

- Continuering van de voorlichting en educatie ter bevordering van hygiëne, warenkeuring en voedselveiligheid;
- Het organiseren van diverse voorlichtingscampagnes op het gebied van de publieke volksgezondheid in samenwerking met de directie Samenleving & Zorg;
- Het uitvoeren van pre-operationele keuringen bij beginnende bedrijven;
- Continuering van het geven van voorlichting aan scholen, crèches, groepen en bedrijven;
- Het controleren van het adequaat gebruik van afvalwater zuiveringssysteem door kunukero's;
- Het gebruikmaken van digitale checklijsten voor het toezicht en handhaving op het gebied van drank- en horeca vergunningen;
- Het uitbreiden van de adviseringstaken op het gebied van voedselveiligheid en openbare hygiëne aan het BC.

Wat hebben wij gedaan?

- Continuering van de voorlichting en educatie ter bevordering van hygiëne, warenkeuring en voedselveiligheid;



- Het organiseren van diverse voorlichtingscampagnes op het gebied van de publieke volksgezondheid in samenwerking met de directie S & Z;
- Het uitvoeren van pre-operationele keuringen bij beginnende bedrijven;
- Continuering van het geven van voorlichting aan scholen, crèches, groepen en bedrijven;
- Het controleren van het adequaat gebruik van afvalwater zuiveringssysteem door kunukero's;
- Het gebruikmaken van digitale checklijsten voor de toezicht en handhaving op het gebied van drank- en horeca vergunningen;
- Het uitbreiden van de adviseringstaken op het gebied van voedselveiligheid en openbare hygiëne aan het BC.

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

- Het lag in de planning om het aantal slachtingen uit te breiden door het slachten van geiten van Stinapa (Washington park), maar dit is niet volledig gerealiseerd. Dit zal in het jaar 2017 meer aandacht krijgen.
- Het bestrijden van het illegaal slachten van vee en de verkoop van ongekeurd vlees is eveneens niet gerealiseerd. Wel is hiervoor een uitvoeringsplan opgesteld, dat in samenwerking met collega inspecteurs van de andere afdelingen van de directie en andere handhavingpartners zal worden opgepakt.

Nieuw Beleid en/of bezuinigingen

Wat zouden wij doen mbt nieuw beleid?

- Voorlichting op het gebied van voedselveiligheid i.s.m. afd. communicatie.
- Het is belangrijk dat de inspecteurs kennis opdoen op het gebied van de Warenwet en voedselveiligheid. Stage lopen in het buitenland (Ned.) is daarom een "must". (8 inspecteurs á US\$ 1229,75 p/p). Het is niet de bedoeling dat alle inspecteurs gelijktijdig gaan, maar dit gefaseerd wordt.
- Aanschaf materiaal Warenkeuring en GKMB. US\$ 40.000,- (voor het aanschaffen van kern thermometer, dipslide, voedselbodem, laser-thermometer, vers-vis-meter, cooler thermometer.)
- Aanschaf Incubator WK US\$ 395,- (voor het kweken van micro-organismen bij watermonster afname).

Wat hebben wij gedaan?

- Voorlichting op het gebied van voedselveiligheid i.s.m. afd. communicatie.

Wat hebben wij niet kunnen uitvoeren?

- Stage lopen in het buitenland (Ned.) is daarom een "must". (8 inspecteurs á US\$ 1229,75 p/p). Het is niet de bedoeling dat alle inspecteurs gelijktijdig gaan, maar dit gefaseerd wordt.
- Aanschaf materiaal Warenkeuring en GKMB. US\$ 40.000,- (voor het aanschaffen van kern thermometer, dipslide, voedselbodem, laser-thermometer, vers-vis-meter, cooler thermometer.)
- Aanschaf Incubator WK US\$ 395,- (voor het kweken van micro-organismen bij watermonster afname).



Sectie Warenkeuring

	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
Aanvraag D.&H.	22	19	27	25	93
Pre op. Keuring	15	19	20	18	71
Ingekomen verg.	6	1	14	2	23
Uitgave P.O.K.	17	13	23	23	71
Aantal bezoek P.O.K.	12	5	20	-	37
Routine C.	41	29	39	23	132
Her contr.	11	8	17	12	48
Keuring mbt. verlenging	4	2	4	8	18
Vergunning (nieuw)	10	4	8	12	34
Cruise Markt	33	11	-	37	81
Controle op E.V.	5	1	2	-	8
Spot- /Recheck	3	5		13	21
Publieke Akt.		3	1	2	6
Slachten/Vlees Keuring.	201	310	180	257	848
Recall	-	-	-	-	-
W.M.	25	25	26	24	100

Taskforce extern

	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
Vergadering	5	3	12	11	31
Controle		3			3
Controle op K K.	73	49	39	25	186
Ship Sanitation	8	6	7	10	31
Haven Controle	18	17	25	41	101
Voorlichting /	8	9	10	--	17
Begeleiding		9	8	6	23
Ingekomen Klacht	19	18	18	20	75
Afgerond.	8	15	11	6	45



Taskforce Intern

	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
(vergadering)	4	1	3	10	18
(ijkwezen)		2	2		4
(vergunning)					
(bureau rijbewijs)					
(natuur en milieu)					
(gevaarlijke stoffen)					
(Prijzen controle)					
(Vuurwerk)					
(Geiten diefstal)		2			
(zon. controle)				1	

Uitgave

	Kw1	Kw2	Kw3	Kw4	Totaal
Buffet vergunning	8	10	19	46	83
Vent vergunning	2	4	8	5	19
R.V.G.	8	11			20
Begeleiding		1			
Toezicht begrafenis					

Directie Samenleving en Zorg: Unit Vectorcontrole

In het kader van de vectorcontrole is een saneringsactie georganiseerd in alle buurten op Bonaire, met de bedoeling zoveel mogelijk afval te verwijderen die broedplaatsen kunnen vormen voor muggen en tegelijkertijd de burger actief te betrekken. In november 2016 is de muggenbestrijding verder opgeschaald in verband met de toename aan het aantal gevallen van Zika. Er is gespoten in de buurten om zoveel mogelijk geïnfecteerde muggen te doden om zodoende zoveel mogelijk nieuwe ziektegevallen te voorkomen.



3.9 Hoofdfunctie 8

3.9.1 Functie 822 OVERIGE VOLKSHUISVESTING

De unit Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting (ROV) / Erfgoed zorgt voor het formuleren, aansturen en controleren van beleid met betrekking tot de ruimtelijke ordening, de volkshuisvesting, de bouw en de monumenten zowel boven als ondergronds.

Naast bijdragen aan de ontwikkeling van een nieuw woningmarktbeleid is ook het monumentenbeleid in 2016 verder uitgekristalliseerd. Om het beleid rondom het monumentenvraagstuk te kunnen ontwikkelen en te implementeren is er externe expertise ingehuurd.

De allerlaatste achterstanden van bouwvergunningen zijn inmiddels weggewerkt en de afwikkeling verloopt efficiënter. De bouwcommissie 'nieuwe stijl' heeft zich het afgelopen jaar verder bewezen. Er zijn ruim 300 aanvragen behandeld en vergunningen verleend.

De mandatering van de vergunningverlening aan de directie betekent in de praktijk een enorme tijdswinst voor de klant.



3.10 Hoofdfunctie 9

3.10.1 Functie 910 RESERVERINGEN EN VOORZIENINGEN

Algemene Reserve

Gedurende 2016 zijn diverse balansposten opgeschoond c.q. nader onderzocht voor een realistische waardering. Het nettoresultaat van het boekjaar van US\$ 2,243,102 is sterk beïnvloed door enerzijds bijstelling van diverse voorzieningen en anderzijds door de vrijval van enkele posten.

Voorziening Afschrijving Huisvesting Scholen

Voor het project van de Schoolhuisvesting is een reserve opgenomen voor afschrijvingen in verband met de afschrijving op de investeringen die tezamen met het openbaar lichaam Bonaire door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) c.q. het Rijk zijn gedaan in de huisvesting van scholen. De bijdrage van het openbaar lichaam Bonaire is 1/3 deel van de bruto investering. De totale investering in de voltooide gebouwen ultimo boekjaar wordt in de balans van het openbaar lichaam opgevoerd onder aftrek van de bijdrage van derden, echter de afschrijvingskosten worden berekend op de bruto investering. Dit resulteert in een Reserve Afschrijving Gebouwen welke tijdelijk als een Voorziening is opgenomen in het Eigen Vermogen per 31 december 2016 in afwachting van een definitieve afhandeling van deze post.

Bestemmingsreserve

Op basis van een besluit van de Eilandsraad is een bedrag van US\$ 250,000 toegevoegd o.a. ter financiering van de verbouwing van de huisvesting van afdeling Financien en ICT.

3.10.2 Functie 911 GELDLeningen

Tijdens het boekjaar zijn de aflossingen voor de renteloze lening ten behoeve van Onderwijs huisvesting en het doelsaldo zijn met de Vrij Uitkering verrekend. De lening voor het doelsaldo is tijdens het boekjaar volledig afgelost.

3.10.3 Functie 912 VRIJGEKOMEN MIDDELEN

De vrijgekomen middelen op basis van afschrijvingen voor het boekjaar bedragen US\$ 1,967,805. Hierin is ook opgenomen de afschrijving ten behoeve van het Onderwijs huisvestingsproject ad. US\$ 268,695 die niet in de primitieve begroting zijn opgenomen. bruik zijn.

3.10.4 Functie 913 DIVIDENDEN

Gedurende het boekjaar is US\$ 682,192 aan dividend ontvangen van een deelneming middels schuldverrekening.

3.10.5 Functie 920 BELASTINGEN

Het aanslagen systeem was een belangrijk instrument in de heffing van de Motorrijtuigenbelasting. Gedurende 2016 zijn de navolgende bedragen (op kasbasis) ontvangen voor de verschillende belastingen:



Motorrijtuigenbelasting	US\$	2,731,841
Logeergastenbelasting	US\$	2,032,431
Autoverhuurbelasting	US\$	554,359
Grondbelasting	US\$	1,571,102
Opcenten	US\$	903,807

Naast de belastingen is US\$ 2,188,201 ontvangen aan erfpacht.

3.10.6 Functie 921 VRIJE UITKERINGEN

Er is geen wijziging in de ontvangen Vrije Uitkering in vergelijking met boekjaar 2016. De Vrije uitkering is vastgesteld op US\$ 27,328,120.

3.10.7 Functie 922 ALGEMENE UITGAVEN/INKOMSTEN

Stelposten

De stelposten voor personeelskosten zijn gedurende het boekjaar grotendeels verdeeld naar de functionele diensten te dekking van de gerealiseerde kosten.

Uitkering gezagsdragers

De realisatie van de uitkeringen aan gezagsdragers zijn minder dan begroot.

VUT uitkeringen

Gedurende het boekjaar zijn geen VUT uitkeringen betaald.

Wachtgeld uitkeringen

Mede door de wisseling van de coalities is meer besteed aan wachtgeld uitkeringen dan begroot.

Onderstand bij wijze van pensioen

De kosten in verband met uitkeringen bij wijze van pensioen gedurende het boekjaar zijn conform de begroting.

Overige Sociale lasten

De kosten gemoeid met de premei ziekteverzuimbeleid gedurende het boekjaar zijn conform de begroting.

Stichting Overheidsaccountants Bureau

De kosten in verband met de controle van de jaarrekening 2015 zijn hoger uitgevallen dan begroot.

Algemene uitgaven/inkomsten

Onderstaand een overzicht van de belangrijke mutatie voor boekjaar 2016

Dotatie pensioenvoorziening

Onder de Algemene uitgaven en inkomsten zijn onder andere opgenomen de ophoging van de voorziening ter dekking van de pensioenverplichtingen met US\$ 1,800,000 als gevolg van de afronding van de doorvoering van effecten van functiewaardering periode over de periode 2005



– 2009. De hoogte van de voorziening is gebaseerd op een schatting van de actuarissen en PCN.

Afrekening FINEB

De activiteiten van FINEB zijn reeds een aantal jaren stopgezet. De saldi van de bankrekeningen (US\$ 964,905) zijn in december 2016, in het kader van de liquidatie van de stichting, aan het openbaar lichaam Bonaire overgedragen, deels ter aflossing van een lening van US\$ 750,000; het overige gedeelte (US\$ 214,905) is als bijzondere eenmalige baten aangemerkt voor 2016.

Afrekening studieleningen OCW/FINEB

Het Ministerie van OCW heeft gedurende 2016 US\$ 425,629 netto afgerekend in verband met de inning van studieleningen.

Verrekening van Electra rekeningen Waterzuiveringsinstallatie

Tijdens 2016 zijn de water en electra rekeningen die ten onrechte door WEB aan het OLB zijn belast gedurende de periode 2013 tot en met 2016 verrekend. Het effect van de periode 2013 – 2015 ad US\$ 280,469 is als bijzondere baten verantwoord.

Nettomutaties Bijzondere Uitkeringen

De nettomutaties van de ontvangen en bestede gelden van bijzondere uitkeringen (US\$ 945,197) worden onder deze functie verantwoord, alsmede in de balansposten.

Reservering vakantiegeld

Een reservering van US\$ 112,500 is opgenomen onder deze post.



3.11 Verdeeldienst/kostenplaatsen

3.11.1 Functie 022

Afdeling Facilitaire Zaken

- Het initiëren van het project GPS tracking systeem in alle dienstauto's van het OLB;
- Het initiëren van het project Vervangen van telefooncentrale;
- Het verzorgen van de bode en chauffeur diensten;
- Het uitvoeren van het kantoorinrichtingbeheer;
- Het uitvoeren van het inventarisbeheer;
- Het uitvoeren van het wagenparkbeheer;
- Het uitvoeren van het telefooncentralebeheer
- Het uitvoeren van de interieurverzorging van de openbare ruimtes;
- Het uitvoeren van de bewaking en controle van water & energieverbruik;
- Het verzorgen van de inkoop bedrijfsmiddelen;
- Het uitvoeren van het magazijnbeheer.



4. Paragrafen





4.1 Paragraaf Lokale heffingen en belastingen

4.1.1 Inleiding

De paragraaf lokale heffingen dient ertoe de eilandsraad een betrouwbaar inzicht te bieden in de eigen inkomsten en de lastendruk die de lokale heffingen veroorzaken. In de toelichting op de BBV BES worden de volgende onderdelen voor de paragraaf lokale heffingen genoemd. In de begroting respectievelijk het jaarverslag moet voor de Raad de volgende informatie beschikbaar zijn:

- De geraamde inkomsten;
- Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- Een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen;
- Een aanduiding van de lokale lastendruk.
- Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

In de begroting wordt per onderdeel de stand van zaken en de beleidsvoornemens duidelijk gemaakt. In het jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de mate van de realisatie van de beleidsvoornemens.

Lokale heffingen hebben tot doel dat het openbaar lichaam door het verwerven van eigen middelen dekking vindt voor een deel van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de haar toebedeelde taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen dient door middel van een door de eilandsraad vast te stellen verordening te geschieden (art. 40 Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba).

Lokale heffingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. De paragraaf lokale heffingen heeft betrekking op beide. Ongebonden lokale heffingen zoals de grondbelasting, de toeristenbelasting, de verhuurautobelasting en de motorrijtuigenbelasting worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals reinigingsrechten worden verantwoord op de betreffende taak en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend.

De paragraaf lokale heffingen geeft inzicht in de diverse belastingen van het openbaar lichaam en de consequenties daarvan voor de inwoners van Bonaire en is als volgt opgebouwd.

- Beleidsmatige ontwikkelingen;
- Overzicht belastingopbrengsten van het openbaar lichaam;
- Woonlasten (lokale lastendruk);
- Kwijtschelding van belastingen van het openbaar lichaam.

4.1.2 Beleidsmatige ontwikkelingen

Een Financieel Beheerplan is momenteel in uitvoering en de implementatie zal eind 2017, c.q. begin 2018 afgerond moeten worden. Dit moet resulteren in een goedkeurende verklaring van de externe accountant voor jaarrekening 2018. De inkomstenkant heeft nu en in de toekomst veel aandacht nodig. Procedures moeten worden gevolgd, informatie moet worden geleverd en



geanalyseerd en de interne controle dient sterk te verbeteren opdat de debiteurenpositie meer zekerheid gaat bieden. Openbaar lichaam Bonaire en BCN hebben gedurende 2016 gezamenlijke acties ondernomen om de achterstand in de inning van belasting debiteuren tegen te gaan, met goede resultaten.

Naast procedures en werkafspraken verdienen interne controles en de kwetsbaarheid van capaciteit bij diensten en overheids NV's waar inkomsten worden gegenereerd of gefactureerd de nodige aandacht. Reeds geruime tijd is het openbaar lichaam doende om de onzekerheden en tekortkomingen van en rondom de financiële administratie weg te nemen en te verbeteren. In dit kader werd een openbaar aanbestedingstraject opgestart. Hierbij gaat het specifiek om de uitvoering van een verbetertraject "Financieel beheer van het openbaar lichaam Bonaire".

Gedurende 2016 zijn opdrachten verleend aan diverse kantoren voor advisering in de oplossing van de knelpunten in verschillende deelgebieden:

- Niet uit de balans blijkende verplichtingen;
- onzekerheden rondom de administratieve organisatie en interne controle van diverse opbrengsten;
- waardering van debiteuren en belastingvorderingen;
- waardering van de post onvoorzien;
- waardering van de post kortlopende schulden en het
- ontbreken van de beschrijving van de administratieve organisatie en interne controle mbt de directie Ruimte en Ontwikkeling.

De rapporten zijn grotendeels in december 2016 afgerond en de in de tweede helft van 2017 wordt aangevangen met de implementatie van de aanbevelingen.

Bij de behandeling van de diverse verordeningen d.d. 30 december 2010 werd het duidelijk dat het bestuurscollege cq de eilandsraad geen verhogingen van de tarieven zou doorvoeren. Zolang er sprake is van onduidelijkheid inzake de koopkracht ontwikkeling op Bonaire worden er, behalve bij de reeds doorgevoerde aanpassingen m.b.t. grondwaarden t.b.v. erfpacht en de aanpassingen op basis van taxaties m.b.t. grondbelasting, geen aanpassingen meer gedaan.

4.1.3 Overzicht belastingopbrengsten van het openbaar lichaam

Belastingen worden door de heffingsambtenaar dwingend opgelegd zonder dat daar een aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat. Daar tegenover staat dat rechten wel een aanwijsbare tegenprestatie kent. Bovendien mag het totaal van de verwachte inkomsten uit rechten het totaal van de verwachte uitgaven niet overschrijden.



Opbrengsten lokale lasten	Rekening 2015	Begroting 2016 (incl. wijzigingen)	Rekening 2016
Motorrijtuigenbelasting	2.990.250	2.680.000	2.732.427
Toeristenbelasting	2.495.849	2.037.000	2.140.429
Verhuurautobelasting	656.006	690.000	496.947
Erfpachten en huur	3.535.160	2.595.982	3.203.705
Reinigingsrechten	1.243.373	1.167.000	1.297.761
Leges en retributies	1.411.633	1.363.700	1.480.526
Havenbelasting	1.930.256	2.500.300	1.650.937
Grondbelasting	1.927.592	1.617.000	1.560.772
Opcenten op de Vastgoedbelasting	652.569	750.000	920.615
Precariorechten	808.169	260.000	373.989
Cruisevax		350.000	403.718
Totaal	17.651.857	16.010.982	16.261.826

4.1.4 Eilandsverordening lokale kwijtschelding

Conform de huidige wet- en regelgeving moet het openbaar lichaam een verordening op stellen met als doel het beleid ten aanzien van kwijtschelding vast te stellen. Het betreft het kunnen toepassen van heldere afspraken om onder voorwaarden aan burgers en ondernemers kwijtschelding te kunnen verlenen. Daarbij wordt zoveel mogelijk aangesloten op het beleid binnen de Belastingdienst/CN. De verordening is nog niet vastgesteld door de eilandsraad.

4.1.5 Motorrijtuigenbelasting

Met ingang van januari 2016 (belastingjaar 2016) wordt de Motorrijtuigenbelasting (MRB) ingevorderd middels aanslagen. Dit is in lijn met de geldende wet en regelgeving. De wijziging heeft geresulteerd in een belangrijke opschoning van het bestand, alsook de bewustwording van de kentekenhouders van het belang van een gedegen kentekenregistratie. De wijziging heeft ook als gevolg dat de Belastingdienst dwanginvordering kan doen van de verschuldigde bedragen, alsook verrekening met restituties van andere middelen. Eind 2016 zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd in de verordening, onder andere, met betrekking tot de plicht om wijziging van houderschap te melden. De ondernomen acties zijn bedoeld tot ondersteuning in het verder bijwerken en opschonen van het kentekenregistratiesysteem en een actiever beheer. Tenslotte is het de bedoeling om voor belastingjaar 2018 nieuwe kentekenplaten te introduceren alsmede nadere belangrijke wijzigingen in de verordening ter bevordering van de beheersbaarheid. Een direct gevolg hiervan zal zijn een betere registratie en controle op de kentekenhouders. Het vraagstuk van de keuring van de voertuigen moet is nog niet beantwoord.

4.1.6 Toeristenbelasting

Er worden nog steeds pogingen gedaan om de heffing van verschillende middelen te groeperen (in samenwerking met TCB en de vertegenwoordigers van de sector, waaronder BONHATA EN BHG). Dit zou moeten leiden tot de introductie van de zogenaamde "one tax fee", waarbij de



toerist bij aankomst een eenmalige heffing zal moeten betalen, ter vervanging van de toeristenbelating en autoverhuurbelasting. Teneinde de compliance aan de meldingsverplichting van apartementhouders te bevorderen, zullen diverse controles worden uitgevoerd in samenwerking met overige instanties.

4.1.7 Verhuurautobelasting

Als gevolg van de optimalisering van het kentekenregistratiesysteem is komen vast te staan dat menige personen op ons eiland auto's verhuren zonder de daartoe benodigde vergunningen te hebben, terwijl de verschuldigde verhuurautobelasting ook niet wordt aangegeven en voldaan. Gedurende 2017 worden gerichte acties ondernomen om deze situatie tegen te gaan.

4.1.8 Erfpachten en huur

De opschoning en actualisering van het erfpacht- en huurbestand is een continu proces. Periodieke afstemming met de Directie Ruimte en Ontwikkeling en het Kadaster resulteert in beter inzicht in de verstrekte en beschikbare percelen enerzijds en anderzijds de daarvoor in te vorderen canons. Verdere automatisering van de administratie is gepland voor boekjaar 2017.

4.1.9 Havenbelasting

Gedurende 2016 is een nieuwe havenmeester aangesteld die zorg moet dragen voor verdere professionalisering van de dienst, met name op administratief gebied. In het kader van het financieel beheer verbetertraject is de vereiste administratieve organisatie in kaart gebracht. De samenwerking en afstemming met afdeling financiën is sterk verbeterd. Sinds eind 2015 maken diverse cruise schepen en organisaties gebruik van 'direct billing' waardoor de indiening en afhandeling van fakuren veel efficiënter verloopt. Dit is ook bevorderlijk voor het debiteurenbeheer en de liquiditeit. Verdere automatisering van de administratie is gepland voor boekjaar 2017.

4.1.10 Grondbelasting

Gedurende 2016 is het afstemmingsproces tussen de afdeling financien en de diverse directies verder geïmplementeerd. Daarnaast zijn opdrachten verleend aan taxateurs om geveltaxaties te verrichten bij ruim 600 percelen teneinde de grondslag voor de aanslagen te actualiseren. In 2017 zullen deze acties voortgezet worden met als doel de opschoning van het bestand. Verdere automatisering van de administratie is gepland voor boekjaar 2017.

4.1.11 Nieuwe huisstijl

Ingaande januari 2016 is er een nieuwe huisstijl in gebruik voor alle belastingen en nota's van het openbaar lichaam Bonaire. Hierbij gaat het om een eenduidig formulier waarop eenvoudig en snel kennis kan worden genomen van het middel, de periode waarop het betrekking heeft en het verschuldigde bedrag.

4.1.12 Invordering (belasting)schulden

De belastingdienst, die voor het openbaar lichaam Bonaire de inning en (dwang-)invordering van belastingen verzorgt, heeft wettelijk slechts bevoegdheid om dwang invordering te doen voor belasting middelen. Voor de invordering van de overige posten worden, voor zover noodzakelijk, gerechtsdeurwaarders ingehuurd. De bezwarenprocedure en de afhandeling



hiervan door de Belastingdienst en het openbaar lichaam moet op korte termijn nader herzien worden.



4.2 Paragraaf Weerstandsvermogen

4.2.1 Inleiding

Volgens artikel 15 van de Wet Financiën Openbare Lichamen BES brengt de eilandsraad voor alle taken en activiteiten jaarlijks op de begroting de bedragen in beeld, alsmede de middelen die hij naar verwachting kan aanwenden. De jaarlijkse lasten mogen niet hoger zijn dan de jaarlijkse baten. De begroting dient materieel sluitend te zijn. De begroting voor 2017 is wederom sluitend.

Het openbaar lichaam loopt tal van risico's. Een deel van deze risico's wordt afgedekt door specifieke maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn het afsluiten van verzekeringen en het inrichten van de Interne Controle. Naast de afgedekte risico's, loopt het openbaar lichaam ook altijd risico's die niet of niet kunnen worden afgedekt. Zo kan bijvoorbeeld het openbaar lichaam wel een schatting maken van de kosten die gemoeid zouden zijn met het optreden van een calamiteit. Een verzekering hiertegen zou echt te duur worden. Een dergelijke calamiteit zou tot onvoorziene kosten kunnen leiden. Om te voorkomen dat er ingrijpende beleidswijzigingen moeten worden doorgevoerd bij het voordoen van niet afgedekte risico's, dient het openbaar lichaam de capaciteit te bezitten om dergelijke zaken op te kunnen vangen. Die capaciteit wordt weerstandscapaciteit genoemd.

Het weerstandsvermogen geeft de relatie aan tussen de risico's waar geen maatregelen voor zijn getroffen en de capaciteit die het openbaar lichaam heeft om de niet begrote kosten op te vangen (artikel 10 Besluit Begroting en Verantwoording)(BBV-BES).

De capaciteit bestaat onder meer uit reserves, eventueel de onbenutte belastingcapaciteit, eventuele bezuinigingsmogelijkheden en stelposten voor onvoorziene uitgaven. Er dient wel in dit kader te worden gelet op het feit dat het karakter van deze componenten verschillend zijn. Zo kunnen bijvoorbeeld reserves slechts eenmalig worden ingezet en kent de belastingcapaciteit daarentegen een structureel karakter. Daarnaast vormen bezuinigingsmogelijkheden een capaciteit die nog gerealiseerd moet worden.

Het eigen vermogen van het openbaar lichaam wordt gevormd door de algemene reserve en bestemmingsreserves en kan worden ingezet om tegenvallers op te vangen. Ook de bestemmingsreserves worden dus tot het eigen vermogen gerekend.

Voorzieningen behoren niet tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om zogenaamd "geoormerkt" geld waarover niet vrij kan worden beschikt om elke willekeurige tegenvaller op te vangen.

4.2.2 De gewenste c.q. aanwezige weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit c.q. het weerstandsvermogen geeft antwoord op de vraag in hoeverre het openbaar lichaam in staat is om nog niet afgedekte risico's op te vangen. Dit is een belangrijk aandachtspunt, zeker in het licht van de enorme onderhoudsachterstanden en nieuwe taken en verantwoordelijkheden zonder daarbij behorende financiële dekking. De wetgeving voorziet in artikel 87 van de Wet FinBES weliswaar dat, indien er sprake is van nieuwe taken een daarbij passende ophoging van de vrije uitkering cq een (tijdelijke) bijzondere



uitkering hoort, in de praktijk wordt hierin bepaald nog niet voorzien (denk aan het opdrogen van ontwikkelingsgelden). Daar komt nog eens bij dat er een kabinetsstandpunt is ingenomen ten aanzien van de grote onderhoudsachterstanden (vide overeenkomst d.d. 22 april 2010, waar nog geen invulling aan is gegeven door partijen). Erkend wordt dat Bonaire dit niet vanuit haar eigen financiële mogelijkheden kan financieren. Dit wordt nogmaals versterkt en aangetoond op basis van de begroting 2017. Tegelijkertijd wordt vanuit het ministerie van BZK aangedrongen om de weerstandscapaciteit te bepalen en daarvoor ook een passend vermogen op te bouwen. Het openbaar lichaam Bonaire erkent dat dit belangrijk is maar wil daarbij niet dat dit ten koste gaat van haar ambities om de komende jaren de achterstanden weg te werken. Er wordt daarom gepleit voor een gefaseerde opbouw van dit vermogen om zelfstandig deze risico's te managen en bij het daadwerkelijk voordoen van financiële gevolgen, deze ook op te kunnen vangen. Het is voor de hand liggend dat het minimale weerstandsvermogen minimaal gelijk is aan de uitkomst van een risicoanalyse. Een control risk assessment zal deels antwoord moeten geven op dit vraagstuk.

Als een niet afgedekt risico zich toch voordoet, zal deze hoe dan ook uiteindelijk door het openbaar lichaam moeten worden opgevangen. Daarvoor is weerstandscapaciteit noodzakelijk. Het openbaar lichaam staat dus voor de uitdaging om de niet afgedekte risico's en de aanwezige opvangcapaciteit op elkaar af te stemmen en gefaseerd toe te groeien naar een weerstandsvermogen dat voldoende is.

Aandachtspunt is evenwel dat de liquiditeitspositie van openbaar lichaam Bonaire mede bepalend is voor de mogelijkheden om op een zeker moment ook daadwerkelijk bepaalde kosten op te kunnen vangen. Zeker omdat die positie, voorzover die het toelaat, ook voortdurend wordt bewaakt en financiële ruimte onmiddellijk wordt ingezet voor uitvoering.

Met een weerstandscapaciteit van US\$ 2,5 mln per 31-12-2016 streeft het bestuurscollege een ratio van 1,0 voor het weerstandsvermogen dit bedrag zal het totaal van de berekende risico's moeten dekken, met een correctie voor het gegeven dat niet alle risico's zich in een keer zullen voordoen.

De berekening van risico's zal bestaan uit een inschatting van de vermoedelijke schade van een gebeurtenis, rekening houdend met de kans dat deze gebeurtenis zich kan voordoen.

4.2.3 Berekening gewenst weerstandsvermogen

In verband met de groei van het vrije eigen vermogen naar de gewenste positie van boven de US\$ 2,8 miljoen heeft het weerstandsvermogen reeds het minimaal gewenste omvang van US\$ 1,5 miljoen bereikt.

4.2.4 Overzicht weerstandscapaciteit

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen incidentele weerstandscapaciteit, die wordt ingezet om de incidentele financiële gevolgen van risico's op te vangen en structurele weerstandscapaciteit, die wordt ingezet om de structurele financiële gevolgen van risico's op te vangen. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene nog niet bestemde reserve en de stille reserves, die gerealiseerd kunnen worden door verkoop van bezittingen, die niet dienstbaar zijn aan de bedrijfsuitoefening van het openbaar lichaam. De structurele



weerstandscapaciteit bestaat uit de post onvoorzien, het gemiddelde meerjarig begrotingssaldo en de onbenutte belastingcapaciteit.

Middelen (bedragen x US\$1 miljoen)	Incidenteel			Structureel		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Algemene reserve	21.4	24.4	26.8			
Bestemmingsreserves	0.1	0.1	0.3			
Resultaat	8.0	3.5	2.2			
Af:toevoeging bestemmingsreserve	0	0	0.2			
Af: afname algemene reserve	5.1	1.2	1.1			
Stille reserves	PM	PM	PM			
Post onvoorzien				0	0	0.0
Begrotingssaldo				0	0	0
Onbenutte belastingcapaciteit						
- Hondenbelasting				0	PM	PM
- Onderdekking leges en retributies				0	PM	PM
Totaal	24.4	26.8	28.0	0	0	0.0

4.2.5 De definitie van een risico

Een risico kan gedefinieerd worden als “de kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald (negatief) gevolg voor de betrokkenen”. Het openbaar Lichaam loopt tal van risico's. In de vakliteratuur over dit onderwerp worden wel belangrijke risicocategorieën genoemd. Het betreffen onder andere risico's als gevolg van aansprakelijkheid, overheids-N.V.'s, publiek private samenwerking, subsidierelaties, opneinderegelingen, gebiedsuitbreidingen (het uitgeven van gronden in erfpacht), het implementeren van wet- en regelgeving en risico's uit het reguliere bedrijfsproces, lopende claims etc.

Een systematische aanpak voor de inventarisatie en beoordeling van risico's is een belangrijke voorwaarde om beter inzicht te krijgen in het risicoprofiel van het openbaar lichaam. Daartoe zijn diverse modellen ontwikkeld. In hoofdlijnen komt het er op neer dat de risico's en beheersmaatregelen worden geïnventariseerd, rekening houdend met benoemde risicocategorieën en –gebieden. Daarna volgt een inschatting van de kansen en gevolgen. Door de factor kans (dat een risico optreedt) te vermenigvuldigen met het ingeschatte gevolg, ontstaat een indicatie van het financiële gevolg. De risico's, waarvoor geen beheersmaatregelen getroffen zijn, worden op deze wijze gekwantificeerd en daarmee is de benodigde weerstandscapaciteit inzichtelijk.



4.2.6 Inventarisatie van de aanwezige risico's

In het onderstaande overzicht zijn de nu bekende risico's opgenomen. Hierbij hebben wij om redenen van eenvoud de risico's met een verwacht schadebedrag van minder dan US\$ 100.000 niet opgenomen. Er is nog geen inzicht in de niet kwantificeerbare risico's.

Overzicht kwantificeerbare risico's

Naam risico	Incid. /struct	Maximale schade (milj. US\$)	Kans optreden	Omvang risico (milj. US\$)
Aanspreken voor verliezen Bonaire Holding maatschappij NV	I	20.5	0-10%	2.0
Rechtsgang erfpacht	I	1.0	0-20%	0.2
Jalan Investment NV	I	1.1	0-20%	0.2
Overig	I	1.0	0-10%	0.1
Totaal		23.6		2.5

De onderstaande tabellen geven een gedetailleerd overzicht van de bovengenoemde kwantificeerbare risico's

1.	Aanspreken voor verliezen Bonaire Holding maatschappij NV
Omschrijving	Bonaire Holding Maatschappij heeft een geplaatst aandelenkapitaal van US\$ 24.022.346 hiervan is een bedrag van US\$ 20.536.313 nog niet volgestort door het openbaar lichaam Bonaire. Hierdoor loopt het openbaar lichaam Bonaire boven het bedrag van het gestorte kapitaal risico voor bedrijfsverliezen van BHM en haar dochterondernemingen
Impact	US\$ 20.536.313
Maatregelen	Er is een statutenwijziging toegezegd door de directie van BHM. openbaar lichaam Bonaire zal toezien op de daadwerkelijke uitvoering van deze statutenwijziging in 2016.
Status	Het betreft een doorlopend risico. Na de statutenwijziging is het risico beperkt tot de resultaten uit de voorgaande periode.



2.	Rechtsgang erfpacht
Omschrijving	Het openbaar lichaam Bonaire is voornemens om steeksproefsgewijs een aantal wanbetalers m.b.t. erfpacht in een incasso procedure mee te nemen. Alvorens er executoriaal beslag kan worden gelegd is een uitspraak van de rechter nodig
Impact	US\$1.000.000
Maatregelen	Met onze advocaat is afgesproken dat we daarvoor geen afspraken nodig hebben met andere advocaten(-kantoren). Dit traject staat op zichzelf en is met name bedoeld om een rechtelijke uitspraak te verkrijgen inzake de erfpachtcontracten met de 20- respectievelijk 40-jaar clause.
Status	Dit traject is recentelijk opgestart en moet nu verder in gang worden gezet.

3.	Jalan Investment NV
Omschrijving	Naar aanleiding van de opzegging het recht van erfpacht op een perceel heeft Jalan N.V. om een voorlopige voorziening verzocht en verkregen. Op grond van de voorlopige voorziening mag het eilandgebied tot dat in een bodem procedure is beslist niet de uitvoering van de tussen Jalan en Bonaire gesloten development agreement frustreren. Er loopt momenteel nog een bodem procedure zowel in conventie als reconventie. Bonaire is veroordeeld tot betaling van een dwangsom tot maximaal US\$ 1.117.318 (ANG 2 miljoen). Indien zij zich niet houdt aan het verbod. Tevens valt te verwachten dat indien in de bodem procedure wordt beslist dat de opzegging onrechtmatig was een schade vergoeding wordt geëist.
Impact	US\$ 1.000.000
Maatregelen	Met Jalan zijn inmiddels onderhandelingen gestart om tot een minnelijke regeling te komen. Hiervan zijn nog geen concrete resultaten bekend.
Status	In afwachting hiervan zijn de procedures op de parkeerrol geplaatst.



4.3 Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen (incl. “wegwerken achterstanden”)

4.3.1 Inleiding

Volgens artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording openbare lichamen BES dienen de openbare lichamen een helder en volledig overzicht in de kapitaalgoederen te geven voor een goed inzicht in de financiële positie. Daarnaast is in de brief van minister van BZK van 8 juni 2011 (inzake het kabinetsstandpunt referentiekader Caribisch Nederland) aangedrongen op een aanvullende paragraaf “Wegwerken achterstanden”. Deze extra paragraaf is gewenst om na te gaan wat er gaande is m.b.t. de achterstanden in het onderhoud van wegen, gebouwen, haven (o.a. a.g.v. Omar) en overige infrastructuur. De informatie hierover wordt in onderhavige paragraaf verwerkt.

Het openbaar lichaam Bonaire is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Hieronder worden de meest belangrijke kapitaalgoederen weergegeven:

- Verharde wegen;
- zandwegen;
- semi verharde wegen;
- rotondes;
- haven (kaden);
- rioleringen;
- duikers;
- dammen;
- labado's;
- openbare plantsoenen;
- openbare pleinen en parken;
- overheidsgebouwen.

In algemene zin kan worden vastgesteld dat het onderhoud van de verschillende kapitaalgoederen niet op orde is. Er is sprake van grote onderhoud achterstanden. De situatie wordt steeds nijpender. Het bestuurscollege krijgt thans zelfs te maken met schadeclaims van weggebruikers die door de slechte onderhoudsstaat van de wegen schade aan hun vervoermiddel hebben opgelopen. De financiële situatie laat echter niet toe dat dit achterstallige onderhoud voortvarend wordt weggewerkt. De begroting bevat een beperkt budget voor regulier onderhoud. Naast de projecten die vorig jaar waren afgerond t.w. fase 2b rotonde bij Misa di Playa en de Kaya Nikiboko Zuid, heeft het bestuurscollege weer enige financiële ruimte gevonden om een aantal wegen van een nieuwe toplaag te voorzien. Voornoemde wegen waren Kaya Simon Bolivar, Kaya L.D. Gerharts, Kaya Korona (gedeeltelijk) en Kaya Internashonal. Met deze slag heeft het openbaar lichaam Bonaire haar deel van de afspraken om daar waar het financieel mogelijk is, iets te doen aan de hoofdwegenstructuur weer een beetje waargemaakt. Met de eenmalige donatie in oktober 2011 is het mogelijk gebleken Passangrahan volledig te restaureren. Halverwege 2014 was de oplevering en vanaf dat



moment vormt dit gebouw weer de huisvesting voor de eilandsraad, griffie, fracties e.d. In 2015 werd er aangevangen met de werkzaamheden ten behoeve van de inrichting van de expositieruimte van het Passangrahan. Dit project is voorlopig stilgelegd daar lekkages werden geconstateerd aan het bovenste terras van het gebouw. Deze heeft flinke schade veroorzaakt aan de muren waar de expositieruimte zou komen. Zodra de technische ploegen hun bevindingen kenbaar hebben gemaakt zullen naar de middelen worden gezocht om zo spoedig mogelijk het project voort te zetten.

De middelen voor achterstallig onderhoud van overige kapitaalgoederen zijn slechts marginaal beschikbaar. Dit ondanks gemaakte afspraken hierover (zie Bestuurlijk Akkoord van 22 april 2010, waarin staat aangegeven dat het Rijk aanvullende middelen zou toereiken als Bonaire meerjaren renovatie en onderhoudsplannen zou aanleveren).

De afgelopen jaren is steeds slechts het hoognodige onderhoud gepleegd aan de overheidsgebouwen waardoor nu alle overheidsgebouwen (behalve de nu gerestaureerde Passangrahan) zich in steeds verder achteruitgaande toestand verkeren. Aangezien alle overheidsgebouwen een monumentale status hebben is een likje verf alleen niet meer voldoende. Verouderde elektrische voorzieningen in de gebouwen dienen compleet vernieuwd te worden anders vormen deze op den duur een gevaarlijke situatie voor de medewerkers in de gebouwen. Daklekkages zijn vaak gevolgen van oude dakpannen die nodig vernieuwd dienen te worden en poreuze dakgoten die behandeld dienen te worden. Vaak vertonen de wanden in de gebouwen ook effecten van zoutuitslag (blaasvorming onder de verflaag op de wanden) als gevolg van optrekkend vocht. Dit is een veelvoorkomend probleem bij de monumenten waar nog geen afdoende oplossing voor is gevonden en alleen kan worden beperkt door regelmatig en deskundig onderhoud. Door de bestuursveranderingen en de overgang naar het directiemodel van de afgelopen jaren hebben de meeste overheidsgebouwen ook geen efficiënte indeling meer. Werkplekken zijn steeds bijgeplakt zonder ook te kijken naar onder andere de veiligheid van de medewerkers.

Om de gewenste onderhoudsniveaus te kunnen bereiken was het noodzakelijk om een inventarisatie te doen van alle kapitaalgoederen waarvan ook onderhoudsplannen een onderdeel zijn. Deze plannen zijn inmiddels allemaal al afgerond. De volgende plannen zijn inmiddels al weer geruime tijd beschikbaar:

4.3.2 Restauratie bestuurskantoor

Het bestuurskantoor is al jaren aan restauratie toe.

- Het dak dient te worden opgeknapt;
- de wanden dienen te worden behandeld tegen optrekkend vocht en zoutuitslag;
- het gebouw dient brandveilig te worden gemaakt;
- de elektrische installatie is verouderd en zeer onveilig en dient compleet opnieuw te worden geïnstalleerd;
- het gebouw dient efficiënter te worden ingedeeld en het terrein dient te worden heringericht voor een duidelijke relatie van het gebouw en zijn omgeving.

Door de onveilige situatie waarin het gebouw zich sinds 1993 verkeert, heeft de brandweer het gebouw brandonveilig en onbewoonbaar verklaard. In 2013 is er enige actie genomen om het



brandgevaar te minimaliseren. Het is, gelet op het bovenstaande, niet meer verantwoord om de medewerkers onder deze omstandigheden in dit pand te laten werken.

Het is ook niet verantwoord en bovendien vanuit bouwtechnisch oogpunt bijzonder onwenselijk om te blijven klussen aan een gebouw dat afgekeurd is. De kans dat de technische installatie van het pand verder zal verslechteren is bijzonder groot. Het is dan ook zaak om zo spoedig mogelijk met de algehele restauratie van het pand te beginnen. De met een complete restauratie gemoeide kosten zijn, op basis van de recente ervaring met de restauratie van het passangrahan, geschat op USD 2.650.000 (inclusief voorbereiding en begeleiding van de complete restauratie). Echter ontbreekt het nog steeds aan middelen om dit project op een voortvarende wijze aan te pakken.

4.3.3 De Centrumvisie Kralendijk, Bonaire is vastgesteld

De huidige kwaliteit en functionaliteit van het centrum van Bonaire ondervindt veel knelpunten en zwaktes. De centrumvisie bevat een lange termijn visie voor het centrum van Kralendijk. De visie is gericht op het verbeteren van de kwaliteit en het verblijfsklimaat van de binnenstad voor zowel eilandbewoner, ondernemer als toerist. Het opwaarderen van de ruimtelijke functionaliteit van de stad komt ten goede aan o.a. de bereikbaarheid en de economische vitaliteit van het centrum. Samenhang in de ruimtelijk-functionele structuur draagt bij aan de economische vitaliteit en een duurzaam leefbaar centrum. Deze visie heeft tot doel initiatieven en ontwikkelingen zodanig te sturen en op gang te brengen dat de centrumstructuur als geheel wordt versterkt. Dit streven zal ook resulteren in een aantrekkingskracht en imago van Bonaire. Het is van essentieel belang dat de komende 10 jaren structureel budget beschikbaar wordt gesteld voor het HART van BONAIRE. Echter door het ontbreken van de nodige financiële ruimte kan ook dit project nog niet voortvarend worden opgepakt.

4.3.4 Herstel schade n.a.v. Omar (haven): ASCON

Laat nog steeds op zich wachten ondanks eerdere toezeggingen. Wel wordt momenteel op constructieve manier met het ministerie van Infrastructuur en Milieu bekeken hoe we m.b.t. onze havens verder moeten/kunnen en zijn er voorstellen in de maak. Tevens worden er gesprekken gevoerd met Port of Amsterdam om hierin een bijdrage te leveren.

4.3.5 Masterplan Onderwijshuisvesting RGD

Mede door een flinke rentevrije lening (US\$ 19,1 mln) werkt het openbaar lichaam Bonaire financieel flink mee om de onderhoudsachterstanden bij de scholen weggewerkt te krijgen. Het ministerie van Onderwijs & Wetenschappen geeft hier als ministerie het goede voorbeeld door te stellen dat het onderwijs op hetzelfde niveau als in Nederland moet worden gebracht. Het steekt daarin veel energie en middelen, net als in de renovatie en nieuwbouw van de diverse scholen. Nadat het project van de Skol Amplio Papa Cornes werd afgerond, wordt er thans met vereende krachten gewerkt aan de renovatie van de Kolegio Rayo di Solo. Met de renovatie wordt ook de indeling van de school verbeterd. De multifunctionele en administratieve ruimtes komen op een centralere plek en er komt een nieuw, overdekt sanitair blok bij. De leerlingen en het onderwijzend personeel zijn al vóór aanvang van de renovatie tijdelijk ondergebracht in de oude schoolgebouwen van Kolegio Papa Cornes. Deze gebouwen fungeren voor de duur van het onderwijshuisvestingsprogramma achtereenvolgens voor verschillende scholen als tijdelijke huisvesting. De verhuizing van de



school naar de tijdelijke locatie is in goede samenwerking met het Schoolbestuur voorbereid en uitgevoerd.

De renovatie maakt deel uit van het onderwijshuisvestingsplan van Bonaire zoals deze in 2012 tussen het Ministerie van OCW en het openbaar lichaam Bonaire werd ondertekend. Doel van dit programma is om te komen tot schoolhuisvesting die optimaal bijdraagt aan de leerprestaties van de leerlingen.

4.3.6 Beheer Wegen Bonaire (2012 – 2016): (CEC/Witteveen & Bos)

De afspraak dat het openbaar lichaam Bonaire waar mogelijk wat middelen beschikbaar zou maken voor de hoofdwegenstructuur wordt stap voor stap waargemaakt in het kader van de integrale wijkaanpak. Het blijft een zorg dat Nederland dit niet als prioriteit ziet en er ook geen middelen voor vrij wil spelen omdat het als verantwoordelijkheid van het openbaar lichaam Bonaire wordt beschouwd. Bij het beheerplan (CEC/Witteveen+Bos) dienen de volgende kanttekeningen te worden gemaakt. Bij het opstellen van het beheerplan werd er destijds door Nederland aangegeven dat het plan alleen over het onderhouden van de bestaande wegverhardingen moest gaan. Dit betekent dat er in het plan geen rekening is gehouden met wegreconstructies, verbreden van wegen, voetpaden en het verharden van onverharde wegen in de woonwijken. Voor de meeste verharde wegen op Bonaire geldt dat de conditie zo slecht is dat er geen sprake meer is van onderhoud. De meeste wegen moeten volledig opnieuw aangelegd worden, rekening houdend met de hedendaagse ontwerpeisen. Dit wil zeggen dat de meeste wegen breder moeten worden gemaakt, de constructie zwaarder (dikkere fundering en asfaltlaag), en dat er rekening moet worden gehouden met voetgangers en fietsers. Om toch nog enige soelaas te kunnen bieden voor de weggebruiker worden de gaten die door de jaren heen in de wegen zijn ontstaan opgevuld. Echter de financiële middelen zijn dermate schaars dat ook dit project niet structureel kan worden opgepakt.

Ook dienen de wegen te worden voorzien van een hemelwaterafvoersysteem. Hier is “vroeger” weinig rekening mee gehouden omdat er genoeg ruimte was voor het water om naar toe te stromen. Door de grote toename van bebouwing kan het regenwater nu niet meer op een natuurlijke wijze wegstromen. Dit is een van de grote oorzaken van de snelle aftakeling van de funderingen en wegverhardingen. Door Kralendijk lopen een aantal hoofdafwateringssytemen die het regenwater via rooien, dammen en duikers afvoeren naar de zee. Deze systemen zijn verouderd en ondergedimensioneerd voor de huidige situatie. Een grondige “update” van deze waterafvoeren is noodzakelijk om overstromingen in bebouwd gebied in de toekomst te voorkomen.

Door de toename van het verkeer de afgelopen 10 jaar dienen er ook aanpassingen te worden gedaan in de verkeerscirculatie zoals de aanleg van rotondes en de aanleg van nieuwe wegen.

Meerjaren renovatieplan overheidsgebouwen: PlanD2

Behalve het Passangrahan, de verbouw en verhuisbewegingen in het kader van het directiemodel is verder nog weinig aan renovatie/restauratie gedaan. De onderhoudstaat van vele overheidsgebouwen holt daardoor steeds verder achteruit. Mede op basis van deze rapporten zijn de voornaamste conclusies en kosten meegenomen in het rapport



“Referentiekader Caribisch Nederland”. In de in juni 2011 openbaar gemaakte kabinetsstandpunten is aangegeven dat erkend wordt dat de eilanden veel te weinig vrije uitkering ontvangen en dat er tegelijkertijd sprake is van een enorme achterstand in onderhoud. Thans dient naar aanleiding van de in Nederland gehouden verkiezingen het nieuwe kabinetstandpunt te worden afgewacht. Voor wat betreft de vrije uitkering is inmiddels een beperkte verhoging doorgevoerd (tot de onderkant van de berekende bandbreedte). Voor het inlopen van de achterstanden is tot op heden nog steeds geen oplossing in het vizier. Hierdoor wordt er nog slechts rekening gehouden met zeer beperkt regulier onderhoud.

Wel wordt inmiddels gewerkt aan een integraal ontwikkelplan Bonaire en vindt onderzoek plaats naar de hoogte van de Vrije Uitkering. Bestaande plannen zullen worden ingebracht als input voor dit plan en onderzoek.



4.4 Paragraaf Bedrijfsvoering

4.4.1 Inleiding

De uitgavenkant van het financieel beheer heeft in de afgelopen jaren veel aandacht gekregen en voor wat betreft de lopende financiële huishouding gaat dat goed, zolang men zich aan de vigerende procedures houdt. De verwerking van de facturenstroom wordt steeds overzichtelijker en beheersbaarder. Middels activering van de verplichtingenadministratie en een strakkere aansturing is de afhandelperiode van facturen korter geworden en de begrotingsuitvoering is daardoor beheersbaarder geworden.

Met betrekking tot de inkomstenkant zijn significante vorderingen gemaakt, echter is er nog ruimte voor verbetering, met name met betrekking tot de aangiftebelastingen (toeristenbelasting en verhuurautobelasting). Het accent is begin 2016 verlegd naar de beheersing en controle van de belastingplichtigen (compliance) teneinde de inkomsten te verhogen. De inning is opgedragen aan het BCN, echter de afstemming moet nog verbeterd worden, met name de bewustwording van de informatiebehoefte van het openbaar lichaam Bonaire, en de informatieplicht van het BCN. Het is belangrijk dat dit zeer goed wordt georganiseerd opdat onze inkomsten beter worden gewaarborgd. Daarnaast leiden de nieuwste inzichten ertoe dat voor civiele overeenkomsten de belastingdienst wettelijk geen middelen heeft voor dwanginvordering. Dit moet via gerechtelijke procedures en met inschakeling van gerechtsdeurwaarders geschieden en hier worden nog voorbereidingen voor getroffen.

In 2016 zijn belangrijke stappen genomen met betrekking tot het verbetertraject financieel beheer. Er is opdracht verleend aan diverse advieskantoren om de 6 aandachtsgebieden die door de accountants in de oordeelonthouding zijn gesignaleerd te belichten en advies uit te brengen om de knelpunten op te lossen. Voor vier van de aandachtsgebieden zijn ultimo 2016 rapporten en adviezen ontvangen; medio 2017 worden de resterende rapporten opgeleverd. In de tweede helft van 2017 wordt aangevangen met de implementatie van de adviezen, met als einddoel de goedkeurende verklaring van de accountants op de jaarrekening.

Hoewel er voor 2016 geen sprake zal zijn van een goedkeurende verklaring door de accountant, zijn er vele verbeteringen doorgevoerd in de afgelopen jaren waardoor goedkeuring, in zicht komt. De planning is om een goedkeurende verklaring te verkrijgen voor jaarrekening 2018. Het bestuurscollege zal er op toezien dat deze ontwikkelingen onverminderd worden doorgezet.

4.4.2 Van voorafgaand toezicht personeel naar goedkeuring achteraf

De goedkeuring achteraf van personele mutaties verloopt nog steeds niet naar tevredenheid. Nog steeds komt het voor dat de uiteindelijke goedkeuring door de Rijksvertegenwoordiger zo lang op zich laat wachten dat kandidaten afhaken of met voorschotten op hun salaris worden geconfronteerd.

Ook in 2016 zijn voorschotten verstrekt en dit vormt een extra belasting voor zowel de financiële als de salarisadministratie. Te vaak wordt een voorschot toegekend waarbij ten onrechte de verantwoordelijkheid voor de verrekening hiervan bij de afdeling financiën wordt gelegd. Er



wordt naar oplossingen gezocht ten einde het aantal voorschotten in te perken, met name als het gaat om situaties waarbij overeenkomsten van opdracht worden verstrekt.

4.4.3 AO/IC

Gedurende 2016 is werking van het IC-plan wederom deels opgepakt. Daarin wordt bepaald welke interne controles op welk moment dienen te worden uitgevoerd. Een grote verbetering die de medewerkers van de financiële administratie dwingt om zeer bewust om te gaan met de boekhouding. Door capaciteitsgebrek worden de beleidsadviseurs van de afdeling financiën ook ingezet om bepaalde werkzaamheden op tijd af te kunnen ronden.

4.4.4 Uitrollen planning & control cyclus richting directies

Met de verdere verfijning van de rapportage per directie / kredietbeheerder gedurende 2016 wordt ook de "accountability" versterkt. Het bevordert de betrokkenheid vanuit de directies (en afdelingen). Ook zij hebben de plicht zich te verantwoorden.

De intenties om de planning & controlecyclus verder uit te bouwen naar de overheid-NV's en gelieerde instellingen zijn nog niet afgerond. Diverse omstandigheden hebben de doorontwikkeling daarvan in de weg gestaan. In de rapportage over het boekjaar 2016 is het nog niet gelukt om alle jaarrekeningen tijdig aangeleverd te krijgen. De NV's en instellingen worden vanaf 2017 integraal meegenomen in onze cyclus om daarmee een volledig beeld te kunnen geven over de stand van zaken met betrekking tot de lokale overheid. Gewerkt wordt aan een dividendbeleid en voor corporate governance wordt vastgehouden aan de code die inmiddels door de eilandsraad is geaccordeerd.

4.4.5 Rijks- en lokale belastingen

Sinds 10 oktober 2010 verzorgt de belastingdienst/CN de inning van de lokale belastingen. D.d. 17 maart 2014 werd deze samenwerking geformaliseerd middels het ondertekenen van een Convenant "inning, invordering en dwanginvordering eilandbelastingen, heffingen en leges openbaar lichaam Bonaire". Het openbaar lichaam Bonaire blijft zelf verantwoordelijk voor de heffing van de belastingen, de afhandeling van eventuele bezwaarschriften en de gerechtelijke invordering van erfpacht en andere civielrechtelijke vorderingen. Voor betalingen die verband houden met producten en diensten door de lokale overheid heeft het openbaar lichaam Bonaire een kassafunctie bij de afdeling Burgerlijke Zaken.

De onderlinge informatievoorziening is gedurende 2016 verbeterd maar is nog niet optimaal. Met name voor wat betreft de grondbelasting en de erfpacht dient het openbaar lichaam Bonaire haar zicht hierop te verbeteren. Voor de stand van de invordering heeft het OLB nog steeds geen direct inzicht bij de Belastingdienst. Een verzoek hiertoe is aan de Belastingdienst voorgelegd, maar dit verzoek is tot nu toe geweigerd. Daarnaast zal ook in 2017 getracht worden om de administraties van belastingvorderingen van het openbaar lichaam Bonaire en de Belastingdienst beter op elkaar aan te laten sluiten. Hiertoe zal het openbaar lichaam in de tweede helft van 2017 in diverse (belasting)applicaties moeten investeren, t.w. Motorrijtuigenbelasting, Grondbelasting, Logeergastenbelasting, Autoverhuurbelasting, en Erfpacht.



4.4.6 Reorganisatie richting directiemodel

Doelstelling reorganisatie

In het IVB-programma (juni 2008) is de doelstelling van de reorganisatie als volgt geformuleerd: “De kwaliteit van het bestuurlijk en ambtelijk functioneren is een belangrijke factor voor de ontwikkeling van de levensstandaard en de kwaliteit van het leven voor de bevolking van Bonaire. Mede ingegeven door de staatkundige verandering is de noodzaak ontstaan om de huidige vorm en het functioneren van het overheidsapparaat grondig te herzien en de structuren aan te passen aan de eisen van de moderne tijd. Dit vereist grootschalige, integrale en complexe aanpassingen in processen en structuren. Bij het bestuur en het management van de nieuwe organisatie zullen deugdelijkheid van bestuur, integriteit, focus op de burger, doeltreffendheid en doelmatigheid centraal staan. Om al deze veranderingen op een gestructureerde en doelmatige wijze plaats te laten vinden zijn zowel een goede inhoudelijke en procesmatige voorbereiding en planning als een gedegen regie van essentieel belang.”

Deze reorganisatie had als doel de overheidsorganisatie verder te professionaliseren, zodanig dat de organisatie gaat voldoen aan de eisen die de samenleving van Bonaire tegenwoordig aan haar overheid stelt. Een professionelere overheidsorganisatie met een betere dienstverlening aan de burger, instellingen en bedrijven. De focus daarbij ook op de verbetering van de interne dienstverlening en samenwerking.

Veranderstrategie

Er moet heel veel gebeuren met de beperkte middelen; er zullen keuzes gemaakt moeten worden.

Fasering

In 2009 is gestart met de voorbereiding van de reorganisatie van de ambtelijke organisatie van het openbaar lichaam Bonaire. Het reorganisatieproces is in drie fasen ingedeeld:

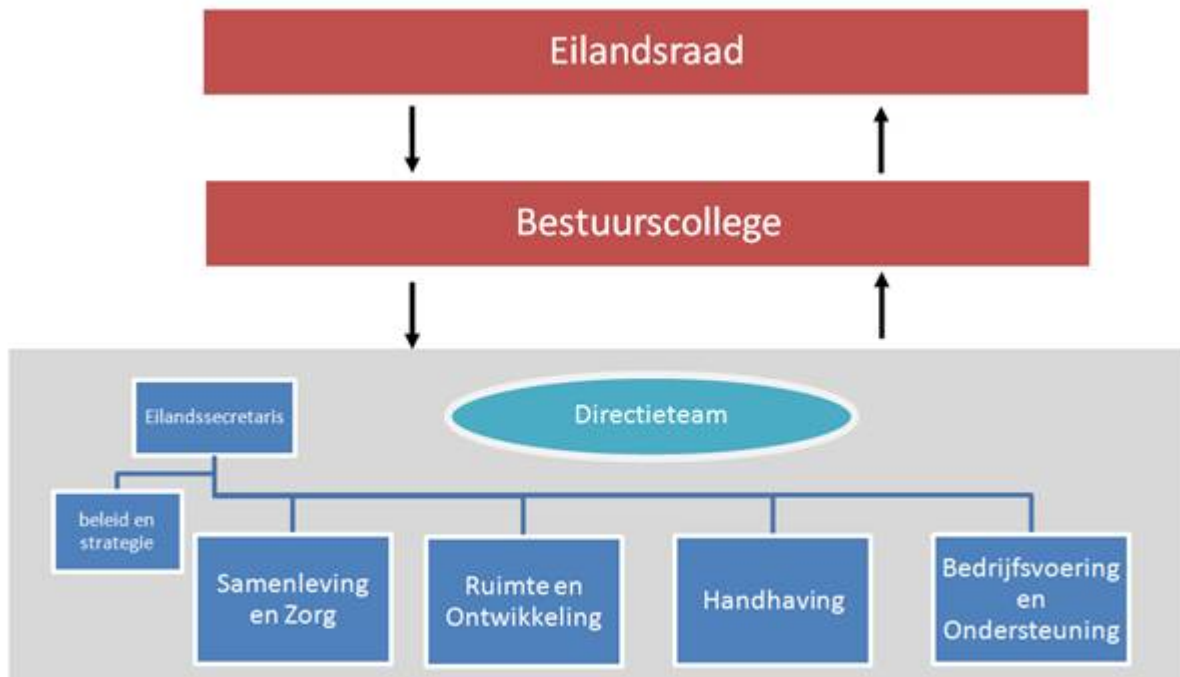
- Fase 1: Ontwerp nieuwe organisatiemodel (goedkeuring BC december 2009)
- Fase 2: Implementatie nieuwe organisatie (afronding mei 2011 met formele invoering per 2 april 2012)
- Fase 3: Doorontwikkelen (afronding en fine tuning: is nog gaande).

Na de formalisering in april 2012 zitten we anno 2017 nog in fase 3. Verdere doorontwikkeling, waarbij wordt gewerkt aan de verdere professionalisering van de organisatie, het verbeteren van werkprocessen en aan de cultuur. In deze fase vindt tevens de verdere ontwikkeling van het management en de medewerkers plaats. Ook wordt de bedrijfsvoering in deze fase verder versterkt. Deze fase van doorontwikkeling zal jaren in beslag gaan nemen en heeft vooralsnog geen concrete einddatum.



Hoofdstructuur

De hoofdstructuur van de organisatie ziet er als volgt uit:



Doorontwikkeling (fase 3)

Vier jaar na de invoering van het directiemodel is de doorontwikkeling van de organisatie op vele onderdelen nog gaande en zijn niet overal de werkprocessen geoptimaliseerd. Een en ander heeft te maken met het veelal ontbreken van voldoende kwalitatief geschoold personeel en visie vanuit de organisatie over de te realiseren doelen en de daarbij benodigde middelen en prioritering.

Het bestuurscollege heeft in april 2015 aangegeven de organisatie aan een audit te willen onderwerpen. Dit om het functioneren en daarmee de resultaten van de organisatie te verbeteren. Door omstandigheden heeft helaas deze audit nog niet plaatsgevonden. Daarmee zijn de constatering m.b.t. het functioneren van het apparaat nog steeds actueel. De klantoriëntatie van het OLB is nog teveel gericht is op de interne organisatie en onvoldoende op de vragen en de behoeften van de burgers (ook ondernemers en instellingen) van Bonaire. Het hebben en dragen van verantwoordelijkheid gaat helaas nog onvoldoende hand in hand binnen het OLB. De tendens om de eigen verantwoordelijkheden steeds bij een ander neer te leggen schijnt organisatiebreed toe te nemen, met alle gevolgen van dien.

Door het ontbreken van een centrale aanpak voor het evalueren van het directiemodel en daarmee een lichte doorlichting van de organisatie hebben nagenoeg alle directies voorstellen gedaan tot aanpassing hun structuur. Deze structuuraanpassingen hebben veelal te maken met het beter doen aansluiten van de organisatiestructuur en werkwijze op de dienstverlening aan de klanten en of het bewerkstelligen van een optimalere output en of samenwerking tussen organisatieonderdelen.



Zo heeft de directie T&H in 2016 verder gewerkt aan het aanpassen van haar organisatiestructuur en liggen er voorstellen om de span of control van de leidinggevenden te verminderen, door het aantal coördinatoren te vermeerderen. Het afgelopen jaar hebben nagenoeg alle medewerkers die verplicht zijn de BAVPOL te volgen, deze opleiding succesvol hebben afgerond. Waardoor er meerdere collega's in de handhaving kunnen optreden en minder afhankelijk zijn van de afdeling Taskforce & Projecten.

Sinds september 2015 beschikt de directie Ruimte & Ontwikkeling niet meer over een directeur en vindt de aansturing vanuit het bureau eilandsecretaris plaats. Een aandachtspunt daarbij is het onvoldoende op elkaar ingespeeld zijn en samenwerken van de 3 afdelingen. Reeds in 2013 is door een externe adviseur aangetoond dat de opsplitsing van beleid, realisatie/planning en uitvoering leidde tot onvoldoende samenhang en sense of urgency binnen de directie. Door de opsplitsing ontbreekt het veelal aan controle op dan wel toetsing van de uitvoering van projecten. Daarnaast leidde dit de afgelopen jaren zowel bij de burgers als bij het bestuur tot ontevredenheid. In 2015 heeft de toenmalige directeur de contouren uitgewerkt voor het samenvoegen van onderdelen vanuit de drie afdelingen. Doel van deze samenvoeging is het versterken van de planning, realisatie en synergie van de activiteiten op metname het gebied van de infrastructuur en openbare werken.

De prioriteiten van de directie zijn voor 2017 het invullen van de directeursfunctie, het verbeteren van de interne samenwerking en samenhang, het wegwerken van achterstanden en daarmee verbeteren van de dienstverlening en terugdringen van het aantal klachten.

Nog steeds profileert de directie Samenleving & Zorg zich als een actieve directie op het gebied van zowel samenlevingsopbouw als de aanpak van sociaal economische en maatschappelijke vraagstukken. Ook in 2016 heeft de directie diverse activiteiten uitgevoerd en opgezet. De directie heeft voor het openbaar lichaam Bonaire de beleidsmatige regie over zaken als de publieke gezondheidszorg, welzijn, educatie, sport en maatschappelijke ontwikkeling. Binnen de directie blijft deze regievoering een zorgpunt, daar men geneigd is de uitvoering zelf ter hand te nemen in plaats van middels (ontwikkelde) kaders deze uit te besteden aan marktpartijen.

Evenals de directie R&O heeft de directie B&O al jaren te kampen met het ontbreken van een directeur. In tegenstelling tot de directie R&O heeft dit niet geleid tot stagnering van de dienstverlening. Dit deels omdat deze faciliterende, advieserende en beleidsontwikkende organisatieonderdelen reeds voor de reorganisatie al min of meer zelfstandig functioneerden. Een aandachtspunt blijft daardoor de interne samenhang binnen deze directie.

Het afgelopen jaar is vanuit diverse afdelingen gewerkt aan het aanpassen van de interne organisatie. Voorbeelden daarvan zijn de afdelingen Communicatie, ICT en Facilitaire zaken. Binnen de afdeling Financiën wordt al enige jaren gewerkt aan het verbeteringsproces.

Ook voor de Staf- en Bestuursorganen is het samenspel met de ambtelijke organisatie een uitdaging gebleken. Een en ander heeft te maken met de betrekkelijk onbekendheid van de politieke adviseurs met de ambtelijke organisatie en anderzijds het veelal ontbreken van kennis en kunde op de specifieke deelterreinen. Daarnaast vormt ook de politieke instabiliteit een



reden voor het ontwikkelen van de benodigde expertise en vaardigheden in processen en procedure in een politieke arena.

Vanuit de griffie dient nog het visie- en organisatieontwikkelingdocument aan de eilandsraad te worden voorgelegd, om daarmee ook definitief de formatie van dit organisatieonderdeel vast te kunnen stellen.

Al met al kan gesteld worden dat het ontbreken van voldoende gekwalificeerd personeel, sturing daarop en de middelen daartoe de OLB-organisatie parten speelt bij het realiseren van haar doelstellingen en de vraag of het directiemodel de dienstverlening met de burgers heeft verbeterd. Praktisch alle afdelingen hebben te maken met het ontbreken van gekwalificeerd personeel. Het blijft voor het OLB een uitdaging om met het beperkt aanwezig gekwalificeerd personeel effectief in te zetten en te laten renderen. Het bewust en correct inzetten van de werving en selectie is daarbij een belangrijke voorwaarde.

Als organisatie zullen we meer moeten investeren in het aanwezige personeel, zodat zij in de vaart der volkeren de noodzakelijke ontwikkelingen kunnen blijven volgen. Ook dient de aandacht voor de medewerkers die de noodzakelijke ontwikkelingen niet willen en of kunnen volgen geïntensiveerd te worden. De organisatie is bereid middels trainingen, begeleidingstrajecten, coaching en intervisie, maar ook door het begeleiden en aantrekken van ter zake kundig management te investeren in het personeel.

Realisatie van aandachtspunten met betrekking tot personeelsbeleid / organisatieontwikkeling in 2016:

1. Stroomlijnen van belangrijke werkprocessen

De werkprocessen van de diverse directies/afdelingen dienen nog opgepakt te worden. Bij een aantal afdelingen zoals binnen de directie B&O is reeds een start gemaakt. Doch dit nog structureel plaats te vinden. Door de werkdruk van de accountmanagers zijn dit soort processen niet opgepakt. Het verdient aanbeveling om deze processen indien mogelijk uit te besteden.

2. Managementontwikkeling

Managementontwikkeling blijft een aandachtspunt. In 2015 en 2016 hebben alle managers binnen het OLB kunnen deelnemen aan het MD-traject. De komende jaren verwachten we de vruchten hiervan te kunnen plukken. We zullen daarnaast ook aandacht dienen te besteden aan de vakinhoudelijke expertise en de essentiële basisvaardigheden van leidinggevendenden.

3. Personeelsontwikkeling

Ook in 2016 is gebleken dat het informeren van onze medewerkers over hun rechten en plichten continue aandacht vereist. Over het algemeen kennen medewerkers hun rechten zeer goed, maar schijnen zij minder op de hoogte te zijn van hun plichten. De leidinggevenden dienen daarnaast meer dan nu hun medewerkers te wijzen of aan te spreken



op hun plichten. Van belang is dat de medewerkers zich bewust zijn van wat er van hen wordt verwacht, wat hun eigen gedrag is en hoe zij daar verandering in aan kunnen brengen:

- **Klantgerichtheid:** De dienstverlening aan de klanten is en blijft een speerpunt van de organisatie en was en blijft een ontwikkelingspunt van de organisatie
- **integriteit:** De gedragscode is eind 2016 door het BC vastgesteld. In de loop van 2017 zal het worden uitgerold binnen de organisatie. De leiding heeft de gedragscode reeds ontvangen en gevraagd deze binnen de directie/afdelingen bespreekbaar te maken.
- **Samenwerken:** voor zover de accountmanagers P&O kunnen stellen zij dit als thema bespreekbaar bij hun MT
- **resultaatgerichtheid/outputsturing.** Getracht is om dit onder andere via het functionerings- en beoordelingssystematiek aan de orde te stellen en in te voeren.
- **nemen en dragen van verantwoordelijkheid,** dit door het zolaag mogelijk in de organisatie neerleggen van verantwoordelijkheden en besluitvorming. Dit heeft met de rol opvatting en ruimte die de leidinggevende geeft om hierover in gesprek te gaan.
- **vaktechnische- en persoonlijke ontwikkeling.** Nu nog onvoldoende planmatig en te incidenteel.

Alle bovenstaande aspecten zijn door de accountmanagers, waar mogelijk, aan de orde gesteld tijdens de MT's en bilaterale gesprekken met mt-leden van hun directies.

Versterken ambtelijk-bestuurlijke relatie

In 2016 is getracht om op structurele basis periodiek in overleg te treden met de portefeuillehouders over zaken betreffende de personele en organisatieontwikkeling.

4. Versterken communicatie

Door het houden van periodiek overleg met de afdeling communicatie is getracht hieraan sturing te geven en te peilen welke ontwikkelingen en behoeften aanwezig zijn. De afdeling communicatie dient echter om optimaal te kunnen inspelen op de interne en externe behoeften en ontwikkelingen versterkt te worden. Nu is de afdeling sterk onderbemenst.

Formatie Directies

De formatie van het OLB is in 2016 met 5 medewerkers gegroeid tot 337 personen. Ondanks deze lichte toename heeft de organisatie in bepaalde directies nog te maken met een sterke kwalitatieve onderbezetting. Dat wil zeggen dat er binnen een directie of afdeling weliswaar heel veel medewerkers aanwezig zijn, maar dat voor het uitvoeren van de cruciale taken onvoldoende gekwalificeerd personeel aanwezig is. De kans is aanwezig dat daardoor roofofbouw gepleegd wordt op de aanwezige gekwalificeerde medewerkers.

Bij het invullen van vacatures is het afgelopen jaar steeds rekening gehouden met de beperkte financiële middelen en de aanwezige ruimte binnen de begroting. Het bestuurscollege heeft daartoe in oktober 2016 een lijst van in te vullen vacatures voor de periode 2016-2017 doen vaststellen.



Leeftijdopbouw OLB per 31 december 2016

Personele bezetting directies/afdelingen naar leeftijd.

Directie / Organisatie onderdeel	0 tot 25	25 tot 35	35 tot 45	45 tot 55	55+	Totaal
Bureau Gedeputeerden	1	1	5	3	1	11
Bureau Griffier	0	0	1	1	1	3
Directie Bedrijfsvoering en Ondersteuning	1	10	12	37	36	96
Directie Ruimte en Ontwikkeling	0	4	8	30	33	75
Directie Samenleving en Zorg	0	6	16	32	28	82
Directie Toezicht en Handhaving	0	1	9	32	18	60
Eilandsecretaris	0	0	0	4	2	6
Kabinet Gezaghebber	0	2	0	2	0	4
	2	24	51	141	119	337

De bovenstaande tabel geeft ook meteen een sterke disbalans in de leeftijdsopbouw van onze organisatie aan. In 2016 was circa 35% van het personeel 55 jaar en ouder en 42% tussen 45-55 jaar oud. De uitdaging is dan ook om de komende jaren een verjonging van de organisatie na te streven.

In november 2016 is in samenwerking met het ministerie van BZK gestart met het TOP Bonaire project. Dit project heeft als doel Young professionals binnen de organisatie op te leiden voor toekomstige (beleids- en) managementfuncties en buiten de gebaande paden met elkaar samen te laten werken aan het oplossen van vraagstukken. Aan dit project waaraan 12 personen konden deelnemen heeft het OLB het leeuwendeel van de kandidaten mogen afleveren. Het ligt in de bedoeling om in 2017 een tweede groep en een traineetraject op te starten.



4.5 Paragraaf Deelnemingen

4.5.1 Inleiding

Een deelneming is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het openbaar lichaam een bestuurlijk en of een financieel belang heeft. Een financieel belang is een aan de deelneming ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de deelneming failliet gaat onderscheidelijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de deelneming haar verplichtingen niet nakomt. Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetgeen tot uiting wordt gebracht in de Algemene Vergadering voor Aandeelhouders.

4.5.2 Beleidsuitgangspunten

Nadat de jaarrekeningen van de diverse vennootschappen en stichtingen zijn vastgesteld kan het openbaar lichaam een deelnemingenbeleid gaan ontwikkelen waarbij er meer inzicht kan worden verkregen in het reilen en zeilen van de diverse stichtingen en vennootschappen. Hierbij zal er tevens aandacht worden besteed aan het ontwikkelen van een dividendbeleid (dit is momenteel in ontwikkeling). Thans is er alleen maar één vennootschap die dividend uitkeert aan de aandeelhouder (Oil Trading Bonaire NV). Er wordt gewerkt aan het wegwerken van de achterstanden op een zo'n kort mogelijke termijn. Het openbaar lichaam kan binnen afzienbare tijd de jaarrekeningen van 2015 van de diverse overheidsbedrijven en stichtingen verwachten. Deze zijn thans met een grote inhaalslag bezig om de hun toegekende taken naar behoren uit te kunnen voeren zo ook het op tijd aanleveren van de jaarverslagen en –rekeningen. De meeste overheidsvennootschappen hebben moeite om hun jaarstukken aangeleverd te krijgen van de accountant.

De doelstelling van het beleid inzake “deelnemingen” is om een goede afweging te maken bij de vraag of bepaalde taken voor verzelfstandiging in aanmerking komen en of het gewenst is hiervoor een deelneming aan te gaan c.q. een stichting op te richten. Deze afweging is ook noodzakelijk bij het afstoten c.q. liquideren van deelnemingen vanwege andere redenen.

De deelnemingen zijn ingedeeld volgens onderstaande verschijningsvormen, cq rechtspersonen;

Vennootschappen

Een deelneming in een vennootschap betreft een naamloze vennootschap (NV) waarin het openbaar lichaam aandelen heeft. Besloten Vennootschappen kent Bonaire niet.

Stichtingen

Een andere vorm van deelnemingen wordt gevormd door stichtingen. Alleen die stichtingen waarin het openbaar lichaam een bestuurlijk of een financieel belang hebben, niet zijnde een subsidierelatie, vallen in dit kader onder de term “deelnemingen”.



Naam vennootschap	Vestigingsplaats	Beleidsveld
Bonaire Holding Maatschappij NV	Bonaire	algemene middelen
Bonaire International Airport NV	Bonaire	algemene middelen
Bonaire Management Group NV	Bonaire	algemene middelen
Bonaire Wagenpark NV	Bonaire	openbaar vervoer
Bonaire Laboratorium (BONLAB NV)	Bonaire	volksgezondheid
Dutch Eagle Express NV	Bonaire	algemene middelen
Tourism Corporation Bonaire	Bonaire	algemene middelen
Stichting Beheer en Exploitatie Sportterreinen	Bonaire	sport
Stichting Diatel Bonaire	Bonaire	volksgezondheid
Ontwikkelingsbank Nederlandse Antillen	Curacao	economische ontwikkeling
Stichting FINEB	Bonaire	studiefinanciering
Fundashon Karpata	Bonaire	verslavingszorg
Fundashon Marcultura	Bonaire	visserij
Fundashon Wegá di Number	Bonaire	sport, cultuur, charitatief werk en onderwijs
Stichting Bonaire International Sailing Regatta	Bonaire	sport, toerisme
Water- en Energiebedrijf Bonaire NV	Bonaire	nutsvoorziening
Exploitiemaatschappij Fast Ferries NV	Bonaire	algemene middelen
Oil Trading Bonaire NV	Bonaire	algemene middelen
Bonaire Overheidsgebouwen NV	Bonaire	algemene middelen
Selibon NV	Bonaire	afvalstoffenketenbeheer
Telefonia Bonairiano NV	Bonaire	telecommunicatiediensten

Naar aanleiding van een inventarisatie door het CBS is op 23 december 2013 een brief ontvangen van het CBS inzake de lijst met NV's en stichtingen die deel uitmaken van de



collectieve sector (zie “Paragraaf Collectieve sector”). Een aantal daarvan is “slapend”. Daarin vinden om diverse redenen geen activiteiten meer plaats waardoor het voor de hand ligt om deze te liquideren. Dit proces is nog niet in gang gezet. Eén van de belangrijkste stichtingen in dit kader is de stichting FINEB. Eind december 2016 heeft een definitieve afrekening met FINEB plaatsgevonden. Alle onder haar beheer zijnde middelen zijn aan het openbaar lichaam overgemaakt. Mede naar aanleiding van het vorenstaande, zijn er reeds stappen gezet in het opstarten van het proces om voornoemde stichting te liquideren.

De Ontwikkelingsbank van de Nederlandse Antillen NV heeft ten doel de totstandkoming te bevorderen van de projecten welke naar het oordeel van de Bank voor de economische ontwikkeling van de Nederlandse Antillen van belang zijn. De Bank heeft tevens ook ten doel om een evenwichtige economische ontwikkeling van de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen te bevorderen. Na de opsplitsing van de Nederlandse Antillen in oktober 2010 zijn de statuten van voornoemde entiteit op dit punt nog niet aangepast. Bonaire had ten tijde van de statutenwijziging in 2007, 1500 aandelen.

Op Bonaire is in 1992 de Loterijverordening Bonaire (AB 1992, no. 14) in werking getreden. Het is altijd de bedoeling geweest van de wetgever om de zorg voor het loterijwezen neer te leggen bij de eilandgebieden en niet bij de centrale overheid (destijds het Land de Nederlandse Antillen). De eilandgebieden hadden ieder reeds hun eigen wettelijke voorziening getroffen, waarnaar ook werd gehandeld. De door de wetgever (Nederland) ingevoerde 10 % vergunningsrecht druist regelrecht in tegen de reeds door de lokale wetgever (openbaar lichaam Bonaire) genomen beslissingen. De conclusie kan dan ook worden getrokken dat een en ander berust op een misslag. De Loterijverordening 1909 had nimmer de status van BES-wet mogen krijgen. De Loterijwet BES dient derhalve te worden ingetrokken. Omdat de abusievelijke invoering van deze wet per 2011 heeft plaatsgevonden, dient de intrekking met terugwerkende kracht te geschieden. Hieromtrent zijn er gesprekken gevoerd met medewerkers van het ministerie van Veiligheid en Justitie in juni 2014. In dit verband zijn er een aantal afspraken gemaakt. De Fundashon Wegu di Number Bonaire heeft een aanzet gedaan en aangeboden aan het Ministerie van Veiligheid en Justitie voor wat betreft wetsvoorstellen met betrekking tot de volgende onderwerpen:

- Een wijziging om het organiseren van verschillende soorten loterijen toe te staan;
- Een wijziging van het percentage speelvergunningrecht;
- Een mogelijkheid voor de openbare lichamen om het percentage speelvergunningrecht aan te passen;
- Inwerkingtreding van voornoemde wijzigingen met terugwerkende kracht.

Bijgaand ontvangt u tevens de jaarrekeningen 2015 van de overheidsvennootschappen, Bonaire Laboratorium NV (BONLAB NV), de Bonaire International Airport NV (BIA NV) en het Water- en Electriciteitsbedrijf Bonaire NV (WEB NV). Voor het overige kan worden gesteld dat het accountantsbureau KPMG nog niet rond is met de jaarrekeningen van de overige overheidsvennootschappen. Naar alle waarschijnlijkheid zullen deze eind juni 2017 worden aangeboden. Echter van de jaarrekening van de Bonaire Holding Maatschappij wordt verwacht dat deze pas eind juli zal worden aangeboden. Voor de jaarrekening 2016 en verder hebben de



overheidsvennootschappen de beslissing genomen om een ander accountantsbureau in de hand te nemen ten einde de opgelopen achterstand op korte termijn in te lopen.



4.6 Paragraaf Grondbeleid

4.6.1 Inleiding

Volgens artikel 14 van het Besluit Begroting en Verantwoording openbare lichamen BES dienen de openbare lichamen over een paragraaf grondbeleid te beschikken waarin het grondbeleid wordt weergegeven. De belangrijkste redenen hiervoor is de transparantie, het financieel belang en om nader invulling te kunnen geven aan het uitvoeren van beleidsvoornemens in het kader van huisvesting, woningbouw, bedrijven, terreinen en infrastructuur.

4.6.2 Nota Grondbeleid Bonaire

Er is inmiddels een concept- Nota Grondbeleid voor Bonaire gereed.

De Nota Grondbeleid is een belangrijk beleidsdocument voor het openbaar lichaam Bonaire. De eilandsraad bepaalt met deze Nota de beleidskaders voor de uitgifte van gronden en voor de financiële aspecten van de ontwikkeling van nieuwe woon- en werkgebieden. Door de uitvoering van de Nota Grondbeleid wordt meer grip gehouden op de financiën die uit grondzaken voortvloeien. Door erfpachtgronden te koop aan te bieden worden incidentele middelen verkregen. Hierdoor is Bonaire in staat om een financiële bijdrage te kunnen leveren aan de ambities en om de onderhoudsachterstanden weg te werken. De daarbij behorende investeringen spelen hierbij een voorname rol.

Door deze Nota stelt de eilandsraad zichzelf en het bestuurscollege in staat om maatschappelijk, transparant en ondernemend deel te nemen aan en daar waar nodig en gewenst, de regie te voeren bij de ruimtelijke ontwikkeling van Bonaire.

Voor het openbaar lichaam Bonaire is deze Nota de eerste nota in zijn soort. Het openbaar lichaam Bonaire beschikt nu nog niet over een expliciet geformuleerd grondbeleid. Er zijn wel enkele werkafspraken en werkwijzen over het uitgeven van gronden vastgesteld, maar er ontbreekt een integraal door de eilandsraad vastgesteld grondbeleid waarin de voor een grondbeleid relevante onderwerpen zijn benoemd. Voor de verdere ontwikkeling van Bonaire is het essentieel over een Nota Grondbeleid te beschikken. De verwachting is dat de Nota Grondbeleid in de tweede helft van 2017 door de eilandsraad wordt vastgesteld.

Met de Nota Grondbeleid Bonaire streeft het openbaar lichaam Bonaire een aantal doelen na. Dit zijn in willekeurige volgorde:

- Het zorg dragen voor een goede uitvoering van het ruimtelijk beleid;
- het op een goede wijze afstemmen van het gronduitgiftebeleid op het ruimtelijk beleid;
- het realiseren van kwalitatief goede woningbouwlocaties en locaties voor bedrijven;
- het genereren van extra incidentele en van structurele inkomsten ten behoeve van een kwalitatief goede ruimtelijke ontwikkeling van Bonaire;
- het mogelijk maken voor mensen met lagere inkomens om gronden in erfpacht te verkrijgen t.b.v. een eigen huis;
- het tegengaan van onwettige speculaties;
- het stimuleren van economische activiteiten;
- het verhalen van door het openbaar lichaam gemaakte kosten op derden;



- het werken aan de hand van open en transparante processen;
- het behoud van de waarden en de kwaliteiten van Bonaire en
- het leveren van een bijdrage aan een duurzaam Bonaire.

De Nota Grondbeleid Bonaire dient dus ruimtelijke, economische, sociale, maatschappelijke en financiële doelen. Het grondbeleid van het openbaar lichaam Bonaire bevat een afgewogen mix van deze doelen. Belangrijke onderwerpen van de Nota Grondbeleid zijn:

- De wijze van gronduitgifte (verkoop, erfpacht en verhuur);
- de wijze waarop de uitgifteprijsen worden bepaald;
- grondexploitatie;
- kostenverhaal;
- samenwerking met derden bij ontwikkelingen.

De Nota Grondbeleid beschrijft daar waar mogelijk, de financiële gevolgen, zoals bijvoorbeeld als gevolg van verkoop van erfpacht. Na de vaststelling van het beleid, zal de komende jaren een nauw verband ontstaan tussen de opbrengsten en kosten van het grondbeleid en de begroting van het openbaar lichaam Bonaire.



4.7 Paragraaf Collectieve sector

Pas eind december 2013 is de definitieve lijst van instellingen die in 2011 en 2012 tot de collectieve sector behoren door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) ontvangen.

Na 2012 zijn er geen nieuwe entiteiten ontstaan waardoor het openbaar lichaam Bonaire er vanuit gaat dat dezelfde instellingen ook in 2013, 2014, 2015 en in 2016 tot de collectieve sector behoren.

Duidelijk is dat in de lijst van het CBS, instellingen voorkomen die al lange tijd niet meer operationeel zijn (slapende NV's en stichtingen). Alhoewel het thans geen prioriteit geniet zal het openbaar lichaam al het mogelijke doen om op korte termijn het proces op te starten om daar waar nodig definitief een aanvang te maken met het liquideren van stichtingen en overheids nv's die niet meer operationeel zijn.

Er zijn vanuit het CBS geen instructies ontvangen van wat het voor de geregistreerde instellingen betekent c.q. wat er van deze instellingen wordt verwacht als het gaat om informatieverstrekking e.d. Wel is bekend dat het Cft zal toetsen of de collectieve sector voldoet aan de wettelijke eis m.b.t. de rentelastnorm.

In de lijst zijn de volgende instellingen terug te vinden:

- openbaar lichaam Bonaire
- Bonaire Holding Maatschappij (BHM) N.V.
- Bonaire Management Group N.V.
- Bonaire Overheidsgebouwen N.V.
- Bonaire Wagenpark
- Fundashon Marcultura
- Fundashon Sedrebo
- Stichting beheer Kompleho Deportivo Bonaire
- Studiefondsen en Studiebeurzen (FINEB)
- Tourist Corporation Board N.V. (TCB – Tourism Corporation Bonaire)
- Wegenfonds Bonaire



5. Jaarrekening 2016

